Cuvinte către tineri

Arhimandritul Teofil Părăian

3 martie 1929

se naşte într-o familie de plugari din satul Topârcea, din apropierea Sibiului, viitorul monah, duhovnic şi cărturar Teofil Părăian

1935 – 1943

urmează cursurile şcolii la Cluj şi Timişoara, în şcoli pentru nevăzători

1943 – 1948

cursurile liceale la Timişoara, într-un liceu teoretic pentru văzători

1948 – 1953

student şi licenţiat la Institutul Teologic din Sibiu

1 aprilie 1953

Intră în obştea Mănăstirii Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, judeţul Braşov, al cărei vieţuitor rămâne până azi

15 august 1953

este tuns în monahism, primind numele de Teofil

15 august 1960

este hirotonit diacon

13 mai 1983

este hirotonit preot

8 septembrie 1988

este hirotesit arhimandrit

1990 – până azi ţine cicluri de conferinţe cu teme religioase în toată ţara

CUVÂNT ÎNAINTE

După cum se poate şti din însuşi titlul cărţii de faţă, ea este dedicată tinerilor. Este adresată lor, deoarece cuvântările pe care le cuprinde au fost ţinute pentru tineri, la invitaţia tinerilor care şi le-au dorit. La fel şi răspunsurile cuprinse pe lângă cuvântări şi în legătură cu unele din ele, tot tinerilor le-au fost adresate, căci ei au pus întrebările la care am răspuns.

Cu toate acestea, din cele scrise pot avea folos oameni de toate vârstele şi mai cu seamă îndrumătorii de tineri: părinţii, preoţii,

duhovnicii, învăţătorii şi profesorii, educatorii, în general, doctorii, şi, dintre aceştia, în special psihiatrii.

Volumul de faţă poate fi citit cu folos de orice categorie de cititori, dacă vor să ştie cum stă fiecare în faţa viitorului şi cum se poate pregăti pentru un viitor frumos şi pentru o veşnicie fericită.

Este locul aici să spun că toate cele cuprinse în carte n-au fost destinate tiparului. Eu am crezut că spusele mele vor fi simple conferinţe şi simple răspunsuri adresate celor ce le-au audiat mai întâi şi eventualilor ascultători ai casetelor pe care au fost înregistrate.

Şi chiar cred că aşa ar fi fost, dacă nu s-ar fi prezentat la mine nişte iubitori de învăţătură şi de osteneală, care mi-au propus să scoatem o carte care să cuprindă cele ce acum, prin strădania lor, au ajuns la cititori.

Bineînţeles că am fost de acord cu propunerea lor, mai ales că tot ei s-au străduit să copieze în scris cele ce erau imprimate pe casete, şi împreună cu ei am revăzut textul.

Mărturisim înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor că la citirea cuvântărilor şi a răspunsurilor care acum au devenit carte, am exclamat adeseori: „Ce fain!”, „Îmi place!”, „E ceva deosebit!”, „Ce frumos!”, „Ce bine-mi pare că am spus aceste lucruri!”. Mai ziceam câteodată, cerând părerea celor care erau de faţă şi citeau textul: „Aşa-i că-i fain?”. Şi bineînţeles că de fiecare dată venea şi confirmarea din partea lor.

Mărturisirea de mai sus o fac, fără îndoială, nu în chip de reclamă, ci ca să mărturisesc adevărul şi numai adevărul!

Aşa cum atunci când am ţinut cuvântările şi când am dat răspunsurile, am avut conştiinţa că prin aceasta înmulţesc binele, am şi acum conştiinţa că înmulţesc binele, eu şi cei ce împreună cu mine am ţinut să existe aceeaşi volum, spre bucuria şi folosul celor ce o vor citi.

Trimitem deci această carte la propovăduire, în nădejdea folosului şi a bucuriei tuturor celor ce o vor citi şi mulţumesc tuturor celor ce au contribuit ca ea să existe!

Slavă lui Dumnezeu pentru toate! Iar cititorilor pace, bucurie şi binecuvântare!

Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu noi, cu toţi, acum şi în vecii

vecilor! Amin!

10 septembrie 1998

Arhimandritul

Teofil Părăian

CE ÎNVĂŢĂM DIN PATERIC

Craiova

28 octombrie 1997

Stimaţi ascultători, constat că festivalul în care mă încadrez eu cu **Patericul** e de fapt **Filocalia**. Puteam să prezint şi chestiuni în legătură cu **Filocalia** şi anume am prezentat, am vorbit despre **Filocalie** (când am susţinut conferinţa „Eu şi **Filocalia**"), despre raportarea mea personală şi raportarea celorlalţi oameni la **Filocalie.** Cum mă raportez eu? Să-şi pună fiecare întrebarea. Ce ştiu despre **Filocalie**? Când am auzit de **Filocalie**? Cum m-am raportat atunci? Cum m-am raportat după aceea? Cum mă raportez acum la **Filocalie**?

Am vorbit în legătură cu **Filocalia** despre „Texte filocalice care se impun atenţiei de la prima lectură". Şi am vorbit în legătură cu **Filocalia** şi cu subiectul „**Filocalia** pentru toţi", considerând sfintele slujbe ale Bisericii noastre ca o **Filocalie** pentru toţi. Aş fi putut să mă opresc la unul din aceste subiecte. Eu, de fapt, n-am fost foarte bine informat, de la început, în ce cadru voi vorbi, sub ce generic. Şi pentru că am promis încă de anul trecut – din '96, am fixat pentru toamnă să vorbesc despre: „Ce învăţăm din **Pateric**?"

Este tot o carte de spiritualitate ortodoxă şi **Patericul.** Am venit aici, era alt generic şi ne-am gândit că era bine să vorbim despre „Ortodoxie şi bucurie", parcă. Şi după aceea tot aşa, că e genericul „Ortodoxia", să vorbim ceva despre „Ortodoxia – credinţa noastră".

Şi acum, în legătură cu **Patericul**, în legătură cu **Filocalia**, vorbesc despre **Pateric.** Nu prea se potriveşte, dar o să vedeţi că se şi potriveşte. Se potriveşte în înţelesul acesta că şi **Patericul** este o carte de spititualitate ortodoxă. Spiritualitatea ortodoxă întrupată în slujbele Bisericii Ortodoxe este ajutată şi de scrieri care formează **Filocalia**.

În româneşte avem douăsprezece volume de **Filocalie.** Cam multe pentru un singur om; de altfel, **Filocalia** nu e pentru un singur

om. Fiecare din scrierile filocalice, la drept vorbind, este un îndreptar de viaţă şi chiar o scriere pe care unii au avut-o ca singura după care şi-au rânduit viaţa. Şi pentru noi pot fi unele sau altele din aceste scrieri dătătoare de orientare.

În afară de **Filocalie**, cu mai mare circulaţie şi cu nuanţă mai practică decât **Filocalia**, o altă carte de spiritualitate ortodoxă este **Patericul**. Eu nu ştiu câţi dintre cei care sunteţi în sală aţi ştiut când aţi citit afişul că voi vorbi despre **Pateric**. Aţi ştiut sau ştiţi acum ce este **Patericul**. Poate unii vă întrebaţi acum ce este **Patericul**. Poate unii v-aţi gândit „lasă că ne spune părintele Teofil ce e **Patericul**, dacă vorbeşte despre **Pateric**".

Stimaţi ascultători, **Patericul** este o carte care cuprinde învăţături şi experienţe ale călugărilor de odinioară, din secolele al-IV-lea şi al-V-lea, călugări care au trăit în Egipt, în Siria. De obicei, când vorbim despre **Pateric** ne gândim la un **Pateric** anume. Sunt acum mai multe feluri de **Paterice**. Există şi un **Pateric românesc**, mare de tot, care ar putea fi mic de tot, că are foarte multe lucruri care nu ţin de **Pateric** şi de învăţăturile părinţilor duhovniceşti. Sunt multe lucruri care ţin de istoria Bisericii. În sfârşit, aşa s-a gândit cel care l-a alcătuit cum e alcătuit şi să îi zică **Patericul românesc**. Într-adevăr, sunt prezentări de vieţi şi învăţăturile părinţilor din România, de pe teritoriu românesc, de aceea se numeşte **Patericul romanesc**. Însă, în realitate, ceea ce este conţinut de **Pateric** e foarte puţin faţă de cele opt sute de pagini, as zice eu. O sută cincizeci, două sute de pagini ar fi tot **Patericul romanesc** luat *stricto sensu*. Apoi există un **Pateric** al Lavrei Pecerska, există un **Pateric athonit**, există un **Pateric** din Sinai, există mai multe **Paterice**, nu de valoarea **Patericului egiptean**. Deci noi, când vorbim acum despre „Ce învăţăm din **Pateric**"**,** ne gândim la un **Pateric** anume, la **Patericul egiptean**, care este **Patericul** clasic, **Patericul** care a existat înainte de a fi alte **Paterice**.

Patericul este o colecţie de învăţături şi experienţe duhovniceşti care s-a realizat în timp. Eu personal nu ştiu cine a alcătuit **Patericul**, nu ştiu când s-a alcătuit **Patericul**, nu cunosc o istorie a **Patericului**, ci, aşa cum m-am întâlnit cu **Filocalia,** aşa m-am întâlnit şi cu **Patericul**.

Despre **Pateric** am ştiut abia în vremea studenţiei, când eram

student la Teologie am aflat despre **Pateric** şi să ştiţi că nu mi s-a părut foarte la îndemână şi nu mi s-au părut învăţăturile din **Pateric** foarte practice sau, în orice caz, la măsurile credincioşilor de rând, la măsurile oamenilor care nu sunt călugări, pentru că învăţăturile şi experienţele din **Pateric** sunt învăţături şi experienţe ale călugărilor, făcute pentru călugări.

Cuvântul **Pateric** vine de la *patir* care în limba greacă înseamnă tată; am zice „învăţături ale Părinţilor duhovniceşti", am putea zice „învăţături ale bătrânilor". „Cartea bătrânilor", aşa se mai numeşte **Patericul**. Şi când sunt referiri ale Părinţilor duhovniceşti la învăţăturile din **Pateric**, găsim referirile în înţelesul acesta, de „Cartea bătrânilor". Călugăr în limba greacă cuprinde şi cuvântul *gheron*, care înseamnă bătrân. *Calos* înseamnă bun sau frumos. Cu acelaşi cuvânt se poate exprima cuvântul „bun" sau „frumos", *calos-gheron* ar fi „bătrân frumos", deci cuvântul „călugăr" din limba română este un cuvânt alcătuit din cuvintele greceşti *calos-gheron*. Nu numai bătrânii sunt călugări, sunt şi tineri care sunt călugări, dar, etimologic, cuvântul „călugăr" înseamnă „bătrân frumos". Deci „Cartea bătrânilor" sau **Patericul** înseamnă cartea celor care au experienţă, cartea celor care au ajuns la nişte concluzii, cartea celor ce vorbesc cu autoritate. Vorbesc şi tinerii cu autoritate, dar autoritatea bătrânilor n-o au decât bătrânii. Când eşti bătrân se consideră că ai acumulat de-a lungul anilor o experienţă, se consideră că ai ajuns la nişte concluzii temeinice, la nişte concluzii pe care le poţi oferi şi altora. Şi e mare lucru ca un tânăr să înceapă cu experienţa şi cu concluziile bătrânilor.

La mine a venit odată un inginer şi am stat de vorbă despre chestiuni duhovniceşti. I-am spus eu anumite lucruri şi el zice către mine: „părinte, când aţi ajuns dumneavoastră la concluziile astea?". Şi am zis: „uite, eu am ajuns la concluziile astea cu vremea, dar tu poţi începe cu concluziile mele". Aşa e şi cu **Patericul** care cuprinde învăţături şi experienţe cu care putem începe fiecare dintre noi, adaptându-ne din **Pateric** ceea ce ne interesează pentru viaţa noastră. Pentru că, deşi sunt învăţături ale călugărilor, ale trăitorilor în pustie, majoritatea dintre părinţii care sunt cuprinşi în **Pateric** au avut lumini şi pentru viaţa socială. Deci fără să fim călugări, putem să ne folosim de învăţăturile călugărilor.

La noi la mănăstire, înainte cu aproape treizeci de ani, a fost trimis disciplinar un preot. Şi a stat la mine în chilie o vreme, cât i-a ţinut canonul, pentru că era iarnă şi aveam încă un pat în chilie şi putea să stea foarte bine cu mine. Mă mai ajuta el cu multe, şi când îi spuneam câte ceva din **Pateric**: „părinte, uite, în **Pateric** spune aşa şi aşa”, el îmi răspundea: „lasă-mă cu alea din **Pateric**, că alea sunt pentru dumneatale, că dumneatale eşti călugăr”. Să ştiţi că nu e chiar aşa, multe sunt care se potrivesc pentru călugări şi au un specific pentru cei care au stilul acesta de vieţuire, dar, în realitate, sunt multe lucruri care pot fi aplicate la toate nivelurile de trăire religioasă. O să vedeţi aceasta pe parcursul expunerii mele.

Aş vrea să atrag atenţia, în ceea ce priveşte **Patericul**, asupra faptului că acesta este alcătuit din două părti. Şi anume: o parte cu învăţături şi experienţe ale călugărilor prezentaţi după numele lor. Adică, de pildă, cineva care vrea să ştie ce a învăţat Sfântul Antonie se uită în **Pateric,** acolo unde este prezentat Sfântul Antonie şi învăţăturile lui. În felul acesta sunt prezentaţi mai mulţi părinţi duhovniceşti, în special bărbaţi, dar şi câteva femei: Maica Sara, de exemplu, sau Maica Singlitichia, după numele lor, aşezate după alfabetul grecesc.

A doua parte a **Patericului** prezintă învăţături duhovniceşti pe teme. De exemplu: despre smerenie, despre ascultare, despre răbdare, despre rugăciune, despre dreapta socotinţa, despre înstrăinare, despre lăpădarea de lume, toate puse pe capitole. Te interesează, de exemplu, despre înstrăinare, cauţi la înstrăinare, te interesează despre smerenie, cauţi la smerenie, te interesează despre rugăciune, cauţi la capitolele care privesc rugăciunea.

Eu vă voi prezenta mai întâi nişte principii care se potrivesc, pe care le luăm din **Pateric** şi pe care nu le găsim în altă parte. Pentru că, deşi se repetă unele lucruri, contează întotdeauna sursa din care pornesc; cineva care citeşte **Patericul** nu are nevoie să mai citească neapărat **Filocalia** sau să citească **Războiul nevăzut** sau **Paza celor cinci simţiri** şi atâtea şi atâtea cărţi. Important e să asimileze puţinul care e în **Pateric** faţă de multul care e în afara acestuia şi să folosească învăţăturile de acolo în viaţa practică.

Patericul se deschide cu o istorisire despre Sfântul Antonie cel

Mare. Odată, acesta stătea în pustie şi a căzut într-un fel de moleşeală sufletească, într-un fel de plictiseală. Şi atunci el voia să aibă o îndrumare de la Dumnezeu, să fie îndrumat de Dumnezeu ce să facă pentru a ieşi din această plictiseală, din această moleşeală. Şi a zis: „Doamne, vreau să mă mântuiesc şi nu mă lasă gândurile. Ce să fac ca să mă mântuiesc?”. Şi a văzut lângă el o persoană, era îngerul lui Dumnezeu, trimis de Dumnezeu, în chip călugăresc, cu îmbrăcăminte călugărească, stând la rugăciune, apoi se aşeză şi împletea o funie, se ridica iar la rugăciune, iar şedea şi împletea o funie şi a zis către Sfântul Antonie: „aşa să faci şi te mântuieşti”. Din această mărturisire înţelegem că pentru înaintarea în viaţa spirituală, în viaţa duhovnicească este de foarte mare importantă să te angajezi în faţa lui Dumnezeu nu numai prin rugăciune, ci şi prin muncă. Munca, făcând parte integrantă din viaţa spirituală, este un mijloc de disciplinare lăuntrică, de disciplinare sufletească şi deci un mijloc necesar pentru înaintarea în viaţa duhovnicească. Sunt unii care cred că nu le-ar ajunge vremea să se roage şi n-ar mai face altceva decât să se roage. Sunt alţii care n-au vreme de rugăciune şi caută tot timpul să muncească ceva, să facă ceva, să producă ceva, să agonisească ceva, să câştige bani prin muncă şi uită de rugăciune. La mine vin oameni la spovedit, de pildă, şi îi întreb dacă se roagă dimineaţa şi seara, şi-mi zic: „părinte dimineaţa-s grăbit şi seara-s ostenit”. Şi aşa este, e o realitate. De ce? Pentru că omul nu găseşte timp, nu îşi proporţionează lucrurile în aşa fel încât să aibă timp şi pentru Dumnezeu. E adevărat că sunt oameni care nu pot să-şi găsească timp, de exemplu oamenii de la tară, care lucrează toată ziua, de dimineaţa până seara, cum se zice, zi-lumină. Sigur că nu se mai pot angaja la rugăciune cu un program mai întins şi cu citiri din cărţile de rugăciuni şi nu putem avea pretenţia să-şi facă un program asemănător cu al călugărilor. Însă altceva putem să facem, şi anume, să-i îndemnăm ca lucrul pe care-l fac, munca pe care o prestează, să o facă cu gândul la Dumnezeu şi să le fie ca un fel de rugăciune.

Am găsit undeva o expresie care mi-a plăcut foarte mult, într-o carte de predici a părintelui episcop Vasile Coman de la Oradea, Dumnezeu să-l odihnească. El zicea că „munca e rugăciunea mâinilor”; e foarte, foarte frumos: „munca este rugăciunea mâinilor”.

Când m-am dus eu prima dată la mănăstirea de la Sâmbăta, în 1942 şi l-am întâlnit pe părintele Arsenie Boca, nici nu vă închipuiţi ce mâini bătătorite avea. Nu ştiu pe aici cât e de cunoscut, cât circulă numele părintelui Arsenie Boca. A fost o personalitate puternică, un om care a mişcat mulţimi de oameni, care a direcţionat mulţimi de oameni către Dumnezeu, un om care avea dar de la Dumnezeu, care avea o cultură bine pusă la punct; era un om cu influentă asupra oamenilor, avea o intuiţie, o capacitate de a cunoaşte nişte lucruri pe care, în mod obişnuit, oamenii nu le cunosc. Avea o mare capacitate de sinteză şi putea să tragă nişte concluzii. Când l-am întâlnit eu pentru prima dată şi voiam să rămân acolo la mănăstire, a zis părintele către mine: „mă, nu toţi cei din lume se prăpădesc, nici toţi cei din mănăstire se mântuiesc". Deci, formula el aşa nişte lucruri care îţi puteau rămâne ca un cuvânt de ordine, ca o deviză în viaţă şi, de felul acesta, avea multe cuvinte, părintele. Poate că în partea de dialog o să vă spun şi alte cuvinte spuse de părinte. Deci părintele Arsenie avea mişte mâini bătătorite, eu nu ştiu cu ce şi le-o fi bătătorit aşa de tare, bineînţeles că nu cu odihna, ci cu lucrul. A muncit, a muncit acolo: la mănăstire şi la zidărie şi la drum. Ce n-a făcut! A muncit şi şi-a făcut bătături la mâini din muncă, pentru că a înţeles că mântuirea nu e numai cu rugăciunea, ci mântuirea este şi cu munca. Bineînţeles că nu toţi oamenii pot să aibă mâini bătătorite. De exemplu, eu nu am mâinile bătătorite. Mi-e cam ruşine când dau mâna cu un om cu mâinile bătătorite că n-am şi eu mâinile bătătorite, că tare mi-aş dori aşa ceva. Adică mi-aş dori să fiu, să mă pot încadra într-o muncă din aceasta, care face bătături. Mai glumesc eu câteodată şi zic că „bătăturile mele sunt la minte".

Stimaţi ascultători, Sfântul Antonie cel Mare a primit îndrumarea aceasta: să împletească rugăciunea cu munca. Nu i s-a spus câtă rugăciune să facă, nu i s-a spus câtă muncă să presteze, dar i s-a spus să nu se bazeze numai pe rugăciune şi să nu se bazeze numai pe muncă, ci să împletească munca cu rugăciunea. Aceasta este, de fapt, directiva esenţială din **Pateric**. Chiar dacă se găsesc după aceea în **Pateric** şi multe afirmaţii în înţelesul acesta, că să se înmulţească rugăciunea, totuşi, în principal, îndemnul **Patericului** este să împleteşti munca cu rugăciunea. Să nu te ţii numai de muncă, ci, cel mai bine, este să faci şi din muncă o rugăciune. Am zis că munca este

rugăciunea mâinilor. Să îi dai valoare de mântuire, valoare ducătoare la mântuire, muncii pe care o prestezi, pe care şi prin care te disciplinezi lăuntric.

În **Filocalie**, în volumul I, este o scriere a Sfântului Ioan Casian intitulată „Despre cele opt gânduri ale răutăţii" şi acolo, în al şaselea cuvânt, „Despre trândăvie", se spune că cineva care munceşte, de obicei e luptat de un singur drac, pe când cei care nu muncesc, sunt luptaţi de o mulţime nenumărată de draci şi că e mai uşor să te lupţi cu unul decât cu mulţi. Este îndrumarea Sfântului Ioan Casian. Să ştiţi că munca îl disciplinează pe om şi în înţelesul că îi îngustează cumva orizontul de preocupări şi îi dă posibilitatea să se concentreze, să iasă din împrăştiere. Aceasta este rezultatul muncii. Sigur că sunt categorii de oameni care nu pot să se încadreze într-o muncă anume pentru că nu au ce să facă şi atunci s-ar putea pune întrebarea: „Bine, dar ce facem noi, cei de la oraş, care n-avem unde să muncim, care am munci şi cu mâinile şi cu mintea, şi n-avem posibilitatea să ne încadrăm?"; ce ar face un călugăr ca Sfântul Antonie cel Mare dacă ar fi pus în situaţia aceasta? E greu de găsit un mijloc, dar **Patericul** ne prezintă situaţii din acestea de încadrare într-o muncă, în înţelesul că acei care au vrut totuşi să muncească, şi-au găsit ceva de făcut, chiar dacă nu le era necesar ceea ce făceau pentru ei înşişi. Şi anume, se spune despre un părinte ce trăia pe malul unei ape şi care, din papură, împletea coşuri de care n-avea trebuinţa şi le dădea drumul pe apă. Deci el făcea o muncă pentru folosul lui sufletesc, ca să fie încadrat în muncă, să lucreze cu puterea sa pe care i-a dat-o Dumnezeu, dar nu făcea lucru acesta în vederea întreţinerii lui sau în vederea unui câştig, ci îl făcea doar pentru valoarea lui de disciplinare. Făcea coşuri şi, când era coşul gata, îi dădea drumul pe apă. Poate cineva îl găsea şi îl folosea. Pe el nu-l mai interesa rezultatul muncii lui ca producţie, ci îl interesa rezultatul muncii lui ca activitate, adică folosul de pe urma faptului că se angaja şi în muncă.

Se spune apoi că un părinte a dat învăţătura unor fraţi, spunându-le că el, într-un timp, a lucrat atâţia stânjeni de funie, şi le zice: „n-am trebuinţă de ceea ce am făcut, dar am făcut aceasta ca să nu zică Dumnezeu că nu lucrez cu puterea pe care mi-a dat-o El". Deci Dumnezeu mi-a dat o putere, eu trebuie să lucrez cu puterea pe care

mi-a dat-o Dumnezeu. Dacă nu lucrez cu puterea pe care mi-a dat-o Dumnezeu, înseamnă că nu Îi dau lui Dumnezeu ceea ce mi-a dat El, nu mă angajez prin munca pe care o pot face pentru Dumnezeu. Aşa au gândit Părinţii cei duhovniceşti despre muncă.

În ceea ce priveşte rugăciunea, pentru că **Patericul** este îndrumător statornic la rugăciune, sunt în **Pateric** anumite afirmaţii pe care nu le găsim în altă parte sau pe care le găsim în altă parte, pentru că s-au spus mai întâi în viaţa călugărilor; le-au spus călugării fără să le scrie. Şi anume, cuvântul „rugăciunea este oglinda sufletului". E foarte important cuvântul acesta „rugăciunea este oglinda sufletului". Am putea lua aceasta ca o lozincă sau ca un principiu. Cel care se roagă îşi manifestă sufletul în rugăciune în raport cu Dumnezeu, în raport cu lumea, în raport cu oamenii, în raport cu binele lui, cu nădejdea pe care o are, pentru că rugăciunea, zice undeva în **Scara** Sfântul Ioan Scărarul, este „arătarea nădejdii şi secure împotriva deznădejdii". Cum ţi-e rugăciunea aşa ţi-e şi sufletul.

Unii zic că sunt foarte împrăştiaţi la rugăciune; sunt împrăştiaţi la rugăciune pentru că sunt împrăştiaţi şi când nu se roagă, totdeauna sunt împrăştiaţi şi nici la rugăciune nu se pot aduna. Fel de fel de gânduri le vin, fel de fel de gânduri caută să-şi facă înstăpânire în sufletul lor când se roagă şi în împrăştierea aceasta şi prin împrăştierea aceasta stau şi în faţa lui Dumnezeu. În **Scara** Sfântului Ioan Scărarul, despre rugăciune se spune că este „judecată şi judecătorie şi scaunul judecătorului înainte de judecata viitoare". Deci, ce-i rugăciunea? Judecată, judecătorie şi scaunul judecătorului înainte de judecata viitoare. Ce înseamnă asta? Înseamnă că mai ales la rugăciune ne arătăm cine suntem noi din punct de vedere al raportului cu Dumnezeu. Dacă ne interesează sau nu ne interesează Dumnezeu. Dacă ne interesează sau nu ne interesează mântuirea. Dacă ne interesează sau nu ne interesează liniştea sufletului. Dacă ne interesează sau nu ne interesează adunarea, concentrarea. Dacă ne interesează sau nu ne interesează cele pe care le cerem de la Dumnezeu. În **Pateric** se spune că este necesar ca rugăciunea să fie unită cu faptele, adică lucrurile pe care le cerem de la Dumnezeu să le urmărim şi cu fapta. Adică, trăim o viaţă de nepăsare şi apoi să cerem de la Dumnezeu nişte lucruri pe care le-am vrea, dar pe care, într-un

fel, am putea să le câştigăm şi noi înşine?

Se spune în **Pateric** despre un părinte care ştia de un frate, într-o mănăstire, care era ostenitor la rugăciune, dar era leneş la îndeplinirea celorlalte îndatoriri. Şi zice că i s-a arătat diavolul părintelui şi i-a spus aşa, despre fratele acela care era ostenitor la rugăciune dar nepăsător la muncă şi la celelalte îndatoriri: „Cutare frate mă strânge în braţe ca să nu mă duc de la el, pururea făcând voile mele şi, apoi, zice către Dumnezeu: «Doamne mântuieşte-mă de cel rău»”.

Deci, iată, învăţam din **Pateric** un lucru foarte important: să ne ferim noi înşine de pricinile relelor şi apoi să cerem ajutor de la Dumnezeu pentru ce nu putem face noi. Eu le spun de multe ori credincioşilor care vin la mine şi zic: „Părinte, să vă rugaţi că nu ne înţelegem bine în familie, să vă rugaţi să ne înţelegem mai bine” aşa: „Două lucruri sunt importante în viaţa – sănătatea şi rugăciunea. Sănătatea ne-o dă Dumnezeu şi înţelegerea ne-o facem singuri”. Adică, ne ajută şi Dumnezeu să ne facem înţelegerea, dar trebuie să ne silim să ne facem partea noastră în înţelegerea noastră.

Ziceam că în **Pateric** se găsesc şi multe lucruri care privesc viaţa socială, viaţa tuturor. De pildă, în învăţăturile Sfântului Antonie, pe mine m-a surprins, prima dată când am citit **Patericul**, un cuvânt despre care am zis că nu e aşa important, dar după aceea am văzut eu cât e de important. Şi anume, cuvântul că „lucrarea cea mare a omului” – fiţi atenţi – „lucrarea cea mare a omului este ca greşeala sa să o pună asupra sa înaintea lui Dumnezeu şi să aştepte ispita până la răsuflarea cea mai de pe urmă”. Adică, până la cea mai de pe urmă răsuflare, până la sfârşitul vieţii, să aşteptăm ispita, să nu considerăm că nu ne mai poate ispiti nimic, că am ajuns la o statornicie în bine, că nu mai e cu putinţă să mai cădem. Să nu ne facem astfel de iluzii!

Spune tot în **Pateric** că un părinte a zis: „Eu am murit lumii”, şi cineva zice: „Tu ai murit lumii, dar să nu uiţi niciodată că diavolul-i viu”. Adică, ţie ţi se pare că nu mai ai o legătură reală cu lumea, eşti departe cumva de lume, nu numai fizic, ci şi moral, în înţelesul că nu te mai iei după lucrurile lumii, dar să ştii că Satana-i viu. Diavolul este viu şi îţi poate aduce nişte întortocheli pe care nu le poţi bănui că-s ispite şi prin astea poţi cădea. E adevărat că tot în **Pateric** se spune, de pildă,

că un părinte „din multă bunătate nu mai ştia ce e răutatea”. Era aşa de statornicit în bine încât nu mai putea presupune răutatea. Gândiţi-vă ce deosebire mare e între părintele acela şi noi. Noi ce facem? Din multă răutate nu mai putem presupune bunătatea!

De multe ori vorbim despre anumite fapte ale oamenilor şi le dăm o interpretare negativă, pentru că suntem noi negativi. Nu credem în bine, nu credem în binele pe care îl face altul. De pildă, părintele Arsenie Boca, Dumnezeu să-l odihnească, zicea că „oamenii ştiu căderile călugărilor, dar nu le ştiu şi biruinţele” şi tot părintele Arsenie spunea că „oamenii nu pot crede într-o viaţă superioară vieţii pe care o duc ei”. Deci, dacă oamenii din viaţa obişnuită nu duc o viaţă ca a călugărilor, ei nu pot să-şi închipuie că sunt alţi oameni care pot mai multe decât ei, care pot să realizeze lucruri pe care ei, în mod obişnuit, nu le pot realiza sau le realizează cu foarte mare efort. În **Pateric** se spune, de exemplu, despre călugăr că „este osteneală”. Se pune întrebarea „ce este călugărul?”, şi se răspunde „călugărul este osteneală”.

Tot la Sfântul Antonie cel Mare mai există un principiu care merge pentru toată lumea: şi pentru călugări şi pentru necălugări. Şi anume, zice Sfântul Antonie cel Mare aşa: „De la aproapele vine viaţa şi moartea, ca pe el mai întâi să-l folosească. De folosim pe fratele, pe Dumnezeu dobândim, iar dacă smintim pe fratele, lui Hristos greşim”. Vedeţi ce frumos este! zice: *de la aproapele vine viaţa şi moartea*. Din felul cum ne raportăm la omul de lângă noi ne vine şi viaţa, când ne raportăm corect şi împlinim voia lui Dumnezeu, ne vine şi moartea, când suntem neglijenţi faţă de omul de lângă noi. Şi cu explicaţia că dacă îl câştigam pe aproapele pentru Dumnezeu, atunci dobândim pe Dumnezeu, Îl câştigam pe Dumnezeu, iar dacă smintim pe fratele, îl derutăm. Ce înseamnă a sminti? A sminti înseamnă a deruta. A sminti pe om de la credinţa înseamnă a-l deruta de la credinţă.

Nu ştiu dacă v-a spus cineva că, în **Evanghelie**, mai ales trei păcate sunt de căpetenie. (Tot fac aşa ocolişuri că îmi vin în minte, „paranteze”, cum zic domnii, adică ocolişuri. Îmi vin în minte nişte lucruri care poate că-i bine să le ştim şi e bine să le plasăm şi cu o ocazie de felul acesta. Ar zice cineva că-s prea sistematic, că iau şi de aici şi de dincolo. Îi drept, dar nu sistematic, ci ca un învăţător; îi învăţ

pe oameni de bine, că le spun fel şi fel de lucruri.) Şi acum, de exemplu, mi-a venit în minte să vă spun că lucrurile acestea pe care le avem noi în vedere din **Pateric** se pot întemeia şi pe alte învăţături, din altă parte. De exemplu, Domnul Hristos, mai ales despre trei păcate vorbeşte, din câte păcate sunt. Şi sunt multe feluri de păcate! La mine la spovedanii mai vin oameni şi zic: „Părinte, toate păcatele le-am făcut", şi eu le răspund: „Nu-i adevărat, că să ştii că nu le poate face nimeni toate; spune-mi păcatele pe care le-ai făcut, nu-mi spune că le-ai făcut pe toate, că pe toate nu le-ai făcut".

Deci, dintre toate păcatele câte-s amintite în **Sfânta Evanghelie**, Domnul Hristos mai ales trei păcate le-a avut în vedere şi i-a îndemnat pe oameni să le lase: necredinţă în Dumnezeu: „Cel ce va crede şi se va boteza, se va mântui; iar cel ce nu va crede se va osândi", (**Marcu** XVI, 16); sminteala, adică derutarea de la credinţa a celor ce cred; zice Domnul Hristos despre cel ce sminteşte pe fratele că „ar fi mai bine să i se lege o piatră şi să fie aruncat în mare" (**Luca** XVII, 2) să se scufunde în mare şi să moară el, decât să smintească pe unul dintre cei care cred. Al treilea păcat pe care îl înfierează Domnul Hristos, în mod special, este făţărnicia (când te arăţi într-un fel în afară şi eşti în alt fel înăuntru) pentru care i-a mustrat pe farisei, când le-a zis că seamănă cu mormintele văruite, care pe dinafară sunt împodobite şi înăuntru sunt pline de oase de morţi (cf. **Matei** XXIII, 27). Deci, dacă îl câştigam pe fratele, pe Dumnezeu îl câştigăm, pe Dumnezeu îl dobândim, iar dacă smintim pe fratele, dacă-l derutăm, dacă-l ducem în confuzii, dacă-l ducem în nedumerire atunci lui Hristos greşim.

Aveau Părinţii cei duhovniceşti din **Pateric** gândul acesta: să fie întotdeauna în legătură cu Dumnezeu. Principiul acesta îl găsim în **Pateric** la Cuviosul Ioan Colov, Sfântul Ioan Colov. Cuviosul Ioan Colov are cuvântul acesta: „nimeni nu zideşte casa de la acoperiş în jos, ci o zideşte de la temelie în sus". Şi l-au întrebat ucenicii lui şi cei din jurul lui despre puterea cuvântului acestuia. Şi el a răspuns aşa: „Temelia – aproapele este, ca pe el mai întâi să-l foloseşti, că de el sunt atârnate toate poruncile lui Hristos". E ceva extraordinar de important şi de frumos! Adică să ne raportăm la omul de lângă noi. De altfel, cel mai important om din lumea aceasta pentru fiecare din noi este omul de lângă noi, aproapele nostru, vecinul nostru. Se zice că mai mult te

foloseşti de un vecin de aproape decât de fratele de departe.

Domnul Hristos s-a gândit să iubim pe aproapele nostru, prin aproapele nostru înţelegând pe orice om pe care-l avem lângă noi, să ne interesăm de omul de lângă noi, care e aproapele nostru. Bineînţeles că aproapele nostru poate fi cineva şi foarte departe de noi spaţial, dar pe care-l purtăm în noi prin iubire. De exemplu, acum merge foarte multă lume în străinătate să-şi găsească de lucru. Aceia nu se depărtează decât spaţial, în sufletul lor părinţii, fraţii, prietenii îi poartă pe mai departe, ca şi când ar fi în apropiere, tot aproapele lor sunt. Deci aproapele este temelia, pentru că de el sunt atârnate toate poruncile lui Hristos. Vrei să te verifici în raport cu Domnul Hristos – trebuie să te cercetezi în raport cu aproapele. Ştii dacă îl iubeşti pe Domnul Hristos după măsura în care iubeşti pe aproapele tău.

Să ştiţi că noi cu iubirea faţă de aproapele suntem foarte deficitari. În orice caz, nu ştiu cine ar putea zice că iubeşte pe aproapele ca pe sine însuşi, că urmăreşte binele aproapelui cum urmăreşte binele lui. Chiar şi în familie, nu totdeauna părinţii sau copii sunt dispuşi să renunţe la ceva din partea lor ca să se simtă bine cei din jurul lor. Cât priveşte raportarea la Dumnezeu, la oameni şi la noi înşine, în **Mântuirea păcătoşilor** se spune: „Faţă de Dumnezeu să avem inimă de fiu, faţă de aproapele să avem inimă de mamă şi faţă de noi înşine inimă de judecător”. As zice eu mai bine „minte de judecător”. Performanţa cea mai înaltă în fire (în fire, pentru că noi trebuie să ducem o viaţă mai presus de fire) este mama, inima de mamă. Noi ne gândim la Maica Domnului, de exemplu, şi o numim Mama noastră. Şi e mare lucru să te ştii purtat într-o inimă de mamă, să ştii că Maica Domnului te iubeşte cum te iubeşte mama ta sau cum te-a iubit mama ta sau cum te iubeşte întotdeauna, pentru că o mamă este mamă în veşnicie. Mama mea, cât m-a iubit în viaţă, mă iubeşte şi din lumea de dincolo, nu schimbă sentimentele pentru că nu mai este în lumea aceasta. O mamă e mamă în veşnicie. Îmi aduc aminte, Dumnezeu s-o odihnească, pe buna mea, pe mama mamei mele, că zicea: „Numa mumă să nu fii!”. Se gândea aşa la durerile unei mame, nu la durerile fizice, ci la durerile sufleteşti care apar când te gândeşti la copii tăi care nu sunt cum i-ai vrut, care nu sunt cum îi doreşti, care fac nişte lucruri pe care n-ai vrea să le facă, deci la zdroaba aceasta

sufletească, la zbuciumul acesta sufletesc din inima de mamă. Zicea: „Numa mumă să nu fii, să fii tată”; îşi dădea seama că un bărbat n-are sentimentele unei mame, deşi tot apropiat este ca părinte, de copil, dar e tată, nu e mamă. Altceva-i să fii mamă şi altceva-i să fii tată, şi asta o spunea o mamă!

Deci performanţa firii este totuşi situaţia de mamă. Or, în **Pateric** se vorbeşte şi despre performanţe mai înalte decât firea, decât ceea ce dă firea. Numai Dumnezeu ştie dacă cineva, să zicem aşa, tată fiind, poate să fie şi mamă. Adică dacă poate avea inimă de mamă, tată fiind, bărbat fiind. Nu ştim.

Dar în **Pateric** şi, în general, în viaţa spirituală, se urmăresc nişte lucruri care privesc înaintarea, cât se poate înainta pe calea desăvârşirii, aşa cum Domnul Hristos a spus: „Fiţi, dar, voi desăvârşiţi, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârşit este” (**Matei** V, 48). Înseamnă că Dumnezeu, Domnul Hristos, vrea ca noi să ajungem la deplinătatea lui Dumnezeu. Cine poate ajunge, om fiind, la deplinătatea lui Dumnezeu? Nimeni nu poate ajunge, dar idealul acesta este: să ajungi la desăvârşirea fără hotar, să faci atât cât poţi face în limitele tale, pentru că noi, totuşi, suntem limitaţi, doar ale lui Dumnezeu fiind nemărginite.

Nu există nimic în Dumnezeu mărginit. Bunătatea lui Dumnezeu e nemărginită, iubirea lui Dumnezeu e nemărginită. Noi spunem că Dumnezeu este Iubire, este scris în **Scriptură** lucrul acesta (I **Ioan** IV, 8, 16). Părintele Arsenie Boca zicea că „iubirea lui Dumnezeu faţă de cel mai mare păcătos este mai mare decât iubirea celui mai mare sfânt faţă de Dumnezeu”. Cel mai mare sfânt nu poate avea iubire faţă de Dumnezeu cât poate să iubească Dumnezeu pe cel mai mare păcătos. Deci, Dumnezeu este Iubire, iubire care-i lucrătoare.

Noi spunem la slujbă: „bun şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti”, „milostiv şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti”, „al Tău este a ne milui şi a ne mântui”, „Dumnezeul milei şi-al îndurării şi-al iubiri de oameni eşti”. Noi contăm pe lucrul acesta, numai că şi noi trebuie să ajungem la mai mult şi la mai bine în ceea ce priveşte iubirea. Cum se poate ajunge la mai mult şi la mai bine în ceea ce priveşte iubirea? Prin despătimire, prin nepătimire. **Patericul** este o carte în care ne putem întâlni de multe ori cu gândul la despătimire, cu gândul la nepătimite.

Pe mine m-a surprins, de exemplu, citind **Patericul,** o istorie în legătură cu avva Pimen. „Avva” înseamnă „părinte” şi, de obicei, în **Pateric** se întrebuinţează cuvântul acesta în loc de „părinte”: avva Antonie, avva Arsenie, avva Pimen, avva Pamvo etc… Pe româneşte zicem părintele Pimen şi la părintele Pimen găsim o istorie foarte interesantă, şi anume se spune că un frate din părţile lui avva Pimen s-a dus în străinătate; s-a dus undeva departe. Şi acolo unde s-a dus, a găsit un pustnic şi i-a vorbit despre avva Pimen. I-a spus: uite cât este de căutat de oameni şi cât este de înţelept şi cât este de bun avva Pimen. Şi l-a invitat pe fratele de departe, vreodată dacă-şi poate face drum, să se întâlnească cu Cuviosul Pimen. Fratele, după o vreme oarecare, şi-a făcut drum să-l întâlnească pe avva Pimen şi l-a întâlnit, şi-a început să-l întrebe de lucruri înalte. Şi avva Pimen nu i-a dat niciun răspuns. Pustnicul de departe a ieşit nemulţumit de la avva Pimen că nu i-a vorbit şi i-a spus fratelui care l-a invitat: păcat de drumul pe care l-am făcut (avem noi o vorbă cu cei mai apropiaţi ai mei că „făcurăm drumul degeaba”) până aici, că nu m-a folosit avva bine. Şi s-a dus fratele, obligat fiind cumva de faptul că l-a invitat pe pustnicul acela, să-l întrebe pe avva Pimen de ce n-o vorbit cu acela. Şi avva Pimen i-a zis aşa: „El este din cei de sus, iar eu sunt din cei de jos”. Fratele şi-a dat seama, s-a dus la pustnic şi i-a spus: „Uite, să ştii că bătrânul nu vorbeşte bucuros despre lucruri înalte, dar dacă îi vei spune nişte lucruri în legătură cu patimile (cu deprinderile rele, cu răutăţile statornicite, asta înseamnă patimă. Patimă e o boală. La noi se zice că pătimeşte cineva când este bolnav, adică suferă), avva te foloseşte, dar dacă vorbeşti despre lucruri înalte nu te foloseşte”. Şi atunci s-a dus pustnicul la avva Pimen şi a spus: „Ce să fac, părinte, că mă luptă cutare patimă sufletească”. Şi atunci avva Pimen a zis: „Acum, frate, bine ai venit!”. Şi a stat de vorbă despre patimi cu pustnicul. Şi să ştiţi că pustnicul, când a ieşit de la avva Pimen, a fost aşa de bucuros încât a zis către fratele acela care l-a invitat că Îi mulţumeşte lui Dumnezeu că s-a întâlnit cu un astfel de om înţelept.

Patericul pune problema astfel: cel dintâi lucru pe care trebuie să-l urmărească un om care vrea să se apropie de Dumnezeu este să se cureţe de patimi; să devină din pătimaş – nepătimaş. Şi în **Pateric** sunt multe locuri care privesc patimile sau nepătimirea ca rezultat al

străduinţelor de despătimire. Deci, avva Pimen a pus problema aceasta: întâi trebuie să urmăreşti să nu mai fi rău, întâi trebuie să urmăreşti să nu mai fi păcătos, întâi trebuie să urmăreşti să scapi de deprinderile rele, întâi trebuie să ajungi la libertate sufletească; până n-ajungi la liberarea de patimi încă nu eşti liber, chiar dacă nu eşti ţinut în lanţuri să zici că eşti robit (deşi părintele Arsenie Boca, iar îl pomenesc, vorbeşte şi despre o înlănţuire fizică, o înlănţuire care nu e înlănţuirea din închisoare, ci înlănţuirea din neputinţa).

În **Cărarea Împărăţiei**, poate aţi găsit titlul „Copii născuţi în lanţuri”. Copii aduşi pe lume cu defecte, copii aduşi în lume cu mărginire, copii care nu sunt în deplinătatea puterilor, aceştia sunt copiii născuţi în lanţuri. Există o legare în lanţuri prin patimi.

Se zice că la un părinte s-a dus un frate. Părintele a văzut că fratele are pe umeri două maimuţe. Şi pe un umăr şi pe celălalt câte o maimuţă, care îl ţinea legat cu lanţuri. Şi şi-a dat seama Cuviosul că este vorba despre un om care-i stăpânit de slavă deşartă şi de mândrie – patimi subtile. Patimi subţiri, cum se zice în **Pateric**. Şi fratele acela i-a cerut părintelui cuvânt de învăţătură. Părintele l-a întrebat ce viaţă duce şi a văzut ce pricini îl duc la slava deşartă şi la mândrie, şi atunci, ca să-i taie pricinile de mândrie şi de slavă deşartă, l-a pus să facă nişte lucruri pe care fratele nu le-ar fi făcut. Şi anume, să cumpere vin şi să bea vin, să cumpere carne şi să mănânce carne. Şi fratele, când a auzit aşa ceva, nu-i venea să creadă, dar, până la urmă, pentru că i-a promis părintelui că va face ce-i va spune, a făcut şi aşa a scăpat de pricinile care l-au dus la slava deşartă şi la mândrie.

Noi trebuie să surpăm întotdeauna, când vrem să ne îmbunătăţim viaţa, să ne luminăm mintea, pricinile care duc la patimi. O metodă a **Patericului** în legătură cu despătimirea este *ocolirea pricinilor* care duc la patimi, la răutăţi. Când cunoaştem pricinile patimilor, trebuie să le ocolim, iar dacă nu le ocolim, înseamnă că ne băgăm în noi înşine pricinile patimilor şi avem temeiurile în legătură cu patimile.

De pildă, se spune în **Pateric,** că la un părinte s-a dus cineva şi a zis: „Părinte, pe mine mă luptă dracii”. Şi Cuviosul a zis: „Nu se poate frate, pe tine să te lupte dracii! Nu se poate, zice el mai departe, pentru că dracii se luptă cu oameni mari, ca Moise şi ca Ilie, iar pe noi ne luptă

patimile noastre şi aceştia-s dracii noştri, patimile noastre”.

Tot în **Pateric** se spune, cumva ilustrând această idee, că un frate era tare bântuit de duhul desfrânării. Era tare pornit spre desfrânare, în diferite chipuri, probabil. Şi s-a dus la un părinte şi a zis: „Părinte, roagă-te pentru mine, că mă luptă patimile, mă luptă duhul desfrânări; ce să fac? Roagă-te pentru mine!”. Părintele s-a apucat şi s-a rugat. Şi a trecut o săptămână şi se duce fratele din nou la el şi zice: „Părinte, roagă-te pentru mine că nu mă slăbeşte deloc pornirea aceasta, răutatea aceasta; sunt asuprit de duhul desfrânării!”. Şi părintele s-a rugat şi atunci a apărut diavolul şi a zis: „Eu m-am îndepărtat de la el de când te-ai rugat întâi, dar el are dracii lui – lăcomia pântecelui şi somnul cel mult”. Nu-i vorba numai de o influentă din afară, ci e vorba de o stare din lăuntru, care nu-i rezolvată cum ar trebui. Nu-i destul să te rogi ca să scapi de-un lucru, ci trebuie să ajuţi şi tu din partea ta, ca să scapi de el cu rugăciune, cu post, cu înfrânare, cu osteneală, cu muncă, cu tot ce ştii că te face să nu fii împrăştiat, tentat sau ispitit de cele rele.

În ceea ce priveşte despătimirea ca rezultat – nepătimirea în sine – în **Pateric** sunt arătate mai multe situaţii în care omul se poate observa în ceea ce priveşte rezultatele străduinţelor sale. Mai întâi de toate, să ştiţi că lucrul principal este ocolirea pricinilor. Dacă nu ocoleşti pricinile, ajungi negreşit la patimi. Eu sunt foarte împotriva faptului de a se uita cineva la filme necuviincioase, la televizor, la spurcăciuni pe care şi le bagă în suflet şi care, după aceea, nu le mai poate scoate şi care lucrează, care-l excită şi care îi dau stări pe care nu le poate contracara. Or, în **Pateric** nu se poate vorbi despre aşa ceva, pentru că nu erau mijloacele care sunt acum, dar acolo se au în vedere pricinile care erau pe vremea aceea.

Părinţii duhovniceşti insistau foarte mult în ceea ce priveşte retragerea. Retragerea în pustie, retragerea unde-i mai puţină lume, retragerea în locuri unde sunt oameni de un gând cu tine. Se socotea că plecarea din mănăstire, plecarea din pustietate în lume, este înmulţitoare de gânduri cu care după aceea ai de luptat în singurătate. Şi mai ales în singurătate îţi vin tot felul de gânduri, pentru că acolo ai posibilitatea să te observi pe tine însuţi. Când eşti împreună cu oamenii, unul zice una, altul zice alta, zici şi tu, se învălmăşesc

gândurile, se învălmăşesc cuvintele, nu mai ştii, nu te mai poţi ocupa de tine însuţi.

Se spune în **Pateric** că trei oameni s-au hotărât să facă ceva pentru Dumnezeu. Şi anume, unul a zis: „Eu mă duc în pustie, pentru Dumnezeu”; al doilea a zis: „Eu, precum scrie în **Scriptură** – «fericiţi sunt făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» – mă duc să-i împac pe oameni ca să mă numesc fiul lui Dumnezeu”; ultimul a zis: „Este scris în **Scriptură** – «bolnav am fost şi M-ai cercetat» – eu mă duc să ajut bolnavii”. Şi s-a dus fiecare dintre cei trei la locul pe care şi l-a fixat şi la osteneala pe care şi-a luat-o pentru a se apropia de Dumnezeu. Şi de la o vreme, cei doi care s-au dus, unul să împace pe oameni, altul să îngrijească bolnavii, au văzut că nu au rezultatele dorite de ei şi s-au gândit să meargă la fratele din pustie, să vadă ce a realizat. S-au dus acolo şi i-au spus de necazurile lor, că oamenii nu vor să se împace, că îşi dau ei dreptate, că nu se lasă înduplecaţi, că bolnavii nu-s mulţumiţi de felul cum îi ajută. Şi zic: „Frate, tu ce ai realizat, tu ce ai împlinit aici în retragerea ta?”. Şi fratele zice: „Aduceţi nişte apă din baltă” (era o baltă acolo şi au adus apă într-un vas). Şi după ce au mai stat de vorbă, de la o vreme apa s-a limpezit în vas şi zice cel din pustie: „Aţi văzut apa asta când am adus-o cât era de tulbure. Vedeţi cum este acum? Limpede! Asta am realizat eu în pustie, mi-am limpezit sufletul!”. Şi au constatat cei doi că el a fost cel mai câştigat, că şi-a limpezit sufletul. Dar până-ţi limpezeşti sufletul, îţi vezi murdăriile, îţi vezi mizeria din tine.

Patericul e îndemnător la rugăciune, dar nu la o rugăciune de program. E scris undeva, în **Pateric**: „Călugărul care se roagă numai când se roagă, acela nicidecum nu să roagă”. Deci nu se roagă când se roagă după un program, ci toată viaţa trebuie să fie o rugăciune (acel „Rugaţi-vă neîncetat” (**I Tesaloniceni** V, 17) despre care ştim că l-a zis Sfântul Apostol Pavel ca îndemn).

„Totdeauna să vă bucuraţi, neîncetat să vă rugaţi, pentru toate mulţumiţi”, spune Sfântul Apostol Pavel. Faptul acesta de a te ţine de Dumnezeu, de a te gândi la Dumnezeu, de a-L avea pe Dumnezeu în prim-planul vieţii tale, este, de fapt, un mijloc de îmbunătăţire sufletească şi, în cazul acesta, înmulţind rugăciunea, înmulţeşti şi mijlocul de a te apropia de Dumnezeu; astfel te observi pe tine însuţi şi

poţi înlătura gândurile cele rele. Trebuie să nu te duci acolo unde-s izvoarele de răutăţi, unde sunt lucruri care impresionează negativ; pe voi tinerii nu vă mai impresionează relele aşa cum i-ar impresiona pe călugări, să zicem. Un călugăr care vede din când în când câte un lucru rău, este mai păgubit sufleteşte decât unul care vede mereu, dar, oricum, păgubiţi sunt şi unul şi altul. Dacă te duci mereu la locuri poluate din punct de vedere moral, să zicem la discotecă, înseamnă că te duci în gura iadului, într-un fel, şi dacă te duci acolo este firesc să aduci de acolo în tine lucrurile cele negative şi apoi să te întâlneşti cu ele, mai ales la vreme de rugăciune.

Zic eu către un tânăr: „Să te duci de acuma încolo la biserică, duminica". Zice: „Părinte, dacă ziceţi dumneavoastră mă duc, dar dumneavoastră nici nu ştiţi ce duc eu în mintea mea când mă duc în biserică, câte spurcăciuni duc eu în minte în biserică". Şi i-am zis: „Cu ele cu tot du-te la biserică, pentru că, dacă nu te duci la biserică, nu te poate ajuta cineva în afară de Biserică. Dar dacă te duci în biserică faci dovadă înaintea lui Dumnezeu şi înaintea ta că te vrei mai bun şi vrei să scapi de rele, dar ca să scapi de cele de demult trebuie să nu mai adaugi altele în vremea aceasta. Şi atunci scapi de răutăţi".

Părinţii din **Pateric** erau foarte hotărâţi într-o privinţă: nu-i lăsau pe oameni să vadă lucrurile rele şi să urmărească şi să se uite şi să fie cu ochii iscoditori. Am citit undeva despre un părinte care avea un ucenic (asta nu-i din **Pateric**, este din **Calea desăvârşirii creştineşti**) şi s-a dus cu el odată în oraş şi a văzut o fată. Şi ucenicul s-a uitat bine la fată şi s-a uitat şi părintele cât s-o fi uitat şi după aceea zice către ucenic: „Tare frumoasă este fata asta"; ucenicul zice: „Da, părinte". Dar părintele continuă: „Păcat că are ceva la un ochi". Ucenicul răspunde: „Nu, părinte, n-are nimic". „Ba are", zice părintele, iar ucenicul: „Nu, că eu m-am uitat cum se cade, n-are nimic". Şi atunci părintele nu l-a mai ţinut de ucenic! A zis că nu-i bun dacă se uită cu ochi iscoditori. Acum poţi să te uiţi şi cu ochii dacă eşti deja câştigat pentru Dumnezeu, dacă eşti câştigat pentru o viaţă superioară, dacă vezi curat. Sfântul Apostol Pavel spune undeva că „Toate sunt curate pentru cei curaţi, iar pentru cei întinaţi nimic nu este curat" (**Tit** I, 15). Când ai ajuns o dată la o privire sfântă, la o privire curată, poţi să te uiţi dacă te uiţi cu ochii lui Dumnezeu la lumea aceasta.

Deci **Patericul** este împotriva acestui stil de iscodire, insistă foarte mult pentru retragere. Bineînţeles că cineva care trăieşte într-un oraş, cum suntem noi, care avem rosturile în oraş, nu poate să fie foarte retras, dar poate să-şi ferească privirea de lucrurile negative şi, cât poate, să facă asta.

Se zice că un părinte dintr-o mănăstire sau dintr-o pustie a fost chemat de arhiepiscopul din eparhia respectivă şi s-a dus la el. Şi când s-a-ntors, l-au întrebat fraţii: ce a văzut pe unde a umblat? Şi zice el: „Fraţilor, iertaţi-mă, eu să ştiţi că nu am văzut decât faţa arhiepiscopului. Celelalte nu le-am văzut". Şi-atunci ei, aşa, ironic, au zis: „Da' ce, avvo, nu cumva s-a scufundat lumea?". Şi el a zis: „Nu s-a scufundat lumea, dar eu nu mi-am lăsat ochii să umble încoace şi încolo. Am privit în jos, mi-am văzut de cale şi m-am dus la arhiepiscop, l-am văzut, şi iarăsi, ca şi când s-ar fi scufundat lumea, m-am întors". Acum, bineînţeles că nu a fost ca şi când s-ar fi scufundat lumea, că doar el a trebuit să vadă pe unde umblă. Dar, în orice caz, nu a avut o împrăştiere, nu a căutat anume o împrăştiere, cum caută mulţi dintre oamenii din vremea de astăzi, când îşi înmulţesc impresiile negative, nu se mai gândesc la Dumnezeu, ci se gândesc la lucrurile pe care le văd, doar aşa, ca să-şi ocupe cumva mintea, ca să-şi ocupe cumva sufletul. Apoi, despre aşa ceva cei de demult nu ştiau şi nu voiau să ştie! Înţelepciunea **Patericului** este împotriva pricinilor care înmulţesc relele; părinţii se observau foarte bine unii pe alţii şi ajungeau, de la o vreme, la limpezimea aceea, că nu se mai puteau întâlni cu răutăţile şi – „din multă bunătate – nu mai ştiau ce-i răutatea".

Vreau să vă spun, tot în legătură cu nepătimirea, că un părinte a zis: „Eu am murit patimilor, patimile au murit pentru mine". Un alt părinte, când a auzit aşa ceva, l-a întrebat: „Tu ai zis vorba asta?". Şi el a zis că da. Şi-i zice părintele acela: „Dacă mergi pe un drum şi vezi nişte hârburi şi aur în mijlocul lor, atunci tu poţi să socoteşti aurul ca şi hârburile?". Şi el răspunde: „Nu, dar mă silesc să nu iau aurul". După aceea-l întreabă: „Dacă te duci în chilia ta şi găseşti acolo o femeie, zici că nu-i femeie?". Şi el zice: „Nu zic că nu-i femeie, dar mă silesc să nu m-ating de ea". „Dar dacă auzi că unii te vorbesc de bine şi că alţii te vorbesc de rău, tu zici că pe cei care te vorbesc de rău îi poţi avea la fel

cu cei care te vorbesc de bine?”. Şi el zice: „Nu, dar mă silesc să-i am şi pe cei care mă vorbesc de rău la fel cu cei care mă vorbesc de bine”. Şi-atunci a zis părintele: „Vezi, patimile nu au murit pentru tine, sunt numai nelucrătoare, dar trebuie să-ţi dai silinţa ca să faci deosebirea între unele şi altele, pentru a te putea raporta la nepătimire”.

Mi-a plăcut de când am citit prima oară **Patericul**, o istorie foarte importantă în legătură cu despătimirea, adică în legătură cu nepătimirea ca rezultat al despătimirii. Anume, se spune că la un călugăr s-a dus o fecioară, care i-a spus aşa: „De doi ani de zile tin post şase zile şi a şaptea dezleg, am învăţat **Vechiul** şi **Noul Testament** pe de rost, ce trebuie să mai fac?”. Şi atunci părintele o întreabă: „Ti s-a făcut ocara ca şi cinstea?” (Adică, dacă te ocărăşte cineva eşti la fel de liniştit ca şi când te-ar cinsti?). Şi ea zice, nu. După aceea zice călugărul: „Ti s-a făcut lipsa ca îndestularea?” (Când eşti lipsit eşti tot atât de liniştit ca şi când ai fi îndestulat?). Ea zice, nu. „Ti s-a făcut paguba ca şi câştigul?” Ea zice, nu. „Ti s-au făcut străinii ca rudele după trup?” Şi ea zice, nu. Şi atunci zice părintele*:* „Du-te şi pune început bun, căci cu ceea ce zici că ai făcut, încă nu ai făcut nimic!”

Noi trebuie să urmărim un rezultat, trebuie să urmărim o înnobilare sufletească. Fără o înnobilare sufletească, degeaba ne numărăm zilele de post (bine-nţeles că nu-i vorba de zilele de post pe care trebuie să le ţină toată lumea, toţi creştinii, miercurea şi vinerea, posturile Bisericii, ci mă gândesc la un post special). Noi trebuie să urmărim un rezultat anume, adică *îmbunătăţirea sufletească*. Noi suntem chemaţi să fim asemănători cu Bunul Dumnezeu, că dacă suntem răi, ne asemănăm cu Cel rău. Dacă suntem buni, ne asemănăm cu Bunul Dumnezeu şi atunci trebuie să ne silim să ne îmbunătăţim viaţa, iar îmbunătăţirea vieţii se face şi prin metode din acestea, prin rugăciune, prin postire şi prin metode de rugăciune a minţii (*Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul.*) şi prin metode de retragere (adică nu te duci totdeauna acolo unde-s pricinile patimilor, acolo unde-s ştiu eu ce lucruri care te duc în ispită şi care apoi te asupresc, ci cauţi să-ţi simplifici viaţa*).* **Patericul** este foarte, foarte orientat spre simplificarea vieţii. Noi de aceea nu avem timp pentru Dumnezeu, pentru că prea complicăm viaţa, prea ne trebuie multe, prea vrem lux, prea vrem lucruri care, de fapt, nu ţin de

o viaţă duhovnicească. Toate-s bune şi la locul lor, dar dacă pierzi vremea care I s-ar cuveni lui Dumnezeu, în loc să-ţi faci datoriile, atunci nu-i bine!

Vreau să vă aduc în faţă un cuvânt de-al unui părinte de la Sfântul Munte. Un părinte de la Sfântul Munte care a venit pe la noi pe la mănăstire, pe care l-am întrebat eu: „Părinte, cum sunt călugării de la Sfântul Munte?”. Şi zice: „Dragă, să nu-ţi închipui că la Sfântul Munte sunt oameni veniţi din cer pe pământ. Sunt oameni de pe pământ care doresc mai binele, doresc cerul. Deci să nu te duci acolo să întâlneşti oameni din cer”. Bun! Şi a venit vorba despre pescuit, că acolo, fiind lângă mare, pot să pescuiască. Şi zice el: „Da, este drept că-i mai bun peştele decât cartoafele! (el a zis” cartoafele „pentru că uitase cum se zice în româneşte), dă-ţi trebuie timp prea mult până-l prinzi”. Zicea părintele Serafim Popescu, când s-a dus la Sfântul Munte, că a întâlnit acolo un părinte român care nu mai ştia bine româneşte (pentru că trăise mult printre greci) şi în loc să zică „ce vacă”, de exemplu, zicea „bou parte femeiască”. Bineînţeles că părintele i-a zis că „bou parte femeiască” se numeşte „vacă”. Aşa şi părintele acesta, zicea „că e mai bun peştele decât cartoafele”, dar el prefera să mănânce cartofi şi să nu mănânce peste, în loc să-şi piardă vremea care-i hotărâtă pentru pravilă, pe care s-o folosească pentru pescuit.

Stimaţi ascultători, totuşi va trebui să şi sfârşesc! Se zice că un părinte ţinea o predică şi a cam lungit-o. Un tată ţinea un copil în braţe şi copilul a adormit, după care s-a trezit şi l-a întrebat pe tată-său: „N-a mai terminat o dată?”. Şi tată-său a zis: „Ba, a terminat, numai că nu se poate opri!”. Aşa şi eu, acum. Trebuie să cam gât şi să mă pot opri!

Dar, ca să mă pot opri, trebuie să vă mai spun ceva fain! Şi-anume, mie mi-au plăcut totdeauna lucrurile delicate! Şi din **Pateric** mi-au plăcut lucrurile de o delicateţe superioară, de o delicateţe impunătoare. Aşa sunt două istorisiri care-mi plac mie foarte mult. Una în legătură cu cinstirea între ei a oamenilor: În istorisirile despre Sfântul Ilarion cel Mare, se spune că s-a dus odată la Sfântul Antonie cel Mare. Şi când l-a văzut Sfântul Antonie cel Mare pe Sfântul Ilarion, care era începător în ale duhovniciei, dar care era socotit şi ştia Sfântul Antonie că va fi mare, a zis către el: „Bine ai venit, Luceafărule care răsari dimineaţa!”. Formulă de politeţe. Şi să vedeţi ce frumos a

răspuns Cuviosul Ilarion: „Pace ţie, Stâlpule de lumină care luminezi lumea!”. Pe mine mă impresionează lucrurile astea! Poate-s unii care-s ca butucul, nu-i impresionează! Dar sunt nişte lucruri extraordinar de frumoase şi, cu cât te apropii de ele, ai mai multă bucurie din ele... „Bine ai venit, Luceafărule care răsari dimineaţa!”, „Pace ţie, Stâlpule de lumină care luminezi lumea!”

O altă istorisire care îmi umple sufletul de bucurie este la avva Macarie cel Mare. Se spune că avva Macarie (parcă nici nu-ţi vine să rosteşti aşa ceva, dar nu se poate să nu rosteşti, dacă citeşti) s-a făcut Dumnezeu pământesc, şi spune de ce: pentru că, aşa cum Dumnezeu acoperă lumea, deci ocroteşte lumea, aşa acoperea şi el păcatele oamenilor, pe care le vedea ca şi când nu le-ar fi văzut, şi cele despre care auzea, ca şi când n-ar fi auzit de ele. Este copleşitor de frumos şi de valoros. Pe Avva Macarie nu-l interesau păcatele oamenilor, nu iscodea păcatele oamenilor, nu scormonea în păcatele oamenilor.

Acestea sunt cele două istorisiri care aş fi vrut să vi se împlânte în minte şi pe care să le aveţi în vedere. Mai sunt şi altele, nu poţi să alegi, adică toate sunt frumoase, toate sunt importante. De pildă, se spune că avva Pafnutie a văzut un înger care avea o seceră în mână şi care i-a spus: „Pafnutie, de secera aceasta vor fi tăiaţi toţi cei care judecă pe fratele lor, dar tu, pentru că văzând păcatele fratelui nu l-ai judecat, ci te-ai gândit la păcatele tale, ai scăpat de această judecată”. Se insistă foarte mult în **Pateric** să nu judecăm pe oameni, să nu-i osândim, să nu-i condamnăm, să trecem cu vederea greşelile lor, să ne rugăm pentru binele lor; mai ales să nu judecăm, pentru că a zis Domnul Hristos: „Nu judecăţi, ca să nu fiţi judecaţi” (**Matei** VII, 1).

Este interesant ce se spune despre un părinte care nu era prea ostenitor în privinţa postului şi a celorlalte îndatoriri dar, când a murit, era senin şi vesel. Cei care au stat atunci împrejurul lui au zis: „Frate, ştiam că n-ai fost prea ostenitor, cum de te muţi din lumea aceasta cu atâta veselie în suflet?”. Şi el a zis: „Credeţi-mă, părinţilor, că ştiam şi eu că n-am fost prea nevoitor, dar eu am ţinut seama de cuvântul Domnului «Nu judecaţi ca să nu fiţi judecaţi» şi, de când m-am făcut călugăr, n-am judecat pe nimeni şi acum mă duc înaintea lui Dumnezeu şi-l zic: «Doamne, ai zis că să nu judec ca să nu fiu judecat» şi cred că n-o să fiu judecat, pentru că n-am judecat”. Cine poate să zică aşa ceva?

N-am ajuns la măsurile acestea, dar ne dăm seama de delicateţea părinţilor.

Mai îmi amintesc ceva (cred că nu mă voi putea opri, totuşi!). Se zice că la un părinte s-au dus trei fraţi, dintre care unul avea nume rău. Şi l-au rugat să le facă câte o mreajă. Cel dintâi a zis: „Avvo, fă-mi o mreajă!” (o plasă de pescuit). Şi avva a zis: „Nu-ţi fac!”. Şi a zis şi cel de-al doilea: „Fă-mi o mreajă!” şi avva a zis: „Nu-ţi fac!”. Şi a zis şi cel cu nume rău: „Fă-mi o mreajă!” şi avva a zis: „Ţie-ţi fac!”. Şi la urmă cei doi s-au interesat de ce i-a făcut celui cu nume rău şi lor nu le-a făcut. Şi le-a spus aşa avva: „Voi mă-nţelegeţi că n-am vreme să vă fac, dar el, dacă aş fi zis că nu-i fac şi nu-i făceam, ar fi zis că «de-aia nu-mi face mie, că am nume rău!»”. Deci, cu cel cu nume rău s-a purtat mai bine decât cu cei care n-aveau nume rău!

Sunt nişte lucruri, sunt nişte nuanţe care impun. De aceea să ştiţi că eu socotesc **Patericul** (deşi am vorbit de **Filocalie**, deşi îmi place **Filocalia**, deşi mă ocup de **Filocalie**) mai cu efect, îl socotesc mai practic, mai dătător de perspectivă duhovnicească decât **Filocalia**. Din **Filocalie** trebuie să citeşti douăsprezece volume ca să ajungi s-o cuprinzi toată. Şi-apoi, dacă le citeşti, de multe ori îţi rămâne puţin. La mine au venit oameni care mi-au spus: „Părinte, am citit volumul întâi din **Filocalie**” şi, când i-am întrebat care-s autorii cuprinşi în **Filocalie**, n-au ştiut să-mi spună niciun autor. Dacă n-au ştiut autorii, apoi nici scrierile nu le-au ştiut. Dacă n-au ştiut scrierile, n-au ştiut nici conţinutul scrierilor. Deci noi nu trebuie să citim aşa, numai ca să ne pomenim că am citit cutare carte, ci trebuie să citim ca să ne învăţăm să câştigăm ceva, să avem povăţuitori pe părinţii din **Filocalie**, pe părinţii din **Pateric**. Şi dacă-i avem ca povăţuitori, atunci ştim ce avem de făcut, ştim cum să ocolim patimile, ştim cum să înmulţim rugăciunea, ştim cum să fim binevoitori faţă de aproapele nostru, ştim cum să-l slujim lui Dumnezeu în raport cu aproapele nostru, ştim cum să ne luminăm mintea, ştim cu ce să ne îmbogăţim sufleteşte şi-atunci nu mai avem vreme de gânduri deşarte, de gânduri necurate, de gânduri întinate, ci ne vedem de o viaţă superioară; viaţa superioară este dătătoare de linişte, dătătoare de fericire şi acesta-i rostul **Patericului**: să ne apropie de Dumnezeu, să ne dea o perspectivă duhovnicească, să ne întărească în bine, să ne înmulţească liniştea din

sufletul nostru, pentru că până la urmă **Patericul** se întemeiază tot pe învăţătura **Evangheliei**, dar este învăţătura trăită!

Evanghelia se interpretează, **Patericul** nu se mai interpretează, **Patericul** – cum e el, aşa-l citeşti! Aşa înveţi din el, n-ai nevoie de comentariu la **Pateric**! Nici n-am auzit până acum de un comentariu la **Pateric**. Nu există comentarii la **Pateric**, pentru că **Patericul,** el însuşi se comentează, prin ceea ce înveţi din el. Acolo scrie, de exemplu, „Arsenie, fugi de lume şi te vei mântui!”. Fugi şi tu de învălmăşeală, cât poţi, şi ai mai multă linişte! Sau: „Taci, fugi, linişteşte-te, că acestea sunt rădăcinile nepăcătuirii!”. Cum e cu tăcerea (vedeţi că nu mă pot opri?)?

În **Pateric** se spune aşa: „Iubiţi neagoniseala şi tăcerea, căci de acestea atârnă toată viaţa călugărului!”. Deci, se presupune că un călugăr trebuie să-şi ducă viaţa mai ales în tăcere; bine-nţeles, nu în tăcerea animalului sau în tăcerea mutului! De ce? Pentru că, dacă ne-a dat Dumnezeu grai, ni l-a dat ca să vorbim, nu ca să tăcem! Aveam un profesor de latină la Timişoara (eu am făcut liceul la Timişoara) şi când scotea pe câte unul la răspuns şi nu ştia, zicea: „Tăcerea-i de aur, vorba-i de argint! Ăsta-i plin de aur!”. Nu în înţelesul acesta să taci, ca să te numeri la cei care tac, ci să taci ca să ştii când să vorbeşti şi cum să vorbeşti, corect şi frumos! În **Pateric** se pune şi problema aceasta şi se zice: sunt trei feluri de oameni care tac – unii care tac din fire, unii care tac pentru slava deşartă, ca să fie număraţi la cei care tac, şi unii care tac ca să nu greşească. Se zice că numai tăcerea celor din urmă câştiga darul. L-a întrebat cineva pe avva Pimen: „Ce-i mai bine, să vorbesc sau să tac?” Şi avva Pimen i-a zis aşa: „Dacă vorbeşti, pentru Dumnezeu să vorbeşti, iar dacă taci pentru Dumnezeu, e bine să taci!”

Şi tot în **Pateric** se spune că „sunt oameni care de dimineaţa până seara vorbesc, dar fără de folos nimic nu vorbesc. Aceia toată vremea se socoteşte că duc tăcere; şi sunt oameni care nu scot niciun cuvânt, dar în inima lor osândesc pe alţii, aceia toată vremea se socoteşte că vorbesc”.

Sunt nişte nuanţe, sunt nişte lucruri pe care toată vremea este bine să le avem în vedere, citind **Patericul**, asimilând cele din **Pateric**, împlinind toate câte le putem împlini din **Pateric**. Eu vă recomand **Patericul** şi, dacă după plecarea mea, o să vă interesaţi de **Pateric** să-l

citiţi, o să vă interesaţi de **Pateric** să simţiţi nuanţele **Patericului** şi să-l folosiţi, eu zic că n-am venit degeaba aici! Iar dacă totul se sfârşeşte acum, atunci înseamnă că numai eu sunt cel mai câştigat, pentru că mi-am mai înregistrat pe casetă o cuvântare, care poate să fie de folos şi pentru mine şi pentru alţii. Iar dacă vă veţi interesa de **Pateric** şi de cele din **Pateric**, atunci înseamnă că am semănat aici şi am dat lumină din lumina sufletului meu, lumină din luminile **Patericului**. O să găsiţi foarte multe lucruri importante pe care eu nu le-am putut cuprinde în cuvântarea mea de-acum, foarte multe lucruri care or să vă fie de folos şi care doresc să vă fie de folos.

Vă mulţumesc că m-aţi ascultat, că m-aţi lăsat să mă desfăşor într-o cuvântare care mie mi-a făcut mare bucurie! Dumnezeu să ne ajute!

— *O întrebare practică: am o fetiţă de opt ani; până la şase – şapte ani stătea la toată slujba Sfintei Liturghii, acum nu mai are răbdare. S-o mai iau la slujba Sfintei Liturghii, chiar dacă mai iese din când în când din biserică sau s-o las acasă? Cum să procedez?*

— Şi într-un fel şi într-altul: o mai aduci la biserică să nu-şi uite de biserică, o mai laşi şi acasă, pentru că nu are răbdare… Slujbele noastre sunt făcute pentru oameni mari, pentru oameni pricepători, pentru oameni care ştiu pentru ce stau acolo, pentru oameni care participă la slujbă. Nu sunt făcute pentru copii care, la măsura lor, nu înţeleg.

Să ştiţi că eu m-am trezit cumva în biserică. Când aveam eu 54 de ani, am rămas în tren… Eram cu un părinte de la noi şi am rămas în tren… S-a blocat uşa şi, până să cobor eu, a pornit trenul. Şi zic eu: „de 54 de ani n-am rămas niciodată în tren!”. Şi părintele acela a zis că să nu număr toţi anii, că doar nu m-am născut în tren! Eu număr toţi anii şi zic că m-am trezit în biserică. M-au adus părinţii mei de când eram foarte mic şi mi-a plăcut. Dar să ştiţi că nu înţelegeam nimic! Gândindu-mă acum, în urmă, mi-am dat seama că nu înţelegeam nimic. Credeam că în biserică nici nu se spune ceva cu sens, ci se spun aşa… nişte cântări, fără text…

Când m-am dus la scoală, la Cluj, m-au întrebat colegii dacă la noi se cântă „Ca pe Împăratul…”. Şi eu am spus: „Nu, nu se cântă!”.

Când m-am dus acasă, dacă ei mi-au atras atenţia, am auzit şi eu „Ca pe Împăratul tuturor să-L primim...". Când m-am dus la scoală în clasa a doua, le-am spus colegilor: „Bă, să ştiţi că şi la noi se cântă «Ca pe Împăratul...»". Deci copiii nu au cum să stea, nu au răbdare, nu au răbdare nu numai pentru biserică, nu au răbdare pentru nimic. Şi la scoală li se face un program scurt, li se schimbă activitatea, li se dă posibilitatea să se joace, sunt nişte lucruri pe care le ştiu pedagogii şi ştiu pentru ce le fac. Aşa că aceia care aveţi copii trebuie să vă lăsaţi voi după copii, nu copiii după voi, la măsura voastră. Se zice că niciodată nu poţi să ceri unui copil să meargă la acelaşi pas cu un om mare. Un copil are pas de copil. Dacă vrei să mergi cu el, te laşi tu după el, trebuie să-i înţelegi neputinţa lui; nu-i ceri nişte lucruri pe care nici tu nu le-ai făcut când erai copil şi nici nu le-ai fi putut face.

— *În ce mod ne putem apropia de Dumnezeu şi prin cântarea psaltică? Despre acest lucru se vorbeşte mai puţin în* ***Pateric,*** *considerându-se că este o mai slabă concentrare a minţii asupra textelor liturgice.*

— În învăţăturile Părinţilor duhovniceşti, de exemplu în scrierile Sfântului Petru Damaschin, avem afirmaţia că rugăciunea gândită, rugăciunea lăuntrică este „desăvârşirea minţii", iar cântarea este „leac al neputinţei". Biserica a primit cântarea ca pe un fel de divertisment. Oamenii se simt mai bine când aud cântându-se, decât atunci când ar citi ceva sau când s-ar rosti ceva. Se simt mai bine conduşi către Dumnezeu pe aripile cântării. Noi zicem că şi îngerii din ceruri cântă. Ştim că la Naşterea Domnului au cântat îngerii „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, şi pe pământ pace, între oameni bună-voire...". Însă pentru o anumită categorie de oameni, care sunt mai obişnuiţi cu slujba rostită, cu slujba citită, cu rugăciunea lăuntrică, se potriveşte şi rugăciunea aceasta şi ei ocolesc cântarea, zicând că aceia care cântă se şi împrăştie mai mult. În realitate, fiecare trebuie să se folosească de mijlocul care i se potriveşte lui. Noi, la mănăstire, şi cântăm, şi citim, şi rostim, mă rog, facem cum e rânduiala, şi nu zicem că atunci când cântăm ne împrăştiem şi că atunci când nu cântăm ne concentrăm. În realitate, poţi să te concentrezi şi când cânţi, dacă ţii seama de text şi de cântare, poţi să te împrăştii şi când citeşti, dacă nu

ţii seama de texte.

În **Pateric**, într-adevăr, este câte un loc în care se spune (chiar la avva Pamvo) că s-a dus un frate din Pustie în Egipt şi a auzit acolo cântare de psalmi şi slujbe frumoase şi s-a întors şi a zis: „Părinte, noi ne pierdem sufletul aici în Pustie, nici nu ştii ce frumos cântă cei din lume!”. Şi-atunci părintele l-a apostrofat şi i-a spus: „Lasă, că-i mai bine ce facem noi, aceia se împrăştie” etc. Sunt nişte lucruri exagerate. Şi în **Pateric** poţi să găseşti exagerări. Sunt nişte lucruri exagerate pe care trebuie să le gândim în perspectiva noastră. Adică, dacă nouă ne place cântarea, şi dacă ne plac slujbele cu cântare, nu pierdem nimic. Dacă vrem să avem rugăciunea lăuntrică şi necântată, putem să o folosim şi pe aceasta, însă în rugăciunea noastră particulară. Important este să folosim ceea ce ne stă la îndemână. Dacă Biserica a rânduit să fie slujbe cu cântare, să învăţăm să cântăm şi noi. Muzica psaltică e frumoasă, e cam pretenţioasă, dar e frumoasă. Noi, în Ardeal, avem şi muzică bisericească ardelenească, mai puţin pretenţioasă, care poate fi cântată mai uşor; fiecare regiune din ţara noastră are melodiile ei bisericeşti... Important este să ne încadrăm în condiţiile pe care le avem.

— *Ce Pustiu este mai pustiu, oraşul sau Pustiul?*

— Păi, depinde! Poate să fie oraşul pustiu şi să nu fie pustiu Pustiul. Depinde cum ţi-l faci. În oraş există pustiu în sensul acesta că oamenii se cunosc mai puţin, că oamenii se interesează mai puţin unii de alţii, că nu cunoşti nici pe cei dintr-un bloc cu tine, că eşti mai izolat decât într-o Pustie, spre deosebire de sat – unde oamenii se cunosc, unde se întrebă unii pe alţii, comunică unii cu alţii, se salută când se întâlnesc.

— *Ce înseamnă să ai un program ordonat al vieţii spirituale? Înseamnă fixarea în anumite obiceiuri?*

— Da! E bine să ai nişte deprinderi! Să ştii de rugăciunea de dimineaţa, de cea de seară, să ştii de rugăciunea de la masă, să-ţi găseşti ceva timp ca să citeşti din **Scriptură**, să ai nişte momente în viaţă care să fie marcate de gândul la Dumnezeu. Să nu fie ceva întâmplător, adică asta o fac, asta n-o fac... Când te scoli dimineaţa să ştii că stai în faţa lui Dumnezeu, seara când te culci să ştii că e vremea hotărâtă să te gândeşti la Dumnezeu, când stai la masă să te gândeşti la

Dumnezeu… Asta înseamnă să ai şi un program de viaţa religios; duminica mergi la biserică, în zilele de post posteşti, sunt nişte programe…

— *Ce ne puteţi spune referitor la pedeapsa pe care Dumnezeu o aplică în unele cazuri urmaşilor celor ce au săvârşit păcate, pedeapsă care uneori poate merge până la al şaptelea neam, a şaptea generaţie?*

— Dragă, în ceea ce priveşte pedeapsa, noi nu ştim prea multe! Ştim doar atât, că Dumnezeu i-a promis omului că dacă va împlini poruncile Lui, îl va binecuvânta până la al o mielea neam, iar dacă nu va împlini poruncile lui Dumnezeu, va fi pedepsit până la al treilea sau al patrulea neam! Asta înseamnă că noi avem o responsabilitate nu numai pentru noi, ci avem o responsabilitate şi pentru urmaşii noştri, că păcatele se plătesc nu numai de către cei care le fac, ci şi de către urmaşii lor. Asta-i ceea ce ştim din **Scriptură**. Părintele Arsenie Boca zicea că de aceea se spune că păcatele se pedepsesc până la al treilea sau al patrulea neam, pentru că după al treilea sau al patrulea neam, se stinge neamul.

Dacă împlineşti poruncile lui Dumnezeu, neamul îţi rămâne până la a mia generaţie sau poate şi mai mult (*o mie de ani* nu înseamnă totdeauna *o mie*, ci înseamnă uneori şi altceva decât *o mie*, adică *ani mulţi*). Cum se explică, de ce-i aşa, că-i drept sau nu-i drept să fie aşa, asta-i altceva! Ceea ce ştim noi, este că suntem datori cu ceea ce putem face, nu numai pentru noi, ci şi pentru binele altora.

— *Ce o sfătuiţi pe o tânără care a avut o bunică vrăjitoare, doi fraţi care s-au sinucis şi ea însăşi a avut o tentativă de sinucidere?*

— Dragă, eu nu ştiu ce să faci, decât să te ţii de Dumnezeu, pentru că de la Dumnezeu vine „toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit”.

— *Cum putem preveni împrăştierea gândurilor în timpul rugăciunii, când aceasta a devenit obişnuinţa?*

— Împrăştierea la vremea rugăciunii se poate preveni numai prin silinţa de a fi neîmprăştiat şi când nu-i rugăciune. În **Pateric** se zice: „Călugărul care se roagă numai când se roagă, acela nicidecum nu

se roagă”.

Omul nu trebuie să aştepte rugăciunea ca să nu se-mprăştie, ar trebui să nu se împrăştie nici când nu-i rugăciune. Împrăştierea este o chestiune care tine, în general, de viaţa omului. Mintea omului este în aşa fel făcută, încât să nu stea la un singur lucru, statornică numai la un singur lucru. În acelaşi timp poţi să te gândeşti şi la altceva, să ai şi altă impresie decât cea principală şi, în cazul acesta, important este să te concentrezi pe cuvintele pe care le spui şi să nu te sperii dacă se întâmplă şi altceva (faptul, de exemplu, că-ţi vin gânduri care te împrăştie nu trebuie să te preocupe decât în înţelesul acesta – că să fii mai silitor, pentru a se împuţina gândurile).

În **Pateric** se spune că la avva Pimen s-a dus un frate şi a zis: „Ce să fac, părinte, că-mi vin tot felul de gânduri rele în minte”. Şi avva Pimen a răspuns: „Opreşte vântul! (bătea vântul). Întinde braţele şi pieptul şi opreşte vântul!”. Şi el a zis: „Nu pot să opresc vântul!”. Şi părintele a continuat: „Aşa cum nu poţi opri vântul, aşa nu poţi opri gândurile rele! Dar altceva poţi să faci, şi anume, cu un gând bun să înlături gândul cel rău!”. Deci, statornicirea în gânduri bune va duce la înlăturarea gândurilor celor rele.

— *După eliberarea prin spovedanie de păcatele ce apasă asupra sufletului, amintirea patimilor revine mereu în minte. Pentru a ne elibera de amintirea lor, ce ne recomandaţi?*

— Recomand statornicirea în gânduri bune! Adică, de câte ori simţim că este un asalt în sufletul nostru pentru un gând negativ, să-l înlăturăm cu un gând pozitiv. Lucrul acesta se realizează în timp, niciodată nu ai putea rezolva o astfel de chestiune într-un anumit moment. Iertarea o primim de la Dumnezeu, iar liniştirea sufletului tot de la Dumnezeu, dar statornicirea în gânduri bune este o chestiune care se câştiga în timp şi metodic.

— *La o adunare, unul din fraţi a zis: „Eu nu mănânc această mâncare, căci eu postesc!”. Părintele îl ceartă, zicându-i: „Mai bine nu posteai, decât să te lauzi pentru fapta aceasta!”. Când suntem în post şi mergem la rude, când ne pun bucate pe masă, ce să facem?*

— Să spuneţi că postiţi şi să postească şi ei! Dragă, asta din

Pateric, cu „eu postesc” era o pravilă personală a lui, nu era o rânduială a Bisericii. Eu, de exemplu, dacă mă duc undeva şi mi se pune o mâncare de dulce în post, refuz mâncarea de dulce! De ce? Pentru că şi omul care îmi oferă trebuie să postească! Şi acum există o rânduială precisă! Pe-atunci nu existau rânduieli precise, ci existau nişte deprinderi ale unora şi altora... Dacă tu te duci într-o adunare unde nu se posteşte şi tu vrei să posteşti într-o chestiune a ta particulară – e una, iar dacă posteşti pentru că e o rânduială a Bisericii să posteşti – e alta. De exemplu, când mergem la pomeni, dacă e zi de miercuri, de vineri sau zi de post, eu nu mănânc de dulce, că oamenii bagă de seamă ce mănânci (eu, de altfel, nu mănânc nici acasă de dulce în zi de post). Şi-atunci, de ce să-mi stric rânduiala când mă duc la o pomană! Le spun oamenilor că astăzi se mănâncă de post şi-atunci oamenii se orientează, eventual îţi dau ceva şi mănânci, iar dacă nu-ţi dau – trece, te duci acasă şi mănânci ce poţi mânca. Asta-i rânduiala noastră de acum.

Eu, dacă mă duc la fratele meu sau la cineva cu care sunt apropiat, spun de la început că la noi, la mănăstire, postim luni (dacă-i luni şi vreau să postesc, deşi la postul de luni sunt puţin elastic, în sensul că, dacă sunt în afară de mănăstire, nu ţin neapărat să postesc lunea, pentru că postul de luni este totuşi facultativ; la mănăstire, totdeauna postesc lunea). Dacă pot să postesc şi rânduiala se poate împlini, le spun „uite, astăzi e luni, deseară vin la voi, pregătiţi mâncare de post, ca să pot să postesc şi luni”. Dacă nu-i anunţ, pot să mănânc şi de dulce, nu-i o problemă. Sunt chestiuni care sunt precise şi sunt chestiuni cu elasticitate şi nu-i nicio greşeală că le spun oamenilor că „azi e post şi trebuie să postim”, că nu mă laud cu postul, ci vreau să împlinesc o rânduială pe care trebuie s-o-mplinească şi ei.

— *De cine depinde sporirea noastră duhovnicească, de noi sau de duhovnic? În ce măsură?*

Şi de noi, şi de duhovnic! Dar să ştiţi că de multe ori depinde mai mult de noi decât de duhovnic, pentru că pe duhovnic îl întâlnim mai rar, dar cu noi ne-ntâlnim în toată ziua, în toată clipa. Depinde de noi, de râvna noastră, de dorinţa noastră de îmbunătăţire, de hotărârea noastră pentru a fi în legătură cu Dumnezeu, de reproşurile pe care ni

le facem pentru întrelăsări, pentru delăsări, pentru neîmpliniri…

— *Vă rugăm să ne explicaţi următoare povestire din* ***Patericul egiptean*****: A venit un frate la avva Zinon şi a întrebat ce să facă, pentru că nu-l părăsesc patimile. Iar avva Zinon i-a zis: „Vasele lor sunt încă la tine şi de aceea nu te părăsesc. Dă-le lor arvuna lor şi te vor lăsa”. Care sunt vasele şi care este arvuna?**

— Dragă, vasele sunt pricinile patimilor, iar arvuna, probabil, este nădejdea de a scăpa de patimi. Nu le mai băga în seamă şi-ai scăpat de ele!

— *Cum credeţi c-ar trebui să-şi petreacă timpul liber un student? Prin timpul liber se înţelege şi timpul afectat rugăciunii.*

— Un student să-şi folosească timpul liber tot ca student! mai întâi de toate să se odihnească pentru a fi disponibil pentru o muncă de student. Să ştiţi că şcoala nu se face numai cu munca, se face şi cu odihna! Dacă nu eşti odihnit – nu ai randament, nu înţelegi şi e foarte important, când porneşti la o muncă intelectuală, să fii totdeauna odihnit. Timpul liber se poate folosi şi pentru studiu, eventual pentru alt fel de studiu decât cel de la şcoală sau care îi se cere pentru scoală, poţi să te şi plimbi, poţi să faci şi sport dacă vrei, dacă simţi nevoia de sport, de a-ţi folosi energiile; mă rog, la tinereţe omul e pornit aşa, să facă ceva, şi la oraş n-ai ce face, nu e ca la tară, unde-i pui coasă-n mână şi zici: Eşti student, no, ia să vedem, ştii cosi? Şi-i trage-o coasă… La oraş nu se pot realiza nişte lucruri care se pot realiza la sat. La sat îi pui sapa-n mâna copilului de când o poate ţine-n mână. La oraş trebuie să faci ceva şi-atunci mai faci un sport, mai ieşi la o plimbare, în orice caz, să nu-ţi pierzi timpul în priviri fără rost la televizor (eu nu zic să nu vă uitaţi la televizor, că şi eu am într-un fel televizor, am sonorul de la televizor, numai că n-am vreme de el). Important este să-ţi găseşti totdeauna ceva de făcut, totdeauna ceva frumos, ceva care te îmbogăţeşte sufleteşte şi-atunci e foarte bine. Şi dacă nu-ţi găseşti ceva de făcut, atunci te stăpâneşte vrăjmaşul şi-apoi îţi dă el de lucru!

— *Dacă săvârşim păcate faţă de părinţii trupeşti şi ne căim, dobândim iertare, pe de o parte, iar pe de altă parte – pedeapsă?*

— Dumnezeu zice: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta” (**Ieşirea** XX, 12) – e poruncă, şi ţineţi seama de faptul că cele zece porunci ale lui Dumnezeu, după Sfântul Chiril al Alexandriei, sunt împărţite aşa: primele privesc raportul dintre om şi Dumnezeu, a cincea priveşte raportul dintre părinţi şi copii, iar celelalte privesc raportul între oameni şi oameni.

Sfântul Chiril al Alexandriei observă un lucru care mie mi-a plăcut foarte mult, de când l-am aflat (îmi pare rău că nu l-am gândit şi eu înainte de a-l afla), şi anume: întâi e Dumnezeu, apoi părinţii şi după aceea sunt ceilalţi oameni! Părinţii au un loc special; prin părinţi ne-a adus Dumnezeu în lumea aceasta, deci faţă de părinţi avem datorii speciale, trebuie să-i odihnim pe părinţi prin viaţa noastră, prin felul nostru de fi, să nu le facem supărări, să nu le facem ruşine şi dacă, totuşi, greşim faţă de ei (sigur că greşeala nu-i numai faţă de ei, ci şi faţă de noi şi faţă de Dumnezeu), de la Dumnezeu primim iertarea, iar pentru că păcatele, în majoritatea cazurilor, se plătesc, putem să primim şi necazuri de pe urma necinstirii părinţilor şi s-ar putea întâmpla ca, la rândul nostru, ca părinţi, să avem necazuri prin copiii noştri. Se zice: „Ce faci – ţi se va face”. Noi nu dorim lucrul acesta! Pe cât se poate, să fim corecţi, că atunci ne vine dar de la Dumnezeu, nu ne vine pedeapsă de la Dumnezeu. Pedeapsa, de altfel, e considerată ca un mijloc de îmbunătăţire, nu ca un mijloc de ispăşire.

— *În **Pateric** şi în viaţa călugărească, mai ales, ascultarea este un element de bază. Totuşi, noi auzim pe unii călugări că ei nu mai vor să asculte pe ierarhii de care aparţin, pentru motive ca acestea: că ierarhul locului sau stareţul îi nedreptăţeşte, nepreţuindu-le efortul depus în mănăstire, că ierarhul sau stareţul sunt materialişti sau au alte păcate. Până unde merge ascultarea necondiţionată şi, eventual, când poţi pune anumite condiţii?*

— Ascultarea este necondiţionată în sensul acesta, că atunci când te faci călugăr spui că vei fi ascultător întru toate de îndrumător şi de fraţii care-ţi dau nişte lucruri de făcut. Dar când ai fi îndemnat prin poruncă să faci un păcat, atunci nu asculţi! De exemplu, dacă ţi s-ar porunci să dai foc unei case, din ascultare, nu se poate! Pentru că ascultarea o faci ca să te apropie de Dumnezeu şi ca să te apropii de

Dumnezeu, nu o faci doar ca să fii în ascultarea cuiva. Îţi alegi omul de care poţi să asculţi, omul care nu te poate îndruma la nimic rău, pentru că el împlineşte voia lui Dumnezeu, reflectă voia lui Dumnezeu, nu-i pus în locul lui Dumnezeu – ăsta-i dumnezeul tău şi de el trebuie să asculţi – nu-i aşa, ci eu sunt slujitorul lui Dumnezeu şi trebuie să mă asculţi pe mine, cum îl ascult eu pe Dumnezeu (cum ar zice Sfântul Apostol Pavel: „Fiţi următorii mei precum eu lui Hristos!”). Asta-i condiţia ascultării.

În rest, chestiunile celelalte – că te nedreptăţeşte, că-ţi cere nişte lucruri care impun mai mult efort – dacă eşti smerit, nici nu simţi. Călugăria nu-i o chestiune particulară, aşa, mă îmbrac în haine călugăreşti şi sunt călugăr, ci este o chestiune de dependentă, pentru c-ai vrut tu să te faci călugăr. Când te faci călugăr, ţi se dau foarfecele ca să le dai celui care te tunde în monahism, care zice: „Ia foarfecele şi mi le dă mie”, iar după ce i le dai zice: „Iată, din mâna lui Hristos le primeşti pe ele, vezi că nimeni nu te sileşte pe tine, că de voia ta vrei să fii în dependentă”. Deci, dacă eşti în situaţia aceasta, de a fi dependent, nu se mai discută că ai putea să fii şi independent.

Când faci parte dintr-o mănăstire nu mai eşti un om liber, un om independent, care poţi să faci ce vrei, care-ţi poţi rândui nişte lucruri, aşa, că-ţi place ţie. Eu, de exemplu, mă consider aici în prelungirea mănăstirii, pentru că am fost îngăduit de mănăstire să vin aici; am în buzunar un bilet de voie (eu l-am scris la maşină, mi l-am făcut anume): „Arhimandritul Teofil Părăian din această mănăstire este învoit să meargă la Craiova pentru a ţine o conferinţă cu caracter religios, invitat fiind de Asociaţia Studenţilor Creştini Ortodocşi din România. Pleacă astăzi, 27 octombrie 1997 şi se întoarce, cel mai târziu, în 29 octombrie”. Mâine trebuie să fiu la mănăstire, căci, dacă nu, sunt în neascultare!

— Dacă n-ar fi fost scris ***Patericul****, ce neajunsuri ar fi avut credincioşii?*

— Nu ştim, pentru că nu ştim ce foloase au credincioşii care citesc **Patericul** în sensul acesta; adică noi nu putem zice că de **Pateric** depinde ceva, că dacă nu citeşti **Patericul** nu ai folosul cutare şi că trebuie neapărat să citească cineva **Patericul** ca să se mântuiască! La

fel şi **Filocalia**! Ce se întâmplă cu oamenii care nu ştiu de **Filocalie**, n-au văzut **Filocalia**? Părinţii mei nici n-au auzit cuvântul **Filocalie** şi, cu toate astea, eu cred că s-au mântuit! De ce s-au mântuit? Pentru că au fost oameni cumsecade, c-au ştiut de rugăciune, c-au ştiut de post, c-au ştiut de îndrumări, au ştiut de o lege, au ştiut de o Biserică, mă rog, de toate astea, fără să ştie de **Pateric**, fără să ştie de **Filocalie**; şi-acum nu putem să maximalizăm nişte lucruri, că gata, **Patericul** e tot, oameni buni, **Filocalia** e tot! Oameni buni, cumpăraţi **Filocalia**, citiţi **Filocalia**, citiţi **Patericul**! Nu aşa! Ne ajută, e o treabă bună, e în folosul nostru, avem nişte bucurii ale **Patericului** – citind **Patericul**, avem nişte bucurii ale **Patericului** – împlinind **Patericul**, avem nişte bucurii ale **Filocaliei** aşa, numai din zicerile **Filocaliei**; de exemplu, eu când aud cuvântul acesta: „Când îţi aduci aminte de Dumnezeu, înmulţeşte rugăciunea, pentru ca atunci când îl vei uita, Domnul să-şi aducă aminte de tine” (cuvântul din **Filocalie** din Sfântul Marcu Ascetul), mi se umple inima de bucurie. Sau când zic cuvântul Sfântului Isaac Sirul: „Împacă-te cu tine însuţi şi vor fi în pace cu tine cerul şi pământul!”. Sunt nişte bucurii ale lecturii filocalice şi ale lecturii **Patericului**, dar noi nu maximalizăm acum: gata – numai **Patericul**, gata – numai **Filocalia.** Astea sunt lucruri care ne ajută, lucruri care ne formează o perspectivă, care ne dau o orientare; toate sunt bune, sunt binevenite dacă ajungem la ele, dar nu poţi să zici că acela care nu ajunge la ele e păgubit.

— *Cum aţi caracteriza în două-trei cuvinte **Patericul**?*

— Ştiu eu. e foarte greu să faci o caracterizare aşa, în două – trei cuvinte şi aşa, deodată, la comanda cuiva! L-aş caracteriza drept o carte foarte importantă, care ne ajută să ne luminăm conştiinţa în legătură cu îmbunătăţirea vieţii sufleteşti. No, am zis acum ceva, nu ştiu dacă aş mai putea repeta!

— *Cum sporeşti în relaţia ta cu Dumnezeu prin rugăciunea din biserică şi cum sporeşti în relaţia cu Dumnezeu prin rugăciunea făcută acasă? Care este diferenţa dintre ele şi care este echilibrul dintre ele?*

— Dragă, într-un fel nu este nicio diferenţă, pentru că tot rugăciune e şi acasă şi la biserică! Ceea ce faci în biserică, faci organizat

şi împreună cu alţii, faci într-un loc consacrat, într-un loc sfinţit anume pentru Dumnezeu. Se recomandă ca atunci când e slujbă la biserică şi când poţi fi la biserică, să fii la slujbă, pentru că pentru rugăciunea particulară găseşti şi altă vreme, când nu este slujbă la biserică. Mă gândesc în special la Sfânta Liturghie.

— *Explicaţi din **Pateric*** **următorul citat: „Pe copiii care vin în mănăstiri şi sihăstrii nu-i aduce Dumnezeu, ci diavolul, ca să-i smintească şi să-i răzvrătească pe cei ce vor să petreacă, în linişte, curata şi cinstita viaţa călugărească".**

— Dragă, cei din **Pateric** au avut în vedere ocolirea pricinilor tuturor păcatelor. Nu se găseşte nicăieri vreun cuvânt în legătură cu homosexualitatea, dar această zicere din **Pateric** arată despre copil că are ceva comun cu femeia; copiii pot fi, pentru unii dintre călugări, îndemnători la păcat, prin faptul că reprezintă, cumva, femeia. În general, Părinţii cei duhovniceşti au ocolit pricinile păcatului şi au socotit copiii ca posibile pricini de păcate, de homosexualitate. Asta este o chestiune privită într-un anumit fel.

Omul poate să aibă însă şi altă perspectivă. Şi-anume, tot în **Pateric**, se spune că nişte călugări voiau să plece de lângă nişte aşezări omeneşti, pentru că-i deranjau copiii cu ţipetele lor, cu jocurile lor şi au spus lui avva Pimen şi avva Pimen a zis: „De glasul îngerilor fugiţi?". Deci, contează foarte mult perspectiva pe care o ai într-o chestiune.

În **Antologia sanscrită** este o zicere în legătură cu femeia:

„Câinele-a văzut o fată…
Carne-a zis, bătându-şi dinţii
Şi-şi priveau părinţii fata.
Floare-au zis, plângând, părinţii.
Şi-a văzut-o un călugăr…
Bestie – a strigat ascetul.
Şi-un poet văzut-a fata…
Înger – a şoptit poetul".

Deci, acelaşi lucru privit din diferite puncte de vedere, din unghiuri diferite.

Foarte mult contează ce gândeşti despre un lucru. Dumnezeu n-a făcut nimic rău, Dumnezeu pe toate le-a făcut bune. Noi trebuie să

ajungem în situaţia pe care o are Sfântul Apostol Pavel în vedere când zice că „în Hristos nu există bărbat sau femeie, rob sau slobod, ci întru toate Hristos” (**Galateni** III, 28).

Dacă învălui totul în Hristos, atunci nu mai există niciun pericol. Dacă desparţi pe Hristos de lume, ai motive să ocoleşti o mulţime de pricini şi chiar şi copiii, care-s chipul lui Dumnezeu în om, sunt mai păstrători ai chipului lui Dumnezeu în om, decât omul mare. Numai că Părinţii cei duhovniceşti şi-au dat seama de slăbiciunea, de neputinţa omenească şi-atunci, ca să scape de tentaţii, au socotit că pe copii în sihăstrii şi-n mănăstiri îi aduce vrăjmaşul, nu-i aduce Dumnezeu. Asta, ca să-şi ia nişte măsuri de prevedere.

— *Este nimerit să luăm atitudine deschisă pentru păcatele şi fărădelegile săvârşite de fraţii noştri? Cum să-i mustrăm pe cei care vor să ne smintească, ce socoteală să cerem celor care ne lovesc pe la spate? Nu cred că retragerea este o soluţie.*

— Nu se poate da o soluţie pentru toate cazurile. Fiecare om trebuie să-şi găsească soluţia lui în împrejurările respective. Cât priveşte mustrarea pentru păcat, o poţi face unui om care înţelege mustrarea (părintele Arsenie Boca zicea că „mustrarea învinge, nu convinge”). Ceea ce ne-ar interesa pe noi ar fi să-i convingem, nu să-i învingem.

O mustrare făcută are şi ea rostul ei, scoate în evidentă păcatul, dar n-o poţi face oriunde şi oricând. Atunci poate că nu-i asta totdeauna soluţia. Faptul că cineva te loveşte pe la spate, înseamnă că el însuşi nu e destul de curajos ca să te lovească din faţă, ca să te poţi apăra; nu ştiu în ce măsură s-ar putea spune că te-a lovit pe la spate, sunt nişte lucruri pe care nu le poţi rezolva teoretic, printr-o soluţie generală; în fiecare caz în parte trebuie să ai o atitudine, un fel de a trata lucrurile.

— *Explicaţi-ne rostul judecaţilor lumeşti văzute prin prisma cuvântului Mântuitorului: „Nu judecăţi, ca să nu fiţi judecaţi!” (**Matei** VII, 1).*

— Dragă, Dumnezeu n-a desfiinţat judecăţile! Chiar spune: „Când te duci cu pârâşul tău la judecată, împacă-te cu el pe cale” (**Luca**

XII, 58), n-a zis să se desfiinţeze toate judecăţile omeneşti. Este nevoie de judecată şi din punctul acesta de vedere, pentru că oamenii nu sunt la măsurile la care ar trebui să fie ca să nu meargă la judecată.

Să ştiţi că eu n-am fost niciodată la o judecată, nici din curiozitate. Nici în tribunal n-am intrat în toată viaţa mea, că am 69 de ani, din care 45 de ani de mănăstire. Era s-ajung odată, că mi-a furat unu un ceas de mână din sertarul mesei de la mine din chilie. M-am pomenit că nu-mi mai găsesc ceasul şi vine cineva de la Miliţie şi zice că trebuie să dau o declaraţie şi, după ce am dat declaraţia, mi-au zis: „Părinte, acum o să primiţi citaţie, trebuie să vă duceţi la judecată!". Şi-atunci am zis: „Măi frate, eu mai bine-i mai dau un ceas ăluia, decât să mă duc la judecată!". Am aranjat apoi cu procurorul: „Dom'le, nu mă mai duceţi pe mine pe-acolo, că nu-i de mine!". Nu-s numai eu în situaţia aceasta; sunt atâtea şi-atâtea cazuri, atâţia şi-atâţia oameni care trebuie s-ajungă la judecată, aşa cer împrejurările, aşa cere legislaţia, n-ai ce face! Important este să trăieşti în aşa fel încât să nu ajungi la judecată, dar dacă trebuie să ajungi că te duce cineva de martor, te duci!

— *Este suficient să te spovedeşti doar la un singur duhovnic? Ce părere aveţi despre faptul de a avea mai mulţi duhovnici, de a căuta un duhovnic care îi se pare cel mai bun?*

— E foarte greu de ştiut! Eu, personal, cred că nu trebuie neapărat să te spovedeşti la un singur duhovnic, după ce te-a pus un duhovnic pe cale bună. Vin atâţia oameni la spovedit, care nu ştiu ce să spună, în sensul că nu-i interesează, nu iau aminte la sufletul lor. Dar sunt şi oameni care trăiesc o viaţă superioară şi n-au ce spune, la drept vorbind! Pentru că lucrurile nu-s chiar aşa, cum zic unii: „Părinte, la tot pasul păcătuim!". Nu-i adevărat! Păcatul este călcarea legii lui Dumnezeu cu deplină voinţa şi ştiinţă. Şi-atunci, dacă totuşi faci nişte lucruri negative, să zicem, nu toate-s păcate! Păcate sunt acelea când, de exemplu, ştii că nu trebuie să furi – şi furi. Atunci e păcat! Dar dacă faci o greşeală, e altceva; de exemplu, dacă nu ştii că-n 29 august este zi de post – şi mănânci de dulce. Dacă-ţi atrage cineva atenţia: „Măi frate, fii atent că astăzi este post", altă dată eşti atent şi posteşti. Asta-i greşeala, nu păcat, pentru că n-ai urmărit tu să faci un rău.

Mai sunt unele insuficiente, unele neputinţe, întrelăsări, oamenii n-au ce spune, la drept vorbind, după ce s-au pus o dată pe cale bună. Şi-atunci, dacă vrea să primească dezlegare şi să se-mpărtăşească, se poate spovedi la orice duhovnic, numai să aibă grijă să n-ajungă la unul mai aspru decât cel care îi e duhovnicul propriu-zis. Şi, în cazul acesta, nu e neapărat-neapărat să te spovedeşti la un singur duhovnic. Eu aşa am procedat totdeauna cu oamenii care au fost îndrumaţi de mine şi care s-au pus odată pe rânduială bună, le-am spus: „poţi să te spovedeşti la orice duhovnic; de câte ori doreşti – te spovedeşti. Nu trebuie să vii până la mine la Sâmbăta să te spovedesc eu, după ce te-am pus pe cale bună".

Cei mai mulţi dintre credincioşii noştri nu au duhovnic. Cei care se spovedesc o singură dată pe an, în Postul Paştilor, poţi să zici că n-au duhovnic. Unii se spovedesc în două minute, poate nici două minute, acela poţi să zici că n-are duhovnic! Duhovnic are acela care se orientează, care întreabă, care ştie să urmărească o chestiune, care vrea să aibă o soluţie, care tine legătură cu duhovnicul. Dacă nu-i aşa, n-are duhovnic, are un preot la care s-a spovedit şi Doamne-ajută!

— *Este indicat creştinului să meargă la nuntă? Care este comportamentul pe care trebuie să-l adoptăm în astfel de situaţii?*

— Dragă, de la caz la caz! Eu, de exemplu, am fost la nuntă săptămâna trecută! N-am stat mult, da tot am fost! M-au chemat nişte tineri la o cununie, şi au zis: „Părinte, vă rugăm frumos să veniţi şi la masă!". Şi am zis – hai să nu le stric veselia, mai bine-mi stric veselia mea dacă nu m-oi veseli (da eu m-am veselit, că ştiam o cântare din tinereţile mele:

„Cine nu-i de veselie.
La ospăţ să nu mai vie.
Că ospăţu-i veselos.
Nu-i de omul mânios".

M-am dus acolo şi am stat la apetitive şi nu am păţit nimic şi nici alţii nu au păţit nimic! Sunt unii cu conştiinţa scrupuloasă cărora tot timpul le e frică să nu facă ceva greşit, ca să nu-i bată Dumnezeu... Dacă nu vor, să nu se ducă! Nunta nu-i pomană. Nunta e nuntă, e cu veselie, e cu muzică, cine vrea – se duce, cine nu vrea – nu! Dacă nu ştii

ce ai de făcut – nu te duce! Dacă ştii ce ai de făcut – poţi să te duci!

— *Ce putem face atunci când nu mai putem face diferenţa dintre un lucru rău şi un lucru bun?*

— Să întrebăm pe cei care au conştiinţă superioară nouă!

— *Vieţuiţi într-o mănăstire care a fost distrusă în secolul al XVIII-lea de Habsburgi, pentru a promova greco-catolicismul. Ce credeţi despre actuala ofensivă greco-catolică?*

— Eu personal nu găsesc raţiunea unei Biserici greco-catolice, pentru că este o formă care nu e nici ortodoxă, nici catolică! Să luăm un caz. Ei zic că Papa e Sfântul Părinte. Sfântul Părinte tine Pastile odată cu catolicii, cu apusenii în general, iar greco-catolicii tin odată cu ortodocşii. Acum, cum e bine, cum ţin catolicii sau cum ţin ei (greco-catolicii)? Iată o diferenţă care arată că este o situaţie improvizată.

Biserica greco-catolică a fost înfiinţată în Ardeal datorită împrejurărilor politice care au fost la sfârşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea şi şi-a făcut loc cu tunul, cu distrugerile, ca să n-aibă opoziţie... Sunt nişte lucruri pe care ni le spune istoria. Din faptul că mănăstirea de la Sâmbăta a fost distrusă ca să li se facă loc greco-catolicilor, să li se înlăture o piedică, rezultă că au fost nişte lucruri forţate, care nu spun nimic despre credinţa oamenilor. După aceea au venit împrejurările din 1948, când s-a desfiinţat cu forţa, respectiv s-a pus Biserica greco-catolică în afara legii, iar acum a început să-şi arate din nou viabilitatea, însă cu nişte pretenţii care sunt peste trebuinţa şi peste cuviinţă. Îşi doresc să aibă tot ce-au avut înainte de 1948! Nu se mai poate, pentru că oamenii nu se mai întorc, nu se mai fac greco-catolici, pentru că-şi dau seama că e o formă hibridă de existentă bisericească. Pe unii nu-i mai interesează, în general, şi-atunci n-are rost să mai aibă ce-au avut în 1948!

Eu mă gândesc c-ar fi mai bine să fie ori ca noi, ortodocşi în toate, ori cum sunt romano-catolicii în toate şi să nu mai fie forma aceasta, care nu-i nici ortodoxă, nici catolică! Gândiţi-vă! Papa-şi face cruce de la stânga la dreapta, iar greco-catolicii de la dreapta la stânga! Ei sunt în contradicţie cu Papa, şeful lor! Poţi să zici că-i o treabă

raţională? Nu-i raţională! Preoţii romano-catolici sunt necăsătoriţi, ai ortodocşilor căsătoriţi, ai greco-catolicilor căsătoriţi că ai ortodocşilor – de ce? Înseamnă că sunt mai aproape de ortodocşi decât de catolici! Sunt nişte lucruri pe care nu ştiu dacă are vreun rost să le discutăm aici şi acum, însă pentru că s-a pus problema, cam în felul acesta văd eu lucrurile.

La Mănăstirea Sâmbăta a fost un călugăr în secolul al XVIII-lea, părintele Visarion, care a scris o carte de polemică religioasă despre *a treia Lege* în cartea respectivă scrie aşa: „Până acum au fost două Legi. Când există două Legi, e firesc să te întrebi care dintre cele două este bună. Când apare a treia Lege (cum a fost Legea greco-catolică), poţi să fii sigur că nu-i bună!”, zice el. Deci, dacă dintre două, una-i bună şi una nu-i bună, dacă mai apare şi a treia, atunci aceea sigur nu-i bună!

MUNTELE ŞI RUGĂCIUNEA

Mi s-a repartizat o temă la care nu m-am gândit niciodată până acum. Tema este „Muntele şi rugăciunea”.

Nu m-am gândit la aceasta pentru că, fiind la munte cu rosturile pe care le am şi având în principal gândul la rugăciune, am simţit că lucrurile se desfăşoară de la sine şi n-am gândit să le spun altora să vină la munte ca să se roage; poate şi pentru faptul că oriunde ne putem ruga. Nu s-ar putea zice că dacă vii la munte ai condiţii speciale de rugăciune. Nu ni se recomandă pe nicăieri, cel puţin din ce am citit eu, nici în cărţile de învăţătura ale Sfinţilor Părinţi, să ne retragem la munte ca să ne rugăm. Ştim, totuşi, că multe dintre evenimentele care au rezonantă în întreaga omenire s-au petrecut la munte. Jertfa lui Avraam a fost adusă pe un munte (sau era intenţionată să se realizeze pe un munte, pentru că, în cele din urmă, jertfa lui Avraam nu a avut loc). Legea dată lui Moise (cele 10 porunci) a fost dată pe un munte, pe Muntele Sinai. „Predica de pe Munte” este cunoscută tuturor şi chiar numai titlul acesta, de „Predica de pe Munte”, ne aduce în faţă muntele. Schimbarea la Faţă a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, la fel, a avut loc pe un munte, pe Muntele Taborului. Apoi, rugăciunea din Grădina Ghetsimani a fost la poalele unui munte. Înălţarea Domnului nostru Iisus Hristos, la fel, a avut loc de pe acel munte la poalele căruia a fost rugăciunea din Grădina Ghetsimani, parcă anume să ni se sugereze

gândul că este o legătură între munte și înălțare – ceea ce însuși Mântuitorul nostru Iisus Hristos a spus: „Cel ce se smerește pe sine, se va înălța” (**Luca** XIV, 11).

Chiar și numai aceste lucruri avându-le în vedere, constatăm că muntele își are locul lui în desfășurarea unor evenimente cu însemnătate pentru foarte mulți, cu destinație pentru toți oamenii.

Muntele are darul lui. Și anume, parcă te simți altfel la munte ca în altă parte, de aceea și excursiile le fac mulți la munte. Preferă mulți muntele ca loc de liniștire, ca loc de destindere. Multe dintre mănăstiri sunt la munte și parcă-i stă bine unei mănăstiri să fie la munte.

Muntele te predispune pentru gândul la Dumnezeu. Măreția unui munte îți sugerează ideea măreției lui Dumnezeu. Muntele este ceva ce te copleșește. Parcă nu reușești să cuprinzi un munte și, în orice caz, nu reușești să-l cuprinzi în toate laturile lui, nici de pe vârful muntelui. Așa încât, un munte îți poate da sugestia că Dumnezeu este necuprins. Așa cum muntele fiind un lucru din lumea aceasta și putând fi cercetat și explorat, totuși nu se poate spune că l-ai cuprins vreodată, tot așa și Dumnezeu rămâne Cel de necuprins.

În fața muntelui ești parcă veșnic predispus să te gândești la măreția lui Dumnezeu, precum și la Dumnezeul Cel necuprins, Cel nepătruns, Cel neajuns, Cel inaccesibil și totuși accesibil, Cel ce se descoperă și Cel ce rămâne dincolo de ceea ce cunoaștem.

Cineva care are legătură cu Dumnezeu, numai atunci cunoaște pe Dumnezeu, când se simte copleșit de Dumnezeu. Dacă cineva vrea să-L cunoască pe Dumnezeu în amănunțime, nu-L poate cunoaște, n-are cum! Un Dumnezeu care ar putea fi cunoscut, n-ar mai fi Dumnezeu! Omul poate cuprinde lucruri mai prejos de el, dar nu poate cuprinde lucruri mai presus de el. Lucrurile care sunt mai presus de om îl copleșesc. Așa ceva face într-un fel și muntele. Și atunci, dacă ai sensibilitate sufletească în fața măreției unui munte, poți să-ți reverși sufletul într-o rugăciune particulară, într-o rugăciune personală, într-o rugăciune poate fără gânduri, dar o rugăciune simțită, în care inima este pe primul loc, mai ales la munte.

Nu s-ar putea zice că toți oamenii care merg la munte se roagă și nici măcar că majoritatea oamenilor care merg la munte se roagă. Poate că nici dintre credincioși nu se simt toți cu o dispoziție

sufletească pentru rugăciune şi constatăm că nici noi nu reuşim să ne revărsăm într-o rugăciune consistentă şi susţinută, chiar şi în condiţii de munte, în condiţii de apropiere de munte, în condiţii de impresii de munte. Pentru că muntele nu-i numai muntele de piatră, muntele înţeles ca un colos, ci este şi muntele cu pădure, muntele cel cu plăceri de munte, muntele cu manifestări pe care le găseşti numai acolo.

Aşa încât, este necesar să ni se sugereze gândul acesta, că ne putem ruga la munte în condiţii proprii muntelui, parcă mai bine decât în altă parte.

Ştim că rugăciunea este definită ca „vorbirea minţii cu Dumnezeu". Aşa o defineşte Evagrie Ponticul. Ce poţi spune lui Dumnezeu în apropierea unui munte, doar ceea ce seamănă cu „Mare eşti Doamne şi minunate sunt lucrurile Tale şi niciun cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale". Ce poţi spune lângă un munte care se face cunoscut şi prin vuietul lui, doar: „Ridică-şi râurile, Doamne, ridică-şi râurile glasul lor, ridică-şi valurile vuietul lor" (Psalmul 92; 4 – 5). Ce poţi spune în faţa unei stânci decât ceva asemenea cuvintelor din Psalm – „Munţii cei înalţi sunt sălaşul căprioarelor şi stâncile scorburoase – adăpost fiinţelor fricoase" (Psalmul 103; 19). Ce poţi spune în faţa unei păduri de munte decât cuvintele: „Fiarele pădurii îşi au ascunzişurile în munţi". Ce poţi spune în faţa unor daruri ale muntelui, cum sunt fructele de munte, decât ceva ce ne aduce aminte de rugăciunea colivei, în care se spune, vorbind cu Dumnezeu: „Cel ce ne dai roadele pământului spre desfătarea şi hrana noastră".

Dar ca toate aceste lucruri să le avem în vedere, să le putem gândi, să le putem simţi, este necesar să avem o sensibilitate, o deschidere spre înţelegerea unor astfel de lucruri, pentru că, altfel, gândurile noastre rămân la ceea ce vedem, la ceea ce simţim, nu ne ridicăm de la contemplarea naturii la contemplarea raţiunilor din Dumnezeu ale lucrurilor şi nici de la contemplarea raţiunilor nu ajungem mai departe – la contemplarea lui Dumnezeu însuşi, mai presus de raţiunile Sale.

În faţa măreţiilor care se revarsă prin Dumnezeu prin munţi, prin ceea ce ne vorbesc munţii, ar trebui să ne revărsăm sufletul în rugăciune, considerând rugăciunea nu numai ca „vorbire a minţii cu Dumnezeu", ci considerând rugăciunea şi ca o „bucurie care înaltă

mulţumire” (aşa defineşte rugăciunea Sfântul Isaac Sirul).

Când avem o bucurie în suflet, bucuria din măreţia naturii, în locurile unde se înalţă muţii sau pe munte, putem să-l mulţumim lui Dumnezeu pentru aceste daruri ale naturii, pentru toate aceste daruri ale muntelui, care sunt deosebite de darurile pe care le au celelalte forme de relief.

În **Psalmi** sunt amintiţi adeseori munţii: Muntele Sionului, Muntele Măslinilor şi alţi munţi, cedrii Libanului şi alţi copaci din preajma autorilor de psalmi, ceea ce înseamnă că şi noi, la rândul nostru, gândindu-ne la acelea, purtând în minte versete din psalmi, purtând în minte gânduri de la slujbele noastre, putem să facem o legătură între înălţimile fizice şi cele spirituale.

De pildă, în Canonul Schimbării la Faţă, în Canonul din ziua de înainteprăznuire, se spune: „Munte înalt având noi, inima curăţită de patimi, să vedem Schimbarea la Faţă a lui Hristos care întăreşte mintea noastră”.

Un munte aduce aminte de virtuţile cele înalte, un munte înalt cu adevărat îl purtăm în noi înşine, ca loc al prezentei Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu Schimbarea Lui la Faţă, dacă avem inima curăţită de patimi, pentru că numai în inima curăţită de patimi se poate arăta Schimbarea la Faţă a Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi elementele naturii ca îmbrăcăminte a Domnului nostru Iisus Hristos, luminată aşa cum a fost ea la Schimbarea la Faţă.

Dacă avem o legătură reală cu Domnul nostru Iisus Hristos şi prin El cu Dumnezeu Tatăl şi cu Dumnezeu Duhul Sfânt şi împreună cu gândul la Prea Sfânta Treime avem în vedere măreţia Maicii Domnului şi măreţiile sfinţilor, care toţi au fost ca nişte munţi înalţi în lumea aceasta, avem prilejul şi posibilitatea să ne bucurăm duhovniceşte de munţii cei înalţi care pentru mulţi rămân numai locuri în care e mai multă linişte şi aer mai bun, care pentru mulţi sunt doar locuri printre care curg ape şi care-i desfată la vedere. Dar noi, cei credincioşi, avem mult mai mult de învăţat! Noi ar trebui să-i învăţăm şi pe alţii să gândească şi să creadă cum credem noi, ca să-şi lumineze mintea prin darurile muntelui şi să se depărteze de toate întinăciunile pe care le face omul cel căzut, să se bucure de măreţia lui Dumnezeu şi de ceea ce a făcut Dumnezeu spre îndreptarea vieţii.

— *Legea lui Moise a fost ea exagerată? De exemplu: „ochi pentru ochi”.*

— A fost o lege care era atunci, în special, pentru a se înlătura relele. Omul nu trebuia neapărat să piardă un ochi, decât în măsura în care a scos un ochi. Şi în cazul acesta legea era prohibitivă, nu era pedepsitoare. Adică, dacă voiam să nu mi se scoată un ochi, nu scoteam nici eu un ochi. Aşa a fost dată legea pentru vremea aceea.

Acum e mai multă îngăduinţă, dar oamenii fac rele. Câteodată poate ar fi bine să li se aplice o lege mai drastică.

— *Ne puteţi spune ce este Adevărul?*

— Păi, L-a întrebat şi pe Domnul Hristos – Pilat – ce este Adevărul.

Da! Adevărul este Hristos: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa”(**Ioan** XIV, 6). Şi **Evanghelia** Lui: „Cuvântul Meu – adevărul”, a zis Domnul Hristos în rugăciunea dinainte de Pătimire, iar noi spunem aceasta în rugăciunea pentru cei răposaţi.

— *Toate virtuţile, precum răbdarea, smerenia, iubirea, sunt daruri ale lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă că dacă Dumnezeu nu i le-a dat cuiva, acela se poate strădui oricât, că tot nu le are?*

— Nu se pune problema în felul acesta! Adică Dumnezeu nu poate să nu dea ceea ce vrea El să aibă omul. Dumnezeu ne dă aceste daruri, aceste virtuţi, dar şi cu osteneala omului! Omul are în fiinţa lui nişte capacităţi (de exemplu, capacitatea de a iubi), însă ele trebuie organizate, ordonate. Asta-i porunca! Porunca ne face să salvăm iubirea. Iubirea pe care noi o avem, însă dacă-i împătimită, nu slujeşte, nu-i organizată după porunca lui Dumnezeu.

Sfântul Maxim Mărturisitorul – în **Capete despre dragoste** – vorbeşte despre trei feluri de dragoste: dragoste după poruncă, dragoste firească şi dragoste împotriva firii. Dragostea după poruncă o au cei nepătimitori. Silinţa de a fi nepătimitor pune în valoare virtuţile şi reglementează capacităţile noastre, capacitatea de a iubi. „Cel ce iubeşte pe unii şi pe altii-i urăşte, cel ce pe acelaşi uneori îl iubeşte şi alteori îl urăşte, cel ce pe unii-i iubeşte mai mult iar pe alţii mai puţin”

– zice Sfântul Maxim Mărturisitorul – „încă nu împlineşte porunca lui Dumnezeu”, care spune „să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi”.

CREDINŢA CARE MUTA MUNŢII

Mănăstirea Brâncoveanu
24 august 1997

Cred că oricine ascultă **Sfânta Evanghelie** care s-a citit la această Sfântă Liturghie şi oricine o citeşte el însuşi, nu se poate să nu se oprească, mai întâi şi în chip special, asupra cuvintelor: „De veţi avea credinţă cât un grăunte de muştar, veţi zice muntelui acestuia – mută-te de aici dincolo, şi se va muta!” (**Matei** XVII, 20). Bineînţeles că toate cuvintele **Sfintei Evanghelii** sunt importante şi am putea să ne oprim şi la alte cuvinte din partea din **Sfânta Evanghelie** ce s-a citit la această Sfântă Liturghie, dar mai ales aceste cuvinte mi se par că se disting de celelalte şi sunt, cumva, întremătoare şi în ceea ce priveşte credinţa noastră, şi în ceea ce priveşte credinţa altora, şi ne vine să ne întrebăm: oare avut-a cineva credinţa cât un grăunte de muştar şi a făcut ceea ce zice Domnul Hristos că se poate face, când cineva are o astfel de credinţă, adică a mutat cineva munţii din loc?

În **Vieţile Sfinţilor** se spune despre un părinte că ar fi întrebat pe cineva dacă mai există o astfel de credinţă, astfel încât cineva zicând către munte – „mută-te de aici dincolo” s-ar muta – şi un munte care se găsea în apropiere a pornit să se mute. Şi atunci a zis părintele: „N-am zis să te muţi, am întrebat doar dacă mai există o astfel de credinţă!”

Iubiţi credincioşi, dacă aşa a fost, poate că a fost o singură dată în lumea aceasta. Dacă nu este vorba despre munţi, ci e vorba numai despre lucrări mari pe care le face credinţa, ar fi întrebarea: ce fel de lucrări face credinţa, ce munţi mută credinţa, care este rostul credinţei în Dumnezeu în această lume?

Iubiţi credincioşi, să muţi un munte este un lucru mare! Să muţi un munte chiar şi bucată cu bucată, să faci cale printre munţi e un lucru mare şi să ştiţi că nu poate face nimeni lucrul acesta decât având credinţa! Dacă cineva vrea să facă un drum printre munţi, un drum în munte, să facă un tunel, e tot un fel de mutare de munte sau tot un fel de schimbare a lucrurilor care au fost înainte. Şi dacă cineva nu crede

că poate face lucrul acesta – nu se angajează la lucrul acesta – şi înseamnă că nu are o credinţă la măsura aceea, ca să mute un munte din loc, ca să facă drum prin munte.

Aici, în apropiere de noi, la vreo treizeci de kilometri, s-a lucrat mai înainte, s-a făcut un drum peste munte, un drum care nu era; au lucrat mulţi acolo şi toţi care au lucrat, sigur au avut credinţă că pot face ceea ce au şi făcut până la urmă.

Totuşi, nu despre asta este vorba, ci despre altceva. Munţii pot să fie mutaţi prin mijloace tehnice şi, mai ales astăzi, mult mai uşor decât înainte. Dar ceea ce face credinţa, nu poate face altceva! Sfântul Maxim Mărturisitorul, în **Filocalie**, are un cuvânt din care înţelegem că munţii pe care i-a avut în vedere Domnul Hristos când a spus că pot fi mutaţi munţi prin credinţă, sunt altfel decât sunt munţii cei de piatră. Sunt munţi de răutate, munţi de nepăsare, munţi de îndoială, munţi de necredinţă, sunt piedicile care stau în faţa noastră când e vorba să ne apropiem de Dumnezeu. Domnul Hristos a vrut să spună că este vorba de o credinţă lucrătoare, de o credinţă care face lucruri mari. Cuvântul acesta: „De-aţi avea credinţă cât un grăunte de muştar, aţi zice muntelui acestuia – mută-te de aici în mare – şi v-ar asculta” nu-l găsim într-un singur loc în **Sfânta Evanghelie**, ci în mai multe locuri şi în mai multe împrejurări – spus de Domnul Hristos.

În **Sfânta Evanghelie de la Matei**, când se vorbeşte despre vindecarea fiului lunatic este cuprinsă şi această relatare, în înţelesul că ucenicii Domnului Hristos nu au putut să scoată demonul din copilul care a fost adus în faţa lor şi, după aceea, L-au întrebat pe Domnul Hristos – ei de ce nu au putut să scoată demonul şi Domnul Hristos a spus un cuvânt pe care numai într-un loc îl găsim în **Sfânta Evanghelie de la Matei**, un cuvânt aspru, şi anume: „N-aţi putut să scoateţi demonul pentru necredinţa voastră!”. Aşadar, e curios: ucenici necredincioşi – se poate aşa ceva? Să fie ucenicii necredincioşi – şi totuşi să fie ucenici? Domnul Hristos aşa a spus: nu l-aţi putut scoate pentru necredinţa voastră şi apoi a adăugat că „Dacă aţi avea credinţă cât un grăunte de muştar, aţi zice muntelui acestuia – mută-te de aici în mare – şi v-ar asculta!”. Cuvântul acesta l-a mai spus Domnul Hristos şi în împrejurarea în care ucenicii s-au mirat că un smochin s-a uscat chiar în clipa în care Domnul Hristos a spus: „Ca nimeni să nu mai

mănânce rod din acel smochin” (**Matei** XXI, 20, 21). În **Sfânta Evanghelie de la Marcu** este puţin schimbată prezentarea, şi anume, se înţelege că e vorba că s-a uscat de azi pe mâine, şi tot aşa, că ucenicii s-au mirat. Important este că la cuvântul Domnului Hristos smochinul s-a uscat. Şi Domnul Hristos atunci, a spus cuvintele acestea: „De-aţi avea credinţă cât un grăunte de muştar n-aţi face numai aceasta, ci şi unui munte de i-aţi zice – mută-te de aici în mare – v-ar asculta!”

În **Sfânta Evanghelie de la Luca** avem ceva asemănător, în legătură cu credinţă sau cu necredinţa ucenicilor. În Capitolul al XVII-lea din **Sfânta Evanghelie de la Luca** citim că a zis Domnul Hristos: „De-ţi va greşi fratele tău, ceartă-l! Şi dacă se va întoarce, iartă-l, şi chiar de-ţi va greşi de şapte ori într-o zi şi de şapte ori se va întoarce şi va zice «rău îmi pare» – tu să-l ierţi!”. Şi atunci ucenicii, care au făcut minuni în numele credinţei în Domnul Hristos, au zis către Domnului Hristos: „Dă-ne mai multă credinţă!”. Şi-au dat seama ucenicii că n-au atâta credinţă câtă le-ar trebui ca să ierte de şapte ori într-o zi pe cel care s-ar întoarce după ce a făcut un rău şi i-ar părea rău că a făcut răul acela. Ucenicii au zis „Dă-ne mai multă credinţă” şi atunci Domnul Hristos a spus un cuvânt asemănător: „De-aţi avea credinţă cât un grăunte de muştar aţi zice acestui sicomor – dezrădăcinează-te de aici şi sădeşte-te în mare – v-ar asculta!”. Deci, tot un lucru deosebit, un lucru mare pe care îl face credinţa.

Şi mai avem un loc, iubiţi credincioşi, în **Sfânta Scriptură**, unde se pomeneşte credinţa care mută munţii, numai că altfel. Şi anume, în **Epistola I-a către Corinteni** a Sfântului Apostol Pavel, citim cuvântul: „De-aş avea credinţă atât de multă încât să mut şi munţii (nu-i vorba de credinţa «cât un grăunte de muştar») – dacă nu am dragoste, nimic nu sunt”. În cuvintele acestea, Sfântul Apostol Pavel face legătura între credinţa şi iubire.

Domnul Hristos a spus ucenicilor săi: „După aceasta vor cunoaşte oamenii că sunteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste unii către alţii” (**Ioan** XIII, 35). Unde nu-i dragoste – nu-i ucenicie faţă de Mântuitorul Hristos şi unde e credinţa – chiar şi atât cât trebuie ca să se mute munţii – că-i un „grăunte de muştar”, că-i „multă” – dacă nu e dragoste, nu-i destul, nu-i ceea ce trebuie să fie. Dragostea este mai mare decât credinţa. Iubirea între oameni, faţă de Dumnezeu şi faţă de

aproapele este mai mare decât credinţa, numai că ea nu poate exista cu adevărat decât acolo unde este credinţa care „mută munţii" – munţi de răutate, munţi de patimi (ştiţi că în **Sfânta Evanghelie de la Matei,** Capitolul al XXIV-lea, citim că a zis Domnul Hristos: „Din pricina înmulţirii fărădelegilor, iubirea multora se va răci"). Unde nu-i credinţă se înmulţesc fărădelegile, se înmulţesc relele, se înmulţesc călcările de lege şi unde este aşa ceva, se împuţinează iubirea. Sfântul Apostol Pavel vorbeşte în **Epistolele** sale (în **Epistola către Galateni**, Capitolul al V-lea, de pildă) despre „credinţa lucrătoare în iubire".

Ce trebuie să înţelegem noi acum când ne gândim la faptul că mută credinţa munţii? Puţină, multă, câtă este, pe măsura ei – mută munţii. Ce trebuie să înţelegem, iubiţi credincioşi? Trebuie să înţelegem că ea (credinţa) lucrează, că face lucruri mari. Face ceva ce nu poate face omul fără credinţă.

Iubiţi credincioşi, ce anume aduce credinţa? Dacă ne gândim că a zis Domnul Hristos: „Credinţa ta te-a mântuit – mergi în pace", de pildă, înţelegem că credinţa aduce iertarea păcatelor, aduce părăsirea păcatelor, aduce înlăturarea păcatelor, aduce o stare sufletească în care omul nu mai face păcate şi, în cazul acesta, credinţa este mântuitoare de păcate. A zis Domnul Hristos către femeia păcătoasă: „Credinţa ta te-a mântuit – mergi în pace". Domnul Hristos a zis către femeia cu curgere de sânge, care a primit o minune, a primit vindecare: „Îndrăzneşte, fiică, credinţa ta te-a mântuit, mergi în pace!" (**Luca** VIII, 48). Deci credinţa lucrează ceva şi, în primul rând, lucrează schimbarea spre bine a omului. Cine are credinţă, trebuie să-şi schimbe viaţa – din viaţă rea în viaţa bună. Asta o face credinţa – întâi şi-ntâi mântuieşte: „De nu veţi crede Cine sunt – a zis Domnul Hristos – în păcatele voastre veţi muri". „Cel ce crede în Mine are viaţa veşnică"(**Ioan** III, 36).

Deci, credinţa, în primul rând, înlătură răul, înlătură păcatele din viaţa omului. Îl face pe om nepăcătos. Şi în înţelesul că omul părăseşte păcatul, şi în înţelesul că prin credinţa i se iartă păcatele, după cuvântul spus de Domnul Hristos în faţa slăbănogului din Capernaum: „Îndrăzneşte, fiule! Iertate sunt păcatele tale!" (**Matei** IX, 2). Deci asta face, în primul rând, credinţa: îl schimbă pe om, din rău – îl face bun.

Iubiţi credincioşi, dar ce mai face credinţa? Altceva, ce ni se spune în **Scriptură** că face credinţa? De pilă, în **Epistola către Efeseni** a Sfântului Apostol Pavel, citim cuvântul: „Hristos să se sălăşluiască prin credinţa în inimile voastre!” (**Efeseni** III, 17). Îl aduce pe Domnul Hristos în viaţa noastră. Îl face pe Domnul Hristos locuitor în existenta noastră. Sfântul Apostol Pavel, despre el însuşi, a zis: „Nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăieşte în mine” (**Galateni** III, 20). Prezenta Domnului Hristos în sufletul nostru este o lucrare a credinţei noastre.

Iubiţi credincioşi, cei care aţi citit **Evanghelia de la Marcu** sau aţi auzit citindu-se la sfintele slujbe **Evanghelia de la Marcu**, aţi întâlnit şi cuvintele acestea: „Iar celor ce vor crede le vor urma aceste semne” (XVI, 17) sau, în alt fel spus, după aceste semne vor fi cunoscuţi cei ce au credinţă. Ce spune Domnul Hristos? „În numele Meu draci vor scoate. În limbi nouă vor grăi. Şerpi vor lua în mână şi chiar ceva dătător de moarte (adică otrăvitor) de vor bea nu-i va vătăma pe ei. Pe bolnavi mâinile-şi vor pune şi se vor face sănătoşi – sau, în altă traducere este «şi bine le va fi»” (**Marcu** XVI, 17 – 18). Acestea sunt semnele omului credincios, semnele omului care are credinţă în Dumnezeu.

Cuvintele acestea le-a spus Domnul Hristos după ce a zis: „Propovăduiţi **Evanghelia** la toată făptura. Cel ce va crede şi se va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi”. (**Marcu** XVI, 15 – 16). Şi-apoi zice: „Iar celor ce vor crede, aceste semne le vor urmă: în numele Meu, draci vor scoate!”. Se pune întrebarea: de unde? Din cine? Răspunsul cel mai la îndemână este: din ei înşişi! Cum anume? Cine crede în Dumnezeu e apărat de Dumnezeu: „Doamne, armă asupra diavolului – Crucea Ta ai dat-o nouă, că se îngrozeşte şi se cutremură, nesuferind a căuta spre puterea ei. Că morţii ai sculat şi moartea ai surpat. Pentru aceasta ne închinăm îngropării Tale şi învierii” (Slujba Sfântului Maslu).

Cine are credinţă este sub apărarea lui Dumnezeu, sub acoperământul Maicii Domnului. Cu ce ne împotrivim diavolului? Vă mai aduceţi aminte, iubiţi credincioşi, de un cuvânt al meu, când v-am spus ce-i scris în **Cărarea Împărăţiei** de părintele Arsenie Boca în legătură cu înlăturarea dracilor. Cu ce ne luptăm împotriva dracilor? Acolo se spune că ne luptăm cu numele lui Iisus şi al Maicii Domnului,

cu „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul” şi nu-l lăsăm pe diavolul să intre în gând, pentru că în gând are el puterea întâi şi întâi. După aceea ne luptăm împotriva vrăjmaşului cu semnul Crucii: „Doamne, armă asupra diavolului Crucea Ta ne-ai dat-o nouă” şi ne mai luptăm cu ceva ce diavolul nu are – cu smerenia.

În **Pateric** se spune că avva Macarie a vorbit cu vrăjmaşul, i s-a arătat vrăjmaşul şi i-a spus: „Macarie, tu posteşti – eu nu mănânc niciodată! Tu faci privegheri – eu niciodată nu dorm! Dar este una cu care ne biruieşti”. Şi când a întrebat avva Macarie care este aceea cu care-l biruieşte, diavolul a zis: „Smerenia!”. Dracii nu pot avea smerenie! Au mândrie, din mândrie au căzut, mândria este semnul vieţuirii lor şi-atunci e totuşi ceva cu care diavolul este biruit, pe lângă semnul Crucii, pe lângă numele lui Iisus, pe lângă rugăciunea pe care o facem ca să ne ajute Dumnezeu, mai este şi smerenia, pe care diavolul n-o are. Şi-atunci, dacă ne smerim – diavolul n-are nicio putere asupra noastră. De ce? Pentru că ne mărturisim gândurile, căutăm îndrumare, cerem ajutorul lui Dumnezeu, nu ne întemeiem pe puterile noastre şi, în felul acesta, îl facem neputincios pe vrăjmaşul.

În **Pateric** se spune că la avva Teodor al Fermei s-a dus odată un drac şi a vrut să intre la el. Şi avva Teodor se ruga înăuntru şi l-a legat la uşă. Bineînţeles, nu l-a legat cu funia, nu poate diavolul să fie legat fedeleş la uşă, dar l-a legat la uşă, adică l-a făcut neputincios asupra lui; n-a putut intra unde era Cuviosul care se ruga cu o rugăciune adâncă, cu o rugăciune care-i absorbea toată fiinţa. (Într-un acatist scris de Înalt Prea Sfinţitul Bartolomeu al Clujului, în legătură cu Sfântul Ioan cel Nou, se spune între altele şi cuvântul acesta: „Bucură-te, rugăciune în care iadul se înspăimântă”. Bineînţeles că aceasta nu-i rugăciunea aceea împrăştiată pe care o avem noi.). Şi-a venit alt drac şi l-a legat şi pe acela. Şi-a venit al treilea şi i-a-ntrebat pe cei doi – de ce staţi aici, de ce nu intraţi? Şi cei doi au zis – pentru că se roagă Cuviosul!

Apoi să ştiţi că o rugăciune de felul acesta îi înspăimântă pe draci şi de aceea zice domnul Hristos că cel care va crede va avea ca semn aceasta, că în numele Domnului Hristos va scoate pe draci.

Mai departe, alt semn al celor credincioşi este că vor vorbi în limbi noi. În limbi pe care nu le-au ştiut mai înainte! Cei care înjură, cei

care spun spurcăciuni, cei care spun bancuri porcoase, aceia nu cunosc limba cea nouă. Limba cea nouă o cunosc aceia care vorbesc numai lucruri cuviincioase, care ştiu că pentru orice cuvânt vor da socoteală înaintea lui Dumnezeu (**Matei** XII, 36). Aceia vorbesc într-o limbă nouă, o limbă a lui Dumnezeu. „În limbi noi vor grăi. Şerpi vor lua în mână şi chiar de vor bea ceva vătămător (ceva dătător de moarte – otravă), nu-i va vătăma pe ei" se spune în **Sfânta Evanghelie de la Marcu**. Ce este aceasta, ce anume „dătător de moarte" poate bea cineva şi rămâne neclintit în bine? Ştiţi, iubiţi credincioşi, ce? Mai ales ispitele, răutăţile, spurcăciunile – câte vin asupra omului. Dar dacă omul este hotărât în bine – nu le primeşte, nu le are în el. Se spune că: „Din prisosinţa inimii grăieşte gura" (**Matei** XII, 34) – e cuvântul Domnului Hristos. Dacă spui ceva spurcat cu gura, dacă spui înjurături, dacă spui necuviinţe, acelea le ai în tine şi le scoţi prin gură. Or, un om credincios trebuie să aibă aşezare sufletească prin care să nu mai poată scoate rele din inima lui. Gândiţi-vă, de pildă, la cuvântul Sfântul Marcu Ascetul din **Filocalie**, care zice că: „În inima iubitoare de osteneală, gândul cel rău este ca focul în apă" – n-are putere, n-are lucrare. Când au gândurile cele rele lucrare în noi, înseamnă că avem o părtăşie cu vrăjmaşul. Gândiţi-vă la cuvântul spus de Domnului Hristos: „În Mine el nu găseşte nimic". Când nu mai găseşte nimic în noi, atunci avem credinţa care izgoneşte pe vrăjmaş, atunci avem credinţa care izgoneşte lucrările vrăjmaşului – gândurile cele rele.

Iubiţi credincioşi, în ceea ce priveşte cuvântul literar că „De vor bea ceva vătămător de moarte şi nu-i va vătăma pe ei", nu ne putem gândi la asta. Gândiţi-vă că un sfânt care a fost silit, căruia i s-a dat otravă să bea – a murit! E vorba de Sfântul Iustin Martirul şi Filosoful, care pe la 160 a murit din cauza otrăvii şi nu s-a-mplinit cu el cuvântul pe care i-a spus Domnul Hristos! Pentru că nu la asta s-a gândit Domnul Hristos, ci la orice lucru pe care-l primim în sufletul nostru de la vrăjmaşul şi din uneltirile vrăjmaşului – care n-are putere în noi dacă avem credinţa şi lucrare, dacă suntem angajaţi într-o viaţă sfântă şi mutăm munţii prin credinţa câtă o avem.

Şi la urmă zice Domnul Hristos: „Pe bolnavi mâinile-şi vor pune şi bine le va fi" (în alte traduceri – „şi se vor face sănătoşi"). E vorba nu de puterea de însănătoşire, pentru că nu mulţi au această putere, e

vorba de o mângâiere. Cu mâinile, nu numai înzdrăvenim, nu numai ajutăm; chiar dacă nu înzdrăvenim, ajutăm pe oameni, ajutăm pe bolnavi, îi ajutăm ca să se simtă mai bine „şi bine le va fi”. Cu mâinile mângâiem, mâinile sunt date de Dumnezeu ca să avem noi – mâinile lui Dumnezeu!

Iubiţi credincioşi, am citit cândva, undeva, o istorisire despre un doctor, un doctor care a fost misionar prin Africa – Albert Schweitzer se numea. Acesta era doctor şi africanii se bucurau de ajutorul pe care-l dădea el ca doctor. Într-o împrejurare ca aceasta, cineva a spus: „Tu ai mâinile lui Dumnezeu!”. Ce bine ar fi să avem şi noi mâinile lui Dumnezeu, să facem ceva pentru aproapele nostru, să-l mângâiem, să-l ajutăm, să intervenim cu puterile noastre spre ajutorarea lui! Şi-atunci am avea mâinile lui Dumnezeu şi „Pe bolnavi mâinile-şi vor pune şi bine le va fi”. Chiar dacă nu se vor face sănătoşi, va fi un spor de bucurie, va fi un spor de ajutor, va fi un spor de linişte sufletească.

Iată, iubiţi credincioşi, cum mută credinţa noastră munţii, munţii din noi şi munţii din alţii; îi mută într-un fel, pentru că dacă vrea cineva să te angajeze la o ceartă şi nu te angajezi la ceartă, fiind tu om credincios, el nu mai poate să-şi continue răutatea şi-atunci poţi să zici că şi din alţii muţi muntele răutăţii.

Iubiţi credincioşi, să ne cercetăm pe noi înşine dacă avem această credinţă lucrătoare, dacă credinţa pe care o avem noi face ceva în viaţa noastră şi, dacă face, înseamnă că e o credinţă lucrătoare. Dacă nu e o credinţă lucrătoare, nu-i nici mântuitoare! Ştiţi că credinţa trebuie să fie lucrătoare în iubire, trebuie să înmulţească iubirea, s-aducă iubire, să înmulţească binele. Credinţa noastră ne angajează şi la rugăciune, credinţa ne angajează şi la post. Și dacă nu postim înseamnă că nu avem destulă credinţa, şi dacă nu ne rugăm înseamnă că nu avem credinţa lucrătoare. Deci, credinţa noastră trebuie să ne angajeze în lucruri pe care le face omul credincios!

Să ne ajute Dumnezeu să avem atâta credinţă încât să putem face ceva cu ea, să putem schimba ceva în viaţa noastră, să alungăm pe draci ca să n-aibă putere asupra noastră, să alungăm lucrurile cele rele, să înmulţim cuvintele cele bune, să avem limba nouă pe care n-o are necredinciosul, să avem puterea de a scăpa de ispitele şarpelui, adică de răutăţile pe care le aduce vrăjmaşul, să scăpăm de otrăvile pe care

le bagă el în sufletele noastre; şi toate acestea având-le, să fim apoi ajutători celor care au trebuinţă de ajutorul nostru, ca să fim şi noi între cei ce mută munţii – nu de piatră, ci munţi de răutate, munţi de nepăsare, munţi de făţărnicie. Tot ceea ce ar aduce necredinţă în viaţa noastră să fie înlăturat prin credinţă. Iar dacă nu avem credinţa destulă, să ne rugăm Mântuitorului care a zis către Sfântul Apostol Petru la Cina cea de Taină: „Simone, Simone, iată, satana v-a cerut pe voi ca să vă cearnă ca pe grâu şi Eu M-am rugat pentru tine ca să nu scadă credinţa ta. Şi tu, întorcându-te, să întăreşti pe fraţii tăi” (**Luca** XXII, 31 – 32). Să ne gândim la credinţa puţină a Apostolilor, care totuşi, dându-şi seama de aceasta, au cerut de la Domnul Hristos: „Dă-ne mai multă credinţă!” (**Luca** XVII, 5).

Să cerem de la Dumnezeu să ne înmulţească credinţa, că dacă ni se înmulţeşte credinţa, ni se înmulţeşte iubirea, ni se înmulţeşte viaţa curată, ni se înmulţeşte tot binele şi darul lui Dumnezeu va fi cu noi, cei credincioşi, acum şi pururea şi în vecii vecilor, amin! Mărire Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh! Amin.

PROGRAM DE VIAŢA DUHOVNICEASCA

I.

Mănăstirea Brâncoveanu
2 septembrie 1997

Încă de când am auzit că va fi o tabără studenţeasca aici, ne-am propus să facem un program de cântări, pentru a se cunoaşte că-i vorba de o tabără religioasă, de o tabără la mănăstire. Adică, să nu fie o simplă petrecere de timp în cadrul unei mănăstiri ori simpla participare la slujbele noastre, ci să fie şi un folos din punct de vedere spiritual, să fie un folos în sensul de a ne îmbogăţi sufleteşte unii pe alţii sau unii cu alţii. De ce? Deoarece ceea „ce faci – te face” şi cel dintâi beneficiar din toate acestea voi fi eu! Voi fi eu, pentru că voi prezenta nişte lucruri pe care chiar dacă le-am spus şi în altă parte, sunt binevenite, ne formează, ne dau o perspectivă – şi asta e foarte important – să ai o perspectivă când e vorba de viaţa spirituală.

Sunt foarte mulţi oameni în lumea aceasta, mulţi creştini, care se declară credincioşi – fără să ştie că nu sunt credincioşi şi fără să ştie că au viaţă de necredincioşi sau au viaţă amestecată – şi de credincioşi

şi de necredincioşi.

De obicei, oamenii socotesc că dacă nu-L tăgăduiesc pe Dumnezeu cu cuvântul, dacă nu se declară necredincioşi, dacă nu se declară atei – sunt credincioşi.

De fapt nu e aşa! În **Sfânta Evanghelie de la Ioan**, în Capitolul al XVI-lea, este o consemnare care spune că odată, pe când Domnul Hristos le vorbea ucenicilor, aceştia au fost entuziasmaţi şi au zis: „Acum credem că de la Dumnezeu ai ieşit şi nu trebuie să te întrebe nimeni ca să te înveţe”. Şi Domnul Hristos a întâmpinat această afirmaţie a ucenicilor cu o întrebare, am putea zice cu un fel de ironie chiar, şi anume: „Acum credeţi?” – adică se mira Domnul Hristos că ucenicii se declară credincioşi. Era firesc să se declare credincioşi, pentru că erau împreună cu Domnul Hristos de vreme îndelungată, pentru că au făcut minuni în numele Domnului Hristos, pentru că I-au ascultat cuvântul, pentru că au stăruit în legătură cu El; dar, de data aceasta, ucenicii şi-au exprimat credinţa în Domnul Hristos. Şi-atunci Domnul Hristos, cumva mirat, le-a zis: „Acum credeţi? Iată, soseşte ceasul şi a şi sosit, ca toţi să vă duceţi la ale voastre şi pe Mine să mă lăsaţi singur”.

Vrea Domnul Hristos să spună cu asta că, dacă ar crede într-adevăr, dacă n-ar avea doar părerea că cred, în cazul acesta nu L-ar lăsa singur, ar stărui în legătură cu El, în jurul Lui şi în vremea Pătimirilor. Poate s-ar angaja cumva să-L apere pe Domnul Hristos... Or, ei n-au făcut lucrul acesta şi Domnul Hristos ştia ce-or să facă... A ştiut şi de lepădarea lui Petru, a ştiut şi de vânzarea lui Iuda, a ştiut şi de împrăştierea ucenicilor şi de ce aceea a zis: „Acum credeţi? Iată, soseşte ceasul, ba chiar a sosit, ca voi să vă duceţi la ale voastre şi pe Mine să mă lăsaţi singur”.

Ca să nu ajungem la o părere că suntem credincioşi, trebuie să avem nişte criterii după care să ştim când credem şi când nu credem, cât credem şi cât nu credem, şi trebuie să avem şi nişte mijloace de a ne întări în credinţa. Adică să nu avem o simplă părere – da, sunt credincios, da, ştiu de Dumnezeu, da, am credinţa pentru că nu L-am tăgăduit cu cuvântul pe Domnul Hristos.

Credinţa trebuie să aibă nişte fapte ale ei, care izvorăsc din ea însăşi. Dacă ne gândim că Sfântul Apostol Pavel, în **Epistola către**

Efeseni are cuvântul: „Hristos să se sălăşluiască prin credinţa în inimile voastre” (III, 17) ne dăm seama că lucrul cel mai mare pe care-l aduce credinţa în viaţa omului este faptul că omul se uneşte cu Dumnezeu, că Domnul Hristos în sufletul celor credincioşi îşi face locuinţa. Şi mai ales îşi face locuinţă în suflet – când credinţa este lucrătoare în iubire.

În **Epistola către Galateni** a Sfântului Apostol Pavel, în două locuri se afirmă că tăierea împrejur (care este un act de credinţă) şi netăierea împrejur (care poate fi act de credinţa – de altfel de credinţă!) sunt lucruri care nu sunt importante nici pentru unii, nici pentru alţii; ceea ce ni se cere este „credinţa lucrătoare în iubire” – se spune într-un loc, şi în alt loc se spune – „făptura cea în duh”. Deci tăierea sau netăierea împrejur nu folosesc la nimic, ci doar făptura cea nouă; adică omul realizat prin credinţa foloseşte credinţa în Mântuitorul nostru Iisus Hristos drept temei al unei schimbări spre bine, al unei vieţi noi şi al unei făpturi noi. Credinţa lucrătoare în iubire realizează pe omul cel nou, omul care se pleacă cu mintea în faţa Mântuitorului Hristos, care-L are în prim-planul vieţii sale pe Domnul Hristos: ca îndrumător, ca învăţător, ca Mântuitor. Fără aceasta nu există o lucrare a credinţei în iubire.

Sfântul Apostol Pavel precizează – şi e foarte important lucrul acesta – în **Epistola I-a către Corinteni**: „De-aş avea credinţă atât de multă încât să mut şi munţii, dacă nu am dragoste, nimic nu-mi foloseşte” (XIII, 2). Deci credinţa, cât ar fi de mare, fără iubire nu este ceea ce trebuie să fie.

Domnul Hristos, în **Evanghelie,** a zis: „Cel ce iubeşte pe tatăl său sau pe mama sa mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine; cel ce iubeşte pe fiu sau pe fiică mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine. Şi cel ce nu-şi ia crucea ca să-mi urmeze, nu este vrednic de Mine!”. Aceste cuvinte le-a spus Domnul Hristos după ce a vorbit mai întâi, cu puţin înainte, despre importanta credinţei; şi anume, zice Domnul Hristos: „Cel ce Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, şi Eu îl voi mărturisi înaintea Tatălui celui din ceruri (sau, cu altă ocazie” şi Eu îl voi mărturisi înaintea îngerilor din ceruri”). Iar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, şi Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui din ceruri” (**Matei** X, 32 – 33).

Aşadar, credinţa trebuie să fie mărturisitoare şi neapărat generatoare de iubire, să aducă iubirea, iubirea faţă de Dumnezeu şi iubirea faţă de aproapele. Mântuitorul Hristos prezintă, ca semn al uceniciei faţă de El, în special iubirea: „După aceasta vă vor cunoaşte oamenii că sunteţi ucenicii mei, dacă veţi avea dragoste între voi" (**Ioan** XIII, 35). Fără dragoste nu există credinţa lucrătoare şi fără credinţa lucrătoare nu există mijloc de îmbunătăţire sufletească, mijloc de mântuire, mântuirea însemnând, pe de-o parte, evitarea răului şi, pe de altă parte, împlinirea binelui.

Măsura credinţei este măsura vieţii. Dacă vrea cineva să ştie câtă credinţă are şi cum îi este credinţa, cât îi este credinţă de lucrătoare, trebuie să se cerceteze pe sine în privinţa credinţei şi trebuie să ia aminte la viaţa pe care o duce, pentru că viaţa pe care o duce este mărturisirea credinţei. Deci atâta credinţă avem, câtă manifestăm în viaţă. Dacă nu manifestăm în viaţa credinţa noastră – nu avem credinţa, chiar dacă mărturisim că avem credinţă.

La mine, de exemplu, mai ales când vin tineri şi am timp să mă ocup de ei, îi cercetez în latura credinţei şi-i întreb: crezi în Dumnezeu? De obicei, răspunsul este întotdeauna pozitiv. Poate că omul se şi miră de multe ori că i se pune o astfel întrebare, când el face un act de credinţa – de exemplu, se spovedeşte. Cineva care se spovedeşte mărturiseşte o credinţă, pentru că oamenii care cred în Dumnezeu se spovedesc. Adică, asta nu înseamnă că cineva care nu crede în Dumnezeu nu-şi poate face o autocritică, nu se poate cerceta pe sine, nu face nişte investigaţii în sufletul său în anumite privinţe în legătură cu îmbunătăţirea sufletească. Dar, de spovedit, în general, se spovedeşte omul care crede în Dumnezeu, care ştie de păcat, de păcat ca realitate care priveşte şi pe om şi pe Dumnezeu; cei ce-şi fac autocritica se gândesc la anumite defecte, la anumite insuficiente, la anumite deficiente, dar nu se gândesc la credinţa propriu-zisă şi nu se gândesc la deficiente, la insuficiente ca păcat, adică nu privesc şi raportarea faptei celei rele, a gândului celui rău, la Dumnezeu.

Nu ştie omul de păcat decât dacă este încadrat în religie, dacă ştie de Dumnezeu, dacă ştie de responsabilitatea pe care o avem în faţa lui Dumnezeu. Aşadar, cel care se spovedeşte face un act de credinţa şi-atunci ai putea zice că ai răspunsul la întrebarea: „Crezi tu în Fiul lui

Dumnezeu?”. Ai acest răspuns fără cuvinte, dat de faptul că omul se prezintă făcând un act de credinţă; deşi, câteodată, sunt şi cazuri când oamenii se spovedesc în virtutea unei tradiţii, în virtutea unei deprinderi.

Cei care se spovedesc o singură dată pe an, de pildă, poţi să zici că au credinţă, că se gândesc la păcate, că ar vrea să fie mai buni, că ar vrea să li se ierte păcatele, dacă ei un an de zile pot să aştepte momentul mărturisirii? Poţi zice *momentul*, pentru că mărturisirea acelora se face într-un moment, în câteva clipe, pe considerentul că preotul nu are vreme de ei, deoarece sunt alţii care aşteaptă, se-nghesuie, poate chiar vociferează că stau prea mult şi-atunci nu se poate zice că e un act de credinţa propriu-zis sau un act de credinţa propriu-zisă.

Şi, bine-nţeles că dacă-mi răspunde afirmativ, eu de obicei întreb şi asta este foarte important: ce faci tu, ca om credincios? Spui că crezi, bine, eu te cred că crezi că crezi! Cred că tu ai părerea că crezi, cred că tu te numeri la credincioşi, dar asta ar trebui să însemne ceva în viaţa ta. Ce faci tu ca om credincios? Şi de cele mai multe ori mi se răspunde: aş vrea să fiu om de treabă! Eu mă bucur foarte mult de gândul acesta, al omului, de a fi om de treabă. Numai că, ce se întâmplă: de multe ori omul nu ştie ce înseamnă „om de treabă”, iar chestiunea aceasta, de a dori să fie om de treabă, să fie om cumsecade, nu ţine esenţialmente de credinţă; sunt oameni care, fără să aibă credinţa, duc o viaţă corectă, bineînţeles nu în intimitatea sufletului lor, să zicem, dar, din punct de vedere social, priviţi în raport cu societatea în care trăiesc, cu îndatoririle pe care le au şi le împlinesc, ai putea zice că sunt oameni de treabă şi că, fiind oameni de treabă, n-ai probleme cu ei, că îşi fac datoria în sfera acţiunii lor şi te-ai putea mulţumi dacă ar fi vorba numai de „să fii om de treabă”.

Or, Domnul Hristos ne cere mult mai mult, şi anume, în **Sfânta Evanghelie** avem cuvântul: „Lasă acum, că ni se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea” (**Matei** III, 15). Domnul Hristos îi spune cuvântul acesta Sfântului Ioan Botezătorul, care ezita să-L boteze. Or, Domnul Hristos ştia că Botezul este un lucru care trebuie împlinit şi că asta ţine de dreptate, adică de situaţia de om drept, şi a zis că: „Lasă acum, că ni se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea”.

Când zice cineva „să împlinim toată dreptatea”, nu se gândeşte numai la chestiuni care privesc, să zicem aşa, lărgirea, viaţa pe orizontală, că trebuie să le împlinim pe toate, ci are în vedere şi felul cum trebuie să le împlinim. Domnul Hristos are un cuvânt în **Sfânta Evanghelie de la Matei**: „Dacă nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor şi a fariseilor, nu veţi intra în Împărăţia cerurilor”. Ca să intri în Împărăţia cerurilor trebuie să ai o prezentă, o înfăţişare care să te recomande pentru Împărăţia cerurilor. Fariseii nu intră în Împărăţia cerurilor! De ce nu intră în Împărăţia cerurilor? Pentru că se îngrijesc doar de o dreptate din afară, de o dreptate socială, de o dreptate la măsura aceea că o pot privi oamenii. Or, „Dumnezeu nu priveşte la faţă” este scris undeva în **Scriptură**, ci priveşte în inimă.

„Poporul acesta – scria Prorocul Isaia – Mă cinsteşte cu buzele, dar cu inima este departe de Mine” (XXIX, 13). Sau, Domnul Hristos a spus cuvântul pe care-l scrie Marcu, anume: „Nu oricine care zice Doamne, Doamne, va intra în Împărăţia cerurilor, ci acela care face voia Celui care M-a trimis”. Deci, nu-i destul să zici „Doamne, Doamne”, ci trebuie să împlineşti voia lui Dumnezeu. Nu-i destul să-L cinsteşti pe Dumnezeu cu buzele, ci trebuie să-L cinsteşti şi cu inima. Asta este dreptatea cea lăuntrică, mai mare ca dreptatea cărturarilor şi a fariseilor: „Vai vouă, cărturari şi farisei făţarnici, că spălaţi partea din afară a paharului şi a blidului (deci vă interesaţi de lucrurile care se văd), iar cele din lăuntru sunt necurate (deci nu vă interesaţi de aşezarea inimii, de ceea ce vede Dumnezeu)”. Şi vine cu corectivul: „Fariseule orb, spală mai întâi partea din lăuntru a paharului şi a blidului şi toate celelalte sunt curate”.

Sau îi mustră pe farisei – citim asta în **Sfânta Evanghelie de la Matei,** Capitolul al XXIII-lea, care în întregime cuprinde mustrări pe care Domnul Hristos le-a adresat fariseilor făţarnici, care făceau nişte lucruri pe care le socoteau ei esenţiale şi le neglijau pe acelea pe care le socoteau neesenţiale, dar pe care Domnul Hristos le socotea esenţiale. Şi-anume, îi mustră pe cărturari şi pe farisei că dau zeciuială din mărar, din chimen, din izmă şi lasă neîmplinită partea cea mai grea a Legii: dreptatea, mila şi credinţa. Şi zice Domnul Hristos, venind cu corectivul: „Acelea trebuia să le faceţi, iar pe acestea să nu le lăsaţi!”;

adică dacă daţi zeciuială de unde nu vi se cere zeciuială (transformaţi în bani a zecea parte din toate veniturile voastre şi o daţi la Templu), în cazul acesta trebuie să împliniţi şi pe cele pe care nu le împliniţi. Deci „pe acelea să le faceţi”, daţi zeciuială, dar „pe acestea să nu le lăsaţi”, să împliniţi şi dreptatea, mila şi credinţa.

Asta înseamnă să prisosească dreptatea creştinilor mai mult ca a cărturarilor şi a fariseilor şi mai înseamnă că cine se îngrijeşte numai de cele din afară şi nu duce o viaţă îngrijită înăuntru, în faţa lui Dumnezeu, în faţa ochilor lui Dumnezeu, acela este asemenea mormintelor împodobite în afară, dar pline de oase de morţi şi de necurăţie înăuntru. Lucruri pe care n-ai dori să le vezi şi pe care chiar ar fi bine să nu le vezi! Sau te asemeni cu un perete care în afară e frumos şi care înăuntru, dacă dai varul jos, vezi că nu e aşa de frumos cum e în afară.

Toate acestea sunt lucruri pe care credinţa noastră le are în vedere, şi pe care şi Domnul Hristos le are în vedere, şi-atunci se pune problema foarte simplu: ce facem noi ca oameni credincioşi, ce viaţa ducem noi ca oameni credincioşi, ce angajare avem noi pentru o credinţă lucrătoare în iubire, pentru o credinţă care schimbă înfăţişarea omului, în aşa fel încât să se poată face o deosebire clară şi netă între credincios şi necredincios.

În ceea ce priveşte angajarea într-o viaţă religioasă autentică, într-o viaţă creştină, aşa cum o vrea Dumnezeu, într-o viaţă ortodoxă, aşa cum o vrea Biserica, eu de obicei dau un program care constă în cinci puncte.

Şi anume, cel dintâi punct de angajare, cel dintâi lucru de prezentare în faţa lui Dumnezeu, îl socotesc a fi *participarea credinciosului la slujbele Bisericii*. La mine vin oameni care nu merg la biserică şi eu le atrag atenţia totdeauna ce înseamnă să nu mergi duminica la biserică. Şi le lămuresc chestiunea aşa, ca să-şi dea seama ce-nseamnă să mergi şi ce-nseamnă să nu mergi la biserică.

Mai întâi de toate, duminica nu-i a noastră, ci e a lui Dumnezeu! Nu-i o zi liberă, ci e o zi a lui Dumnezeu; nu-i o zi în care putem face ce vrem, nu-i o zi de care dispunem, ci este o zi în care trebuie să facem lucrul lui Dumnezeu. Iar lucrul lui Dumnezeu, între altele, este participarea la sfintele slujbe; *participare* zic, nu numai *asistare*.

Credincioşii noştri toţi trebuie să ştie că la slujbe nu *asistăm*, ci la slujbe *participăm*.

Toţi slujim la măsurile noastre: preoţii la măsura de preot, episcopii la măsura de episcop, diaconii la măsura de diacon, cântăreţii la măsura de cântăreţi, coriştii la măsura de corişti, credincioşii de rând la măsura de credincioşi de rând, dar toţi trebuie să ştie că participă! Nu se duc să vadă un spectacol, nu se duc să facă nişte aprecieri asupra felului cum se desfăşoară slujba, ci se duc la biserică să-l slujească lui Dumnezeu! Să răspundă cu „Amin!” la cele ce le spune preotul la edonise, să răspundă „Doamne, miluieşte!”, la ceea ce preotul îi îndeamnă să se roage, să răspundă cu „Ţie, Doamne!” la ceea ce cere acest răspuns, să răspundă cu „Dă, Doamne!” la ceea ce înseamnă îndemn de a cere ceva de la Dumnezeu. Deci toate acestea se fac pentru a se şti clar de către credincioşi că participă realmente la slujbă.

Acum pot să anticipez că eu le spun clar oamenilor care nu merg la slujbă că la păgâni îi număr, la necreştini, la necredincioşi, la neortodocşi în orice caz, îi număr pe cei care nu participă la slujbele Bisericii, pe cei care calcă porunca de a sfinţi duminica, pe cei care nu se împărtăşesc de darurile Bisericii pentru că nu au interes pentru asta. Spun oamenii: „Totuşi, părinte, eu cred în Dumnezeu, eu mă rog la masă”... Eu nu zic că nu se poate aceasta, sunt sigur că se poate! Dar ce se-ntâmplă, ce faci acasă nu poţi face la biserică, ce plineşti la biserică nu poţi face-acasă. Poţi să te rogi acasă de câte ori vrei să te rogi, de câte ori timpul îţi permite, dar să ai încredinţarea că altceva este să mergi la biserică şi altceva este să te rogi acasă. Şi mai este ceva: slujbă la biserică nu e totdeauna! Rugăciune poţi să faci mai des acasă, dar dacă neglijezi slujba la biserică eşti căzut totuşi de la rânduiala bisericii!

Al doilea punct de angajare, de program de angajare într-o viaţă religioasă autentică, este *rugăciunea*. Rugăciunea, în special rugăciunile de dimineaţă şi seara, rugăciunea de program şi rugăciunea de la masă. Sunt nişte rânduieli ale credinţei noastre pe care le împlinim dintr-o datorie sau poate dintr-o necesitate (unora le este necesar să se roage, nu pot să nu se roage, altora le este greu să se roage şi atunci o fac din datorie). Datoria aceasta de a te ruga

dimineaţa şi seara trebuie împlinită! Lipsa acestei rugăciuni înseamnă absentare de la-mplinirea unei datorii. Dimineaţa, cât ai fi de grăbit, trebuie să-ţi găseşti puţin timp să te rogi! Cinci-zece minute dimineaţa, cinci-zece minute seara, cu conştiinţa că stai în faţa lui Dumnezeu, este o chestiune care trebuie neapărat împlinită; apoi rugăciunea de la masă este o deprindere cu care unii dintre noi ne-am pomenit în viaţa aceasta şi pe care o-mplinim cu bucurie şi pe care ar trebui s-o-mplinească toţi credincioşii. S-a cam părăsit rânduiala aceasta de rugăciune! Unii se închină şi apoi se apucă de mâncare; nu-i destul! Măcar „Tatăl nostru", aşa cum am pomenit noi în copilărie, trebuie să-l spunem înainte de a ne apuca să mâncăm.

Era un ritual când eram eu copil: să spunem rugăciunea înainte de masă. Chiar mama zicea, după ce aşeza mămăliga pe cârpător şi-o punea pe masă: „Haideţi, ziceţi «Tatăl nostru» să ne putem apuca să mâncăm". Deci era o chestiune care trebuia împlinită şi o-mplineam cu bucurie, de multe ori din datorie, poate din obicei, n-avea importantă. Nu te-ntreba nimeni dacă tu participi sau nu participi la asta, trebuia să te ridici în picioare şi să zici „Tatăl nostru" împreună cu ceilalţi. Unul zicea cu glas tare (de obicei copiii erau pusi să zică cu glas tare) sau dacă nu, ziceau toţi în gând, dar nu se putea să stai la masă fără să te rogi. Asta este o rânduială care trebuie ţinută, pentru că dacă n-o ţii, nu ţii nici alte rânduieli.

Al treilea punct din programul de angajare într-o viaţă duhovnicească este *citirea **Sfintei Scripturi,*** citirea din **Noul Testament.** Eu am zis că ar fi bine ca toţi credincioşii noştri care pot citi şi care au **Noul Testament**, să citească în fiecare zi două capitole din el. Nu ţine mai mult de cinci-zece minute treaba aceasta, hai să zicem un sfert de oră cel mult, uneori, când capitolele sunt puţin mai lungi, dar e o chestiune de mare importantă! De ce? Pentru că prin aceasta ţi se împodobeşte mintea cu gândurile lui Dumnezeu.

Dumnezeu a adus în lumea aceasta Cuvântul Său, exprimând gânduri. Adică, este vorba despre gânduri bune care generează alte gânduri bune. Pentru că toate ale omului pornesc de la gândul omului şi-atunci este foarte important să-ţi agoniseşti nişte gânduri bune, pe care de unde le poţi lua? De unde sunt! Unde sunt? Păi, dacă-i vorba de Cuvântul lui Dumnezeu din **Evanghelie**, fără îndoială că trebuie să

aduci Cuvântul lui Dumnezeu în conştiinţa ta.

Un părinte de aici de la mănăstire, Dumnezeu să-l odihnească, părintele Serafim Popescu, ne spunea că profesorul lor de tipic de la şcoală le spunea că tipicul este în minte, în cărţi sau nicăieri. Dacă nu e în minte, pentru tine ai putea zicea că e nicăieri. Dacă ştii că e în cărţi, îl înveţi din cărţi, dacă nu-l înveţi din cărţi şi nu-l ai în minte, atunci pentru tine e nicăieri. Aşa că şi chestiunea aceasta, a împodobirii minţii cu gânduri sfinte, este foarte importantă – o să vorbim noi odată despre asta.

Apoi, *rugăciunea de toată vremea*, adică rugăciunea cu care se mântuiesc călugării, acea rugăciune care astăzi a început să fie luată mai mult în seamă şi de care ştiu mulţi, dar pe care o-mplinesc mai puţini aşa cum trebuie: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul". Este un mijloc de apropiere de Dumnezeu, un mijloc de cercetare de sine, un gând etalon pentru cunoaşterea celorlalte gânduri, un mijloc de îmbunătăţire sufletească prin disciplina de gând şi, în sfârşit, un mijloc prin care se dă dar de la Dumnezeu.

Al cincilea punct din program este *postul*. În Biserica noastră există zile de post, există zile *hotărâte* pentru post. Omul trebuie să-şi rânduiască viaţa după învăţătura Bisericii, şi anume, trebuie să ţină zilele de post, zilele hotărâte pentru post – cu mâncare de post.

Am fost în Moldova zilele trecute, vineri, sâmbătă şi duminică; sâmbătă am spovedit foarte mulţi credincioşi, mai ales femei, dintre cei care s-au spovedit în Postul Sfintei Marii. Mai mult ca în părţile acestea s-au spovedit oamenii acolo, se vede că se ţine rânduiala aceasta mai bine, şi m-a surprins faptul că majoritatea mi-au spus (poate cu vreo câteva excepţii doar) că au postit, că postesc, că tin postul. Mi-a spus cineva că de 18 ani încoace niciodată nu s-a întâmplat să nu tină post; altcineva mi-a spus că din copilărie s-a trezit împlinind porunca postului, s-a trezit cu post. Au am spus că tin postul de bucate, dar nu pot ţine postul de curăţie, pentru că fiind căsătoriţi, nu pot să-şi facă programul de unul singur; dar hotărârea aceasta de a posti şi practicarea postului m-a surprins şi mi-a plăcut foarte mult; pot să zic că am venit îmbogăţit cu cunoştinţă aceasta şi cu bucuria că, totuşi, acolo, oamenii tin mai mult la post ca oamenii din partea

aceasta. E adevărat că şi structura este altfel, dar s-a creat o atmosferă.

Aici, la noi, se pare că postul nu-i cine ştie ce, că lasă, că doar nu ce intră în gură îl spurcă pe om, că n-ai putere să lucri… sunt nişte motivări ale oamenilor pe care dincolo nu le-am întâlnit sau, cel puţin, nu le-am întâlnit la cei care au venit în faţa mea şi care au spus clar, de câte ori i-am întrebat – tii postul? – da, tin, am ţinut, am ţinut post de mâncare, n-am putut ţine post deplin… Asta m-a bucurat foarte mult şi pot să spun că e un câştig pentru mine experienţa aceasta; va trebui să fiu mai hotărât în ceea ce priveşte disciplina postului pentru credincioşii din partea aceasta de tară, unde lucrurile se privesc aşa, cam superficial, din acest punct de vedere.

Acestea sunt cinci puncte de program pe care le pun în faţa celor care doresc să-şi îmbunătăţească viaţa, doresc să se apropie de Dumnezeu, doresc să facă ceva pentru Dumnezeu. Bineînţeles că acestea trebuie să fie secondate întotdeauna de o viaţă îngrijită, de ferirea de păcat: „Fereşte-te de rău şi fă binele” (Psalmul 36, 27); „Nu te lăsa biruit de rău, ci biruieşte răul cu binele”, adică grija de a limpezi viaţa, de a pune în faţa lui Dumnezeu conştiinţa că trebuie să ne gândim la Dumnezeu, să-l avem pe Dumnezeu în prim-planul gândirii noastre, în prim-planul vieţii noastre, să ne raportăm real la Dumnezeu, să nu fie pentru noi Dumnezeu o simplă idee, o simplă probabilitate, ştiu eu… să nu fie Dumnezeu pentru noi o teorie, ci să fie o realitate la care să ne raportăm.

Pe lângă acestea, eu mai cunosc un îndreptar de viaţa – dat de părintele Arsenie Boca unui tânăr care a trecut pe aici şi care se pregătea pe atunci să ajungă student la medicină. A fost pe la părintele Arsenie şi a ajuns, după aceea, la mine. L-am întrebat ce i-a spus şi mi-a zis că părintele i-a spus aşa: *oxigen, glicogen, somn, să-ţi păstrezi hormonii şi să ai concepţie de viaţa creştină*. Mi-au plăcut tare mult cuvintele acestea şi le prezint împreună cu programul pe care îl dădeam eu până atunci, pe care îl dau şi acum, dar de data aceasta conjugat cu îndreptarul de viaţa al părintelui Arsenie. De observat este că părintele, ca unul care a făcut medicina şi ca unul care ştia ce pondere are trupul în viaţa omului şi ce însemnătate are trupul pentru viaţa spirituală, patru din cele cinci puncte din îndreptar le are în

raport cu trupul.

Oxigen, întâi oxigen! Mi se pare curios că se pune problema oxigenului în viaţa spirituală. Şi totuşi are mare importantă, în sensul că un creier oxigenat gândeşte altfel decât un creier care trebuie să suporte lipsă de oxigen sau împuţinare de oxigen.

Glicogen – glicogenul fiind zahărul din ficat este, bineînţeles, o substanţă alcătuită în organism prin lucrarea lui Dumnezeu, prin lucrarea organismului, aşa cum l-a făcut Dumnezeu. Părintele Arsenie nu a avut în vedere glicogenul ca substanţa sau, dacă l-a avut în vedere ca substanţa, atunci a mers mai departe cu gândul, şi anume, a mers în sensul că s-a gândit că glicogenul nu se poate realiza aşa cum trebuie dacă omul nu insistă pentru un echilibru în ceea ce priveşte hrana. Zicea părintele: „Nici prea mult nici prea puţin; cele peste măsură sunt de la draci, zic Părinţii cei duhovniceşti". Deci, nici mâncare prea multă, pentru că sunt boli de trai bun, nici mâncare prea puţină, pentru există şi boli de trai rău, ci o rânduială de mijloc, pentru că boli de trai de mijloc nu există!

Somn – somnul fiind un dar de la Dumnezeu, pentru care noi ne rugăm seara (să ne fie somnul limpede, să ne fie somnul netulburat de vise care ne-ar putea aduce tulburare, sau ne-ar putea aduce spaimă, sau ştiu eu ce ne-ar putea aduce) lui Dumnezeu să ne dea somn liniştit, somn cu pace. E foarte important să dormi atât cât îţi este necesar ca să duci o viaţă eficientă, o activitate eficientă. Când eşti odihnit, poţi să te rogi (dimineaţa, când te scoli, eşti mai bun pentru rugăciune, seara, când te culci, eşti obosit).

Părintele a ştiut şi el cum ştiu toţi cei care se ocupă de viaţa spirituală că în **Pateric** e scris: „Călugărul, de va fi nevoitor, îi ajunge un ceas de somn pe noapte". Ştiu eu, poate că a fost cineva în lumea aceasta căruia să-i fi ajuns un ceas de somn, însă, în mod firesc, în mod normal, e prea puţin un ceas de somn! Sfinţii Varsanufie şi Ioan, în **Filocalia**, volumul al XI-lea, unde au ei scrierile, spun că sunt necesare şase ore de somn în 24 de ore. Părintele Arsenie Boca i-a spus unui preot care a trecut pe la el şi care a pus problema cât să doarmă: *cel puţin şase ore de somn continuu*. Mie-mi pare bine că a zis *cel puţin*, pentru că mie nu-mi ajung şase ore!

În sfârşit, pe lângă aceasta, părintele a mai pus o problemă

foarte actuală şi foarte importantă, şi anume – problema sexuală, risipa de energie sexuală. Şi a zis: *să-ţi păstrezi hormonii*, adică să nu faci abuz de energie sexuală, să nu te axezi pe plăcerea sexuală, *să fii abstinent*, asta înseamnă. Poate unii dintre voi aţi fost la yoga şi aţi avut nişte îndrumări în legătură cu sexualitatea, în sensul de a avea legături sexuale, dar în aşa fel încât să nu se piardă energia, să nu se ajungă la orgasm. E o chestiune care nu ţine de rânduiala lui Dumnezeu şi care nu ţine de rânduiala firii şi care, de fapt, nu aduce nimic spiritual. Ei pun cumva problema energiei, pe care dacă o păstrezi o ai tu şi n-o elimini. Or, se ştie că există nişte declanşări fireşti, care nu sunt vinovate, şi care, de fapt, nu pot fi considerate o pierdere de putere fizică, ci că pot fi considerate foarte fireşti şi foarte la locul lor.

Deci, părintele a avut în vedere abstinenta ca atare, iar actul sexual l-a avut în vedere aşa cum e el, aşa cum l-a lăsat Dumnezeu, cum l-au ştiut toţi oamenii, cum îl ştiu animalele sau cum îl realizează animalul, fără reţineri când e vorba despre felul cum se declanşează, dar cu reţineri în felul de angajare; adică să fii cât mai abstinent, să-ţi rămână energia sexuală, dar să-ţi rămână energia nu în sensul că nu-i dai drumul, ci în sensul că nu te angajezi la acte în care e firesc să-i dai drumul.

În sfârşit, al cincilea punct este *să ai concepţie de viaţa creştină*. Adică să nu te iei după idei, după concepţii, după teorii extracrestine, din Asia sau ştiu eu de unde, de la păgâni, în orice caz; ci să ai în vedere învăţătura Bisericii, credinţa noastră, concepţia creştină, care ne ajută, ne dă posibilitatea să ne mântuim, ceea ce înseamnă să ne îmbunătăţim sufleteşte, să devenim mai buni, să nu mai fim răi, pentru că până la urmă, mântuirea asta înseamnă, să se evite negativele şi să se întărească pozitivele.

— *Aţi vorbit de post. În general, în familie se ţine miercurea şi vinerea, dar în multe cărţi am văzut că scrie să se tină lunea, miercurea şi vinerea. Dumneavoastră ce părere aveţi?*

— Dragă, eu am părerea că miercurea şi vinerea e obligatoriu postul, iar lunea e facultativ. De ce? E adevărat că rânduielile care privesc postul în general sunt pentru noi miercuri şi vineri. Părintele

Arsenie, în **Cărarea Împărăţiei**, spune că şi lunea e zi de post. Numai că la canoanele care se dau pentru păcatele pe care le-au făcut oamenii, există şi unul care are în vedere postul de lunea în sensul acesta: dacă cel care se spovedeşte se angajează să ţină ca zi de post şi lunea, îi scazi un an din anii care ar trebui să treacă până când se poate împărtăşi. Or, aşa ceva nu se spune despre postul de miercuri sau de vineri. Deci, postul de miercuri şi de vineri e obligatoriu, postul de luni e facultativ. Dacă aduce ceva, adică dacă e socotit ca o jertfă personală, ca o jertfă de bunăvoie, atunci postul de luni este bine să-l ţină omul, dar nu e obligat. Dacă cineva nu ţine postul de lunea, nu poţi să zici că nu se mântuieşte sau că încalcă o poruncă a Bisericii sau o poruncă a lui Dumnezeu.

— *Tot în legătură cu postul. Aţi spus că oamenii din Moldova tin post și v-a plăcut lucrul acesta. Dar ţineau cu ulei sau fără ulei, miercurea și vinerea? Ce părere aveţi despre chestiunea aceasta?*

— Oricum! N-am insistat prea mult asupra acestui lucru. Eu mă gândesc că în părţile noastre fiind altă climă, poate altă viaţă, alte obligaţii, se poate posti cu ulei și în zilele în care s-ar recomanda să se postească fără ulei. Ce se întâmplă, sunt solicitări… de exemplu, la mine au venit nişte femei care au fost la Mănăstirea Sihăstria şi au primit ca îndrumare, au primit canon, să mănânce lunea, miercurea și vinerea fără ulei. Şi aceasta a dus la faptul de a nu putea să facă faţă la munca pe care o desfăşurau. De exemplu, trebuiau să sape cucuruzul şi cu mâncare neconsistentă, numai de legume, şi aceea fără ulei, n-au putut să facă faţă. Şi au venit la mine şi mi-au spus: nu ştim ce să facem, că uite, ne-a dat canonul acesta şi nu ne putem împlini munca… Şi le-am zis: părintele acela care v-a dat canonul, stătea la umbră când vi l-a dat, şi poate nu avea obligaţii de felul acesta şi poate era şi deprins, şi poate că, mă rog, o fi putut să le dea canon, dar nu ştiu dacă putea să primească el canon. Şi el, dacă ar fi fost în situaţia voastră, ar fi cerut dezlegare să mănânce cu ulei. Şi am zis că pe mine nu mă interesează cu ulei *sau fără ulei, pe min*e mă interesează să mâncaţi mâncare de post. Când e post, să fie mâncare de post, cu ulei sau fără ulei, când e de dulce să fie mâncare de dulce, nu lungiţi postul când nu-i post, nu faceţi zilele de post – de dulce, decât în sensul acesta, că puteţi să

mâncaţi cu ulei şi când sunt zile în care nu-i dezlegare de ulei. Asta aşa, de la mine putere!

— Părinte, pe lângă zilele de miercuri şi vineri, în Ortodoxie se mai practică şi postul aspru. Am stat de vorbă cu preoţi din Grecia şi mi-au spus că e bine ca această practică să se înceapă după 20 sau 24 de ani, pentru că ar fi dăunătoare sănătăţii celor care o tin.

— Cred şi eu tot aşa! Adică eu nu ştiu cât îl ţin de aspru. Postul, de fapt, nu este un mijloc în înţelesul acesta, că trebuie să îl ţii într-un anumit fel, că dacă nu-l tii aşa, nu te mântuieşti, şi dacă-l tii aşa, te duci în rai. E o chestiune de disciplină, e un mijloc. Dacă-l tii aspru sau nu-l tii aspru, asta-i o chestiune a ta, personală, după trebuinţele personale, după organismul pe care-l ai şi după munca pe care o desfăşori… Bineînţeles că aici, în părţile acestea, unde lucrează oamenii în mediu toxic, de exemplu, în fabricile de la Victoria şi de la Făgăraş, unde li se dă lapte anume ca să poată să facă faţă la mediul acela, nu li se poate spune oamenilor să ţină postul şi să nu bea laptele care li se dă, pentru că ei au un regim pe care cei de demult nu l-au avut şi pe care nu l-au prevăzut.

PROGRAM DE VIAŢA DUHOVNICEASCĂ II.
— Participarea la sfintele slujbe ale Bisericii

Mănăstirea Brâncoveanu
3 septembrie 1997

Cel dintâi punct de program pentru angajarea noastră în viaţa religioasă, în viaţa duhovnicească, cel dintâi punct de program pentru a intra în legătură cu Dumnezeu este *participarea la sfintele slujbe în duminici şi sărbători*.

De ce am socotit că acest punct este cel dintâi din program? Pentru că aceasta se realizează, în general, o singură dată pe săptămână, deci duminica. Duminica şi câteodată şi-n sărbători. Acum, cu sărbătorile, situaţia e puţin elastică, în sensul că, de multe ori, sărbătorile sunt socotite zile de lucru, aşa că nu toţi oamenii au

posibilitatea să ia parte şi în sărbători la sfintele slujbe şi, mai ales, în sărbătorile care nu sunt declarate ca sărbători pentru toţi credincioşii, aşa cum sunt Crăciunul, de pildă, Pastile…

Am zis că cine vrea să intre în legătură cu Dumnezeu, cine vrea să facă ceva care să-l apropie de Dumnezeu, trebuie să intre în obştea credincioşilor care-l slujesc lui Dumnezeu. Chiar dacă nu de la început este câştigat pentru gândul acesta, chiar dacă nu de la început se poate angaja în slujirea lui Dumnezeu, trebuie să intre în obştea credincioşilor şi să facă precum fac credincioşii. Sunt credincioşi dreptmăritori, credincioşi ortodocşi, care nu merg duminica la biserică, dar care merg în alte zile. De exemplu, la Maslu vinerea seara, miercurea la acatist.

Eu nu sunt mulţumit cu asta. Şi nu sunt mulţumit nu pentru că n-aş vrea să meargă oamenii la biserică şi în alte zile, nu numai în duminici şi la sărbători, ci nu sunt mulţumit pentru că mergând la Maslu, mergând la acatist, mergând la alte slujbe decât la Sfânta Liturghie, oamenii urmăresc nişte interese personale, care nu totdeauna ţin de angajarea religioasă, de angajarea lor în raport cu Dumnezeu, ci, de obicei, ţin de urmărirea unui lucru pe care şi-l doresc. De exemplu: fetele – pentru căsătorie, bolnavii – pentru sănătate, oamenii care nu au reuşit în viaţa – pentru reuşita în viaţă, cei care nu se înţeleg bine în familie – pentru bună înţelegere în familie, cei care au examene de dat – pentru reuşită la examene, adică tot pentru nişte lucruri care nu ţin de viaţa spirituală, ci ţin de viaţa pământească, sub binecuvântarea lui Dumnezeu.

Nu la aşa ceva mă gândesc, ci mă gândesc la participarea la sfintele slujbe ale Bisericii în nădejdea apropierii de Dumnezeu. Adică, să ni-L facem pe Dumnezeu apropiat, să ne simţim aproape de Dumnezeu, să intrăm într-o atmosferă care este proprie pentru a-l sluji lui Dumnezeu. Sunt mai puţini credincioşi care au în vedere apropierea de Dumnezeu şi chiar dacă sunt mulţi credincioşi care merg duminica la biserică, sunt şi dintre aceia care nu merg, dar care merg totuşi în alte zile, la slujbele care eventual se fac. La oraş se fac aceste slujbe şi-atunci merg în zilele celelalte, iar duminica nu merg. Asta este foarte rău! Adică nu e rău că merg în zilele celelalte la biserică, ci e foarte rău că nu merg duminica la biserică! De ce? Pentru că duminica este o zi a

lui Dumnezeu, nu-i o zi a noastră, dacă credem în Dumnezeu. Dacă nu credem în Dumnezeu, e o zi ca toate zilele, cu deosebirea că-i o zi liberă, în care nu trebuie să mergi la serviciu, o zi în care ai mai mult timp pentru tine însuţi, timp pe care-l foloseşti…

Or, noi nu aşa privim duminica, ci o privim ca pe o zi rezervată lui Dumnezeu, în care se face lucrul lui Dumnezeu. Ce lucru se face pentru Dumnezeu? Se face slujba, se face Sfânta Liturghie!

Aş vrea să vă spun şi să reţineţi lucrul acesta, că în limba franceză cuvântul *liturgie* nu înseamnă Liturghie, ci înseamnă toate slujbele bisericii rânduite pentru fiecare zi, deci cele şapte laude. Când zice cineva *liturgie,* zice ceea ce spunem noi că avem în vedere pravila Bisericii, deci rugăciunile, slujbele hotărâte pentru fiecare zi, cele şapte laude. Liturghia se numeşte *liturgie eucharistique*, liturghie euharistică. Deci tot Liturghie sunt şi celelalte slujbe, nu numai Liturghia e Liturghie, ci toate slujbele sunt Liturghie. Asta spune foarte mult, dacă ne gândim ce concepţie înfăţişează cuvântul acesta.

Cuvântul Liturghie în limba noastră vine din limba greacă şi înseamnă o slujbă a Bisericii în care cinstitele daruri ce sunt puse înainte, pâinea şi vinul, anume pregătite, se prefac, prin venirea Duhului Sfânt la rugăciunea preotului, în Trupul şi Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cu care se împărtăşesc credincioşii. Deci, aceasta este Liturghia: slujba cea mai însemnată a Bisericii, slujba la care credincioşii pot să se împărtăşească cu Trupul şi Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Nu toţi credincioşii care vin la Liturghie se împărtăşesc, dar toţi credincioşii care merg la Liturghie au dar de la Dumnezeu prin ceea ce primesc la măsurile la care se găsesc ei. De pildă – binecuvântările de la Sfânta Liturghie sunt foarte importante; la fiecare Sfântă Liturghie se spune de patru ori pentru toţi credincioşii „Pace tuturor!”; la fiecare Sfântă Liturghie se spun cuvintele „Pe voi, pe toţi, dreptmăritorilor creştini, să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru Împărăţia Sa, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor”; la fiecare Sfântă Liturghie se spune „Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi-mpărtăsirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toţi”; la fiecare Sfântă Liturghie se spune „Şi să fie milele Marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu voi, cu toţi”; la fiecare Sfântă

Liturghie se spune „Mântuieşte, Dumnezeule, poporul Tău şi binecuvântează moştenirea Ta”; la fiecare Sfântă Liturghie se spune „Binecuvântarea Domnului peste voi, cu-al Său dar, cu-a Sa iubire de oameni, totdeauna, acum şi pururea şi-n vecii vecilor”. Aşa că aceia care se duc peste săptămână la slujbe ca să li se-mplinească anumite dorinţe, ar fi bine să meargă şi duminica, chiar cu gândul acesta, de a li se-mplini anumite dorinţe, pentru că e mai încărcată Sfânta Liturghie de binecuvântări ca oricare altă slujbă.

Eu insist pentru participarea la Sfânta Liturghie! De altfel, e minimumul pe care-l poate face omul când e vorba de a lua parte la sfintele slujbe. Ar trebui însă să luăm parte şi la alte slujbe, la slujbele pregătitoare, pentru că Sfânta Liturghie fiind cea de vârf, culmea slujbelor, se pregăteşte, de către cei care fac Sfânta Liturghie, prin celelalte sfinte slujbe. Liturghia nu este o slujbă care se face detaşată de celelalte slujbe. De aceea în limba franceză *liturgie* sunt şi celelalte slujbe.

Noi, cum am zis, prin Liturghie înţelegem un singur lucru; celelalte slujbe, ca şi când ar fi detaşate de Liturghie, le socotim ceva aparte. Or, în realitate nu sunt ceva aparte, ci sunt mijloace de a ne înfăţişa înaintea lui Dumnezeu, mijloace de a ne revărsa sufletul prin cuvintele de la sfintele slujbe, mijloace de a ne ruga şi de a învăţa, pentru că în cadrul sfintelor slujbe ne rugăm şi învăţăm, învăţam rugându-ne şi ne rugăm învăţând; aşa că rugăciunile acestea de la sfintele slujbe sunt angajante.

Dacă te duci în biserică şi nu-i slujbă, poţi să te rogi cu rugăciunile tale sau cu cuvintele tale, dar nu eşti angajat aşa cum eşti angajat prin gândurile de la sfintele slujbe. De exemplu, la Sfânta Liturghie se spune „Sus să avem inimile!”, şi noi zicem „Avem către Domnul”. Şi zicem „Avem către Domnul”, chiar dacă nu le avem către Domnul, pentru că aşa e ritualul, dar în realitate noi pentru scopul acesta suntem la slujbă, ca să-l oferim lui Dumnezeu inimile noastre şi să le avem sus, să nu le avem pe pământ.

La Sfânta Liturghie se spune: „Toată grija cea lumească de la noi să o lepădăm, ca pe Împăratul tuturor să primim”. De ce spunem lucrul acesta? Pentru că rostul nostru la Sfânta Liturghie este de a-i închipui pe heruvimi, de a face aici pe pământ ceea ce se face în cer; Sfânta

Liturghie este Împărăţia lui Dumnezeu aici, pe pământ. Noi, în rugăciunea „Tatăl nostru”, cerem (deşi nu totdeauna cerem, de multe ori rugăciunea o spunem ca pe o formulă) de la Dumnezeu să vină Împărăţia Lui: „Sfinţească-Se numele Tău, vie Împărăţia Ta, facă-se voia Ta, precum în cer, aşa şi pe pământ”. Aceste trei cereri se împlinesc în cuprinsul sfintelor slujbe şi mai ales în cuprinsul Sfintei Liturghii. Ce cerem? „Sfinţească-Se numele Tău”, adică să fie preamărit numele lui Dumnezeu, să fie recunoscut ca sfânt de către noi şi de către alţii.

Sfintele slujbe sunt în aşa fel alcătuite încât ne conduc la gândul de a aduce mărire lui Dumnezeu: de exemplu „Mărire Ţie, Doamne, mărire Ţie!” dinainte de **Sfânta Evanghelie**; şi după citirea Sfintei **Evangheliii** este o aducere de mărire, când spunem „Că sfânt eşti Dumnezeul nostru şi Ţie mărire înălţam”. Suntem îndemnaţi, ni se atrage atenţia să aducem mărire lui Dumnezeu. Când mărturisim că lui Dumnezeu I se cuvine toată mărirea, cinstea şi închinăciunea, e cazul să ne gândim şi câtă mărire Îi aducem noi.

Sfintele slujbe ne dau prilejul să ne orientăm sufleteşte spre Dumnezeu, ni-L pun pe Dumnezeu în atenţia noastră, Îl aduc în conştiinţa noastră. Sfintele slujbe ne dau posibilitatea să facem ceva anume pentru Dumnezeu sau să facem ceva anume în faţa lui Dumnezeu. Îl scot pe Dumnezeu din gândirea comună şi L aduc în gândirea specială a credinciosului.

Alcătuirile de la sfintele slujbe sunt în aşa fel făcute încât omul învăţa din ele. Eu abia la Teologie am aflat de comorile Ortodoxiei cuprinse în sfintele slujbe. Adică în textele de slujire, pentru că noi facem sfintele slujbe după o rânduială, după nişte texte gata pregătite de Biserică şi oferite nouă. Textele acestea sunt cuprinzătoare ale învăţăturilor de credinţa şi de morală pe care le are în atenţie Sfânta noastră Biserică. Asta înseamnă că sfintele slujbe au darul de a ne angaja pentru Dumnezeu, în faţa lui Dumnezeu şi în folosul nostru, pentru progresul nostru sufletesc.

Cred că e de la sine înţeles de ce insist eu să meargă oamenii la biserică, să meargă la sfintele slujbe, să meargă la Sfânta Liturghie, dacă avem în vedere că sfintele slujbe ne pun în faţa lui Dumnezeu, ni-L aduc pe Dumnezeu în atenţie, Îl fac pe Dumnezeu lucrător în viaţa

noastră, ne fac disponibili pentru Dumnezeu, ne dau prilejul să ne cercetăm pe noi înşine, să ne cunoaştem preocupările sau lipsa de preocupări în cea ce priveşte înaintarea noastră spirituală.

Toată biserica noastră, considerată ca locaş de închinare, este pentru noi cerul cel de pe pământ. Există un cer mai presus de lumea aceasta, dar există şi un cer pe pământ. Am putea zice că există mai multe ceruri pe pământ, pentru că şi sufletul omului poate deveni cer pe pământ. Biserica este cerul cel de pe pământ. Cine nu merge la biserică evită cerul, evită posibilitatea de a fi în cer înainte de a ajunge în cer şi nu poate avea nădejde cineva că ajunge în cer dacă nu merge în cerul cel de pe pământ.

Apoi, sfintele slujbe, Sfânta Liturghie, Sfintele Taine, în general, şi Sfânta Liturghie în special, sunt Împărăţia lui Dumnezeu de pe pământ. Chiar începe Sfânta Liturghie cu cuvintele „Binecuvântată este Împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor". Cuvintele acestea ne prezintă Sfânta Liturghie ca Împărăţie a lui Dumnezeu, adică noi nu binecuvântăm o Împărăţie a lui Dumnezeu undeva, departe, departe în timp şi departe în spaţiu, ci binecuvântăm Împărăţia lui Dumnezeu care se desfăşoară în prezenta noastră, se desfăşoară în faţa noastră, se desfăşoară în cuprinsul Sfintei Liturghii.

Că Sfânta Liturghie este Împărăţia lui Dumnezeu, o putem înţelege şi de acolo că noi, stând la Sfânta Liturghie, închipuim pe heruvimi, când zicem „Noi, care pe heruvimi, cu taină închipuim şi făcătoarei de viaţa Treimi, întreită cântare aducem". Deci, facem aici, pe pământ, ceea ce fac cei din ceruri, ceea ce fac heruvimii, aceştia fiind, după cum se mărturiseşte în **Scriptură**, fiinţe cu ochi mulţi. Ce înseamnă „cu ochi mulţi"? Cu multă cunoştinţa, cu multă cunoştinţa de Dumnezeu, ochii fiind organele prin care omul ajunge la cunoştinţă. Când zici „heruvimi cu ochi mulţi" nu trebuie să te gândeşti şi că mâinile heruvimilor sunt cu ochi, şi că fruntea e toată cu ochi sau că pieptul are ochi; nu, ci prin „ochi mulţi" înţelegem simbolic – „cu multă cunoştinţa". Cu multă cunoştinţă care aduce preamărire lui Dumnezeu.

Sfântul Isaac Sirul are cuvântul: „Cine nu se minunează de Dumnezeu, încă nu L-a cunoscut pe Dumnezeu". Dacă noi ne minunăm de Dumnezeu înseamnă că L-am cunoscut pe Dumnezeu şi, de fapt,

asta trebuie să urmărim mai mult şi mai mult, să aducem mărire lui Dumnezeu din conştiinţa măreţiei lui Dumnezeu, să ne gândim la Dumnezeu ca la Cel ce este mare.

„Cât de minunate sunt lucrurile Tale, Doamne, toate cu înţelepciune le-ai făcut” spunea Psalmistul. „Mare eşti, Doamne, şi minunate sunt lucrurile Tale, şi niciun cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale” este o zicere din slujbele noastre de la Sfinţirea cea mare a apei. „Slăvescu-Te că sunt minunat întocmit” zicea Psalmistul, gândindu-se la alcătuirea umană. „Doamne, Dumnezeul nostru, cât de minunat este numele Tău în tot pământul” e o izbucnire de suflet din Psalmul 8, prin care Psalmistul îşi revărsa conştiinţa măreţiei lui Dumnezeu. Toate lucrurile acestea veneau dintr-o experienţă a Psalmistului, dintr-o experienţă a rugătorului, experienţă pe care de multe ori noi nu o avem şi nu o facem şi, pentru că nu o facem, nu suntem nici destul de prezenţi pentru a aduce mărire lui Dumnezeu

Dar în Împărăţia lui Dumnezeu noi credem că omul e angajat în slujirea lui Dumnezeu din cunoştinţa măririi lui Dumnezeu şi trăirea în Împărăţia lui Dumnezeu vine din această conştiinţă, din această revărsare de suflet spre mărirea lui Dumnezeu. „Sfinţească-Se numele Tău, vie Împărăţia Ta, facă-se voia Ta, precum în cer aşa şi pe pământ”, adică, noi, la Sfânta Liturghie, facem ceea ce fac îngerii în cer şi facem pe pământ voia lui Dumnezeu, cum se face în cer. Bineînţeles, la măsurile noastre.

Sunt oameni care se plictisesc la slujbă! Şi aceia trebuie să meargă la slujbă, nu ca să se plictisească, ci ca să nu se mai plictisească! Şi aceia trebuie să meargă la slujbă, ca să se obişnuiască cu gândurile de la slujbă. Şi aceia trebuie să meargă la slujbă, ca să facă act de prezentă, ca să dea dovadă că vor să aibă ceea ce nu au şi că ştiu că nu pot avea altfel cele pe care le urmăresc decât în cadrul sfintelor slujbe, în cerul cel de pe pământ, în Împărăţia lui Dumnezeu cea de pe pământ.

Aşa că toţi aceia care nu merg la biserică sunt în afară de toate darurile Bisericii şi nu se pot împărtăşi de ceea ce se împărtăşesc credincioşii care sunt de faţă, care participă la slujbele Bisericii, care participă la Sfânta Liturghie. De aceea, cel dintâi punct de program pe

care-l dau eu spre angajarea în viaţa duhovnicească este acesta: *duminica să meargă la Sfânta Liturghie!*

Parcă nu-ndrăznesc să le cer să meargă la toate slujbele, dar măcar la Sfânta Liturghie ţin; şi dacă nu merge cineva la Sfânta Liturghie, nici nu stau de vorbă cu el, că nici n-am ce vorbi. El renunţa la tot ceea ce poate avea pentru lucruri minore, pentru lucruri fără importantă. De exemplu, cineva mi-a spus, când l-am întrebat ce face în timpul când ar trebui să fie la biserică, duminica: „Mă uit la televizor!". Şi atunci i-am spus: „Fii atent, asta înseamnă că ai televizorul în faţă şi pe Dumnezeu în spate. Schimbă acum, du-te la biserică, să-L ai pe Dumnezeu în faţă şi televizorul în spate".

Oamenii, de multe ori, fac nişte lucruri de care nu-şi dau seama. Dacă întrebi pe cineva de ce nu merge la biserică, cu greu spune că n-are credinţă şi de aceea nu merge. Or, în realitate, cine nu merge la biserică, nu are atâta credinţă câtă îi trebuie ca meargă la biserică, nu are atâta credinţă cât îi trebuie să rămână în biserică, nu are atâta credinţă cât îi trebuie să stea la slujbele Bisericii.

Nu se poate înainta în viaţa spirituală detaşat de faptele credinţei. Credinţa se înmulţeşte prin faptele ei. Dacă cei credincioşi postesc, atunci şi cei cu puţină credinţa trebuie să postească, pentru a avea fapta credinţei care-i întăreşte în credinţa. Dacă cei credincioşi merg la biserică, şi cel care are mai puţină credinţa trebuie să se ducă la biserică, pentru a face act de prezentă. Cineva îmi spunea: „Părinte, dumneavoastră îmi spuneţi să mă duc la biserică, dar nici nu vă puteţi închipui câte gânduri rele duc eu acolo, câte spurcăciuni port eu în minte". Eu ştiu că oamenii sunt foarte diferiţi, dar ştiu şi aceea că fără a te duce acolo unde e darul lui Dumnezeu, nu poţi să primeşti dar de la Dumnezeu. Şi atunci te duci aşa cum eşti, cu gândurile cât ar fi de întinate, cât ar fi de joase, cât ar fi de inferioare, te duci acolo, că numai aşa poţi ajunge cu vremea să-ţi limpezeşti mintea şi să nu mai ai gândurile inferioare pe care le ai deocamdată.

Participarea la sfintele slujbe este şi un prilej de învăţătură, un prilej de scoală. Vă spuneam că numai la Teologie am aflat de comorile Ortodoxiei cuprinse în sfintele slujbe. Înainte de a face Teologia nu m-am ocupat în mod special de textele de la sfintele slujbe, de textele liturgice; mergeam la slujbă, ştiam o mulţime de texte pe de rost, le

spuneam, puteam să le recit, puteam să mă gândesc la ele, dar mă gândeam mai puţin la ele, le învăţasem ca pe o poezie (am avut memorie bună şi am prins repede), fără să mă gândesc că uite, totuşi, ce profunzimi de gând se află aici.

La Teologie, părintele care era profesor de muzică şi de tipic mi-a atras atenţia, el, cel dintâi, în privinţa conţinutului textelor liturgice. Eu am luat aminte, m-am convins de adevărul cuprins în această afirmaţie şi m-am ocupat apoi de acestea. Acum, către sfârşitul vieţii mele, mărturisesc că-mi pare rău că nu m-am ocupat şi mai mult de sfintele slujbe! Trebuia să mă ocup mai mult, dar, în sfârşit, m-am ocupat de multe, bune-au fost şi acelea; dar ca textele liturgice nu-i nimic!

Am ajuns la concluzia că sfintele slujbe sunt *vuietul Duhului*. Vuietul Duhului Sfânt. În **Sfânta Scriptură** sunt trei locuri în care se vorbeşte despre vuietul Duhului. Şi anume, în **Sfânta Evanghelie de la Ioan**, în Capitolul al III-lea, unde e înfăţişata convorbirea între Domnul Hristos şi Nicodim, unde se spune între altele cuvântul Domnului Hristos: „Vântul suflă unde vrea şi tu auzi vuietul lui şi nu ştii de unde vine şi încotro se duce" (adică nu ştii punctul de plecare şi punctul de sosire al vântului, dar auzi vuietul). Chiar dacă nu eşti în vânt, chiar dacă eşti undeva, într-o casă, auzi vântul de afară şi zici: uite, bate vântul. Deci auzi vuietul vântului.

În altă parte se vorbeşte despre vuiet de ape. Şi-anume, avem tot în **Sfânta Evanghelie de la Ioan**, în Capitolul al VII-lea, relatarea că Domnul Hristos a zis: „De este cineva însetat, să vină la Mine şi să bea" şi: „Din pântecele celui ce crede vor izvorî râuri de apă vie". Râul este totdeauna cu vuiet. Nu se pomeneşte vuietul aici, dar dacă e vorba de râu, nu-ţi poţi închipui un râu care n-are vuiet.

Şi, în sfârşit, în **Faptele Sfinţilor Apostoli**, acolo unde se istoriseşte despre Pogorârea Duhului Sfânt peste Sfinţii Apostoli, se afirmă: „S-a auzit o vijelie ca o suflare de vânt care vine repede". Iarăsi este vorba de un vuiet. Vuietul acesta, de fapt, îl facem noi să se simtă prin sfintele slujbe. Şi anume, textele liturgice inspirate de Duhul Sfânt le aducem la arătare, le aducem la acţiune, prin cuvintele noastre de la sfintele slujbe, fie rostite, fie cântate. La sfintele slujbe, ştim sau nu ştim, credem sau nu credem, suntem în vuietul Duhului, în vuietul

vântului care nu ştim de unde vine şi nu ştim unde ajunge, ci simţim doar vântul şi direcţia şi ştim că trebuie să ne ducă spre Dumnezeu; suntem în vuietul apelor care-şi fac simţită prezenţa şi prin vuiet, noi înşine aducem la arătare vuietul, prin cuvintele pe care le spunem sau le cântăm şi, în sfârşit, unde este Duhul Sfânt prezent e şi vijelia care s-a auzit la Pogorârea Duhului Sfânt, iarăsi un vuiet, vuiet preamăritor de Dumnezeu.

De ce? Pentru că acolo unde se istoriseşte despre Pogorârea Duhului Sfânt, se spune că aceia care erau de faţă când vorbeau Apostolii în limbi cunoscute de ei, mărturiseau: „Îi auzim vorbind în limbile noastre despre măririle lui Dumnezeu" sau „despre lucrurile cele minunate ale lui Dumnezeu" (**Fapte** II, 11). Asta este foarte important, pentru că ştim ce conţinut a avut revărsarea de suflet în limbi necunoscute până atunci Apostolilor, dar cunoscute de cei care le auzeau (se spune că ei vorbesc ceva despre măririle lui Dumnezeu, despre măreţiile lui Dumnezeu, despre lucrurile minunate ale lui Dumnezeu).

E ceea ce facem şi noi la slujbe când zicem: „Sfânt, Sfânt, Sfânt e Domnul Savaot, plin e cerul şi pământul de mărirea Lui", cuvinte preamăritoare, care sunt din darul Duhului şi în acţiunea omului. Facem noi lucrătoare textele acestea liturgice; nu mă gândesc numai la Sfânta Liturghie, mă gândesc şi la celelalte slujbe în care, de asemenea, mărturisim nişte lucruri; de exemplu, la Schimbarea la Faţă, vorbim cu Domnul Hristos şi zicem: „Schimbatu-Te-ai la faţă în muntele Taborului, Hristoase Dumnezeule, arătând ucenicilor Tăi slava Ta pe cât li se putea. Strălucească şi nouă, păcătoşilor, lumina Ta cea pururea fiitoare; pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Dătătorule de lumină, mărire Ţie!". Aducem mărire!

Aceasta este foarte important la sfintele slujbe, că ele ne pun în faţa lui Dumnezeu, ne dau posibilitatea să vorbim cu Dumnezeu, ne dau posibilitatea să vorbim cu Maica Domnului, ne dau posibilitatea să vorbim cu Sfinţii. De exemplu: „În Iordan, botezându-Te Tu, Doamne, închinarea Treimii s-a arătat. Că glasul Părintelui a mărturisit Ţie, Fiu iubit pe Tine numindu-Te. Şi Duhul în chip de porumbel a adeverit întărirea cuvântului. Cel ce Te-ai arătat, Hristoase, Dumnezeule, şi lumea ai luminat, mărire Ţie". Vorbim cu Domnul Hristos despre cele

ce s-au întâmplat la Botez. Despre Sfânta Treime care s-a arătat, despre glasul Tatălui, care a zis „Acesta este Fiul Meu iubit”, despre Duhul Sfânt, care s-a pogorât în chip de porumbel.

Toate acestea le punem înainte nu ca să ne informăm, ci ca să le trăim, ca să trăim ceea ce sărbătorim, pentru că sărbătorile nu sunt simple aduceri aminte, ci sunt aduceri aminte ca să le trăim noi în actualitatea noastră, poate mult mai bine decât le-au trăit contemporanii Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

De la Botezul Domnului Hristos noi nu avem nicio mărturie despre felul cum au reacţionat cei care au fost de faţă la evenimentul respectiv. Or, noi participăm, noi actualizăm, noi trăim evenimentul: „Arătatu-Te-ai astăzi lumii, şi lumina Ta, Doamne, s-a însemnat peste noi, care cu cunoştinţă Te lăudăm. Venit-ai şi Te-ai arătat, Lumina cea neapropiată”. Iată, sunt nişte gânduri care ar putea să ne dea mai multă dorinţa, mai multă râvnă de a folosi învăţăturile, de a folosi prilejurile, de a folosi sfintele slujbe ca prilej de învăţătură, de trăire duhovnicească, de îndoctrinare în acelaşi timp, şi apoi de revărsare a sufletului în preamărirea lui Dumnezeu.

Eu gândesc aşa: dacă cineva doreşte să ducă o viaţă spirituală autentică, e absolut necesar s-o ducă în raport cu rânduielile noastre de slujbă. Gândiţi-vă că noi, românii, suntem singurii, în toată Ortodoxia, care vorbim cu Dumnezeu în limba în care vorbim zilnic. Ruşii, bulgarii, sârbii. polonezii, vorbesc cu Dumnezeu într-o limbă demodată, care nu mai este în actualitate; a fost odată o limbă slavonă veche pe care ei trebuie s-o înveţe ca s-o-nţeleagă. Chiar dacă nu e foarte depărtată, e ca şi cum am vorbi noi, românii, dac-am face slujbă în limba latină, că doar limba latină a fost limba strămoşilor noştri. E departe limba latină de ceea ce înţelegem.

La fel grecii, ei nu slujesc în limba greacă actuală, în limba greacă modernă, ci în limba greacă veche, pe care trebuie şi ei s-o-nvete ca s-o-nţeleagă destul de bine. Or noi, românii, avem bucuria aceasta şi avem avantajul acesta, că putem să vorbim cu Dumnezeu în limba în care vorbim între noi. Nu trebuie să-nvăţăm o limbă anume ca să vorbim cu Dumnezeu.

Aşa că, având această bucurie şi, mai ales, având conştiinţa că sfintele slujbe ne ajută, e necesar ca duminica să luăm parte la ele, să

luăm parte la Liturghie şi să ţinem la lucrul acesta cât putem, să nu preferăm altceva decât slujba, pentru că dacă crezi în Dumnezeu, două ceasuri pentru Dumnezeu pe săptămână, şi anume într-o zi care este a lui Dumnezeu, nu e prea mult! Iar dacă nu crezi în Dumnezeu, poate şi cinci minute e mult! Sunt oameni care nu intră în biserică nici cinci minute şi intră poate vreodată să vadă cum este un interior de biserică. Asta nu înseamnă o angajare şi, mai ales, nu înseamnă o înaintare într-o viaţă spirituală autentică.

— *Aţi afirmat că şi atunci când avem ispite să mergem la biserică. Dacă simţim că avem ispite, că avem altfel de gânduri, dacă simţim că nu ne putem concentra, să rămânem în continuare la slujbă sau să ieşim?*

— Soluţia nu este să pleci, soluţia nu este să-ţi găseşti altceva de făcut, ci soluţia este să-ţi schimbi gândurile. Mintea e rătăcitoare şi toţi avem prilejul acesta de a surprinde mintea în acţiuni pe care nu le dorim şi-n gânduri pe care nu le-am putea arăta oriunde şi oricând, însă important este să aducem mintea unde trebuie, să înlăturăm gândurile cele rele cu gânduri bune.

— *Dacă ne e somn?*

— Dacă ne e somn să dormim acasă mai bine ca să nu ne mai fie somn. Ce se întâmplă: somn îmi vine şi mie câteodată, ce să fac… N-aş vrea să-mi vină somnul, dar îmi vine, pentru că dacă nu sunt odihnit, nu se poate să nu-mi vină. Pe mine m-a întrebat părintele Ioanichie Bălan, Dumnezeu să-i ajute, în Conv**orbiri duhovniceşti, ce** fac eu ca să-mi alung somnul, şi i-am spus că mă culc. Cred că asta este cea mai eficientă lucrare pe care o poate face cineva când e vorba de a înlătura somnul.

Când am venit eu aici, la mănăstire, ziceau părinţii care erau atunci, că vine vrăjmaşul şi-ţi aduce somnul seara, ca să nu te poţi ruga. Bineînţeles că n-am fost niciodată de acord cu afirmaţia aceasta, pentru că ziceam că dacă vine vrăjmaşul seara, ar trebui să vină şi dimineaţa, pentru că şi dimineaţa ne rugăm, că doar nici dimineaţă nu-i place că ne rugăm. Atunci, dimineaţa de ce nu vine? Înseamnă că nu-i vrăjmaşul, ci e altceva, e oboseala! Nu trebuie acum să le punem

toate pe socoteala diavolului.

La noi în sat era o femeie căreia-i cam venea somn seara la şezătoare şi zicea: „Îmi vine somnul – aducă-l Domnul!". Somnul e o binecuvântare de la Dumnezeu, atunci de ce să nu ni-l aducă? Câteodată, eu şi din picioare dorm, şi-mi zic, când mă trezesc: „unde-s aici?". Da, pentru că e o neputinţă. Bineînţeles că nu o să mă condamne Dumnezeu că am dormit. Poate să mă condamne că n-am dormit destul acasă, dar nici asta nu se poate realiza totdeauna; suntem limitaţi, suntem solicitaţi, cu una cu alta...

Eu m-aş bucura foarte mult să fie slujba dimineaţa, pentru că dimineaţa nu-mi vine somn. Să facem slujba pe care o facem seara, Utrenia, s-o facem dimineaţa, şi-atunci aş fi mai prezent. Am fost la Poşaga în trei rânduri, când s-au organizat tabere pentru studenţi şi mi-a plăcut foarte mult; mă duceam dimineaţa odihnit, puteam să particip cu toată bucuria şi cu toată simţirea la slujbe. Dacă nu-i aşa, atunci nu pot să particip, pentru că e neputinţa aceasta care te împiedică.

Cel mai mult îmi place slujba la care-s cel mai odihnit, pentru că atunci pot să urmăresc, pot să mă urmăresc, pot să mă raportez şi asta este foarte important. Dar la voi nu se pune problema, voi dormiţi până vă saturaţi, mai ales acum, în vacanţă... Dar să nu dormiţi când trebuie să fiţi la biserică, duminica! Vă sculaţi mai devreme, ca să fiţi la biserică, iar dacă dormiţi şi-n timpul slujbei, să vă uitaţi aici, unde-i pictura cu iadul, ce se-ntâmplă cu cei care dorm în timpul slujbei!

— *Spuneaţi că este foarte importantă participarea la Sfânta Liturghie. Însă eu cred că centrul sau punctul culminant al Sfintei Liturghii este Împărtăşania. Cu toate acestea, mulţi credincioşi participă fără a se împărtăşi. Este adevărat că nu te poţi împărtăşi oricum, este nevoie de o anumită pregătire. Credeţi că oamenii care sunt în lume pot fi opriţi chiar pentru gânduri sau pentru greşeli mici de la Sfânta Împărtăşanie, pentru o perioadă lungă de ani de zile? Credeţi că este o practică bună?*

— Nu! Sunt păcate pe care oamenii le fac într-un sistem de păcătuire: de exemplu, cei care nu sunt cununaţi la biserică şi trăiesc totuşi viaţa ca şi când ar fi cununaţi, aceia nu pot să se împărtăşească.

După aceea sunt oameni care fac anumite lucruri: au duşmanii, înşală şi fac nişte lucruri care nu-i pot apropia de Dumnezeu. Sfântul Apostol Pavel spune clar: „Să se cerceteze omul pe sine şi numai aşa să mănânce din această pâine şi să bea din pahar; cine mănâncă şi bea cu nevrednicie, mănâncă şi-şi bea sieşi osândă. De aceea sunt între voi mulţi slabi şi bolnavi şi o bună parte mor". Citiţi în **Epistola I-a către Corinteni** a Sfântului Apostol Pavel, Capitolul al XI-lea, la sfârşit.

Sunt lucruri pe care nu le poţi neglija şi pe care trebuie să le ai în vedere, însă cred că s-ar putea împărtăşi mult mai mulţi şi mult mai des oamenii, mai ales oamenii în vârstă, care nu mai sunt angajaţi în atâtea păcate, oamenii care tin post. Noi nu trebuie să bagatelizăm Sfânta Împărtăşanie, dar nici nu trebuie să socotim că este o recompensă pentru cei care duc o viaţă excepţională, pentru că Împărtăşirea se dă, spunem noi înşine – Biserica ne-nvată să spunem – „spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci". Nu pentru că ti s-au iertat păcatele şi pentru că ai ajuns la viaţa de veci, ci pentru ca să ţi se ierte păcatele şi ca să primeşti viaţa de veci; deci Sfânta Împărtăşanie este un ajutor, nu o recompensă, aşa, o răsplată, că omul acesta a trăit fain, îi dăm Sfânta Împărtăşanie, ci este şi un ajutor. Însă oamenii trebuie să considere acest dar şi să nu se-mpărtăşească numai aşa, că a venit vremea să se-mpărtăşească şi – hai să ne-mpărtăsim!

Să ştiţi că eu, în general, nu trag de oameni să se-mpărtăşească, trag de oameni să se spovedească. Şi nu se spovedesc! Şi-atunci, dacă nu se spovedesc, înseamnă că nu-i interesează nici Împărtăşirea. Oamenii nu sunt dispuşi, nu sunt interesaţi în general pentru treaba aceasta, şi-atunci de ce să le dau această şansă, această posibilitate? Numai aşa, pentru că îmi convine mie?

ÎN FAŢA VIITORULUI

Mănăstirea Brâncoveanu
28 martie 1998

Mi-am propus să vă vorbesc astăzi despre viitor şi despre pregătirea pentru viitor şi am formulat tema „În faţa viitorului". Deci, cum stăm noi în faţa viitorului, cum ne putem pregăti viitorul. Cred că e o temă care merge pentru tineri în special, pentru că ei au în faţă

viitorul, spre deosebire de bătrâni, care au în spate trecutul. O deosebire există, în sensul că oamenii în vârstă şi-au realizat într-un fel viitorul, iar viitorul în această lume începe să se scurteze pentru ei, deci, în general oamenii în vârstă, bătrânii, nu mai au preocupări de viitor, aşa cum au copiii şi în special tinerii.

Orice om vine pe lumea aceasta cu faţa spre viitor. În limba greacă cuvântul om se exprimă prin cuvântul *antropos* care înseamnă „privitor în sus”, de la *ano atrin*, adică o fiinţă care priveşte în sus, spre deosebire de animale, care privesc în jos. Ceea ce-l caracterizează pe om este faptul că are în vedere altceva decât pământul sau nu numai pământul. Deci, omul este fiinţa care priveşte în sus. Poate să privească şi în jos, dar poziţia lui firească este de privitor în sus.

Poate că s-ar potrivi foarte bine ca definiţie a omului şi „privitor spre viitor”. De ce? Pentru că după ce trecem de viaţa neconştienta, după ce intrăm în viaţă conştientă, după ce începem să ne angajăm la ceva pentru existenţa noastră, pentru noi, suntem preocupaţi cu vremea, şi în mod deosebit – de viitor. Căutăm să ne formăm un viitor. Ne gândim la viitor, ne pregătim pentru viitor. Important este de ştiut cum anume ne putem pregăti pentru viitor, cum trebuie să gândim viitorul, ce trebuie să facem ca să avem un viitor aşa cum ni-l dorim. Toate lucrurile acestea ni le prezintă în primul rând **Evanghelia** şi apoi învăţătura Bisericii noastre, rânduielile de slujbe ale Bisericii noastre. Aceasta din punct de vedere religios-moral; iar din punct de vedere al cunoştinţei, ne pregăteşte şcoala. Cei mai mulţi oameni au în vedere viitorul aici, pe pământ, se angajează în faţa viitorului sau se angajează pentru viitorul lor – prin scoală, prin cultură. Bineînţeles că şi cei care se angajează din punct de vedere moral nu pot să facă abstracţie de cultură, nu pot să nu facă scoală sau pot şi să nu facă scoală dar, în cazul acesta, pregătirea lor nu este o pregătire pentru un viitor cu tentă intelectuală.

Ne-am pomenit în lumea aceasta trăind. Nimeni nu ştie de ce a venit în lumea aceasta. S-au făcut anumite afirmaţii, se pot face afirmaţii diferite, dar pe viaţa nu este scris nimic. Aşa că am putea zice pur şi simplu: trăim pentru că ne-am pomenit trăind şi nu ştim cum ar fi dacă n-am trăi. Fiecare dintre noi, cei care am venit în lumea aceasta, am venit din nefiinţă la fiinţa, din neexistentă la existentă. Suntem o

existentă, o existenţă umană. O existentă în care am adus împreună cu existenta fizică, biologică, şi o existentă de altă natură, şi anume, zicem noi, o existentă spirituală.

Cei care credem în Dumnezeu, cei care ţinem seama de Dumnezeu, cei care am fost educaţi în lumina cunoştinţei de Dumnezeu, ştim şi auzim la sfintele slujbe că am fost aduşi din nefiinţă la fiinţa de Dumnezeu. „Cela ce cu mâna Ta dintru nefiinţă m-ai zidit şi cu Chipul Tău cel dumnezeiesc m-ai cinstit", spunem noi, vorbind cu Dumnezeu. „Cela ce cu mâna Ta dintru nefiinţă m-ai zidit". N-am fost şi sunt; sunt, pentru că din ceea ce n-am fost m-ai adus Tu, Doamne, să fiu. Mi-ai dat fiinţa, mi-ai dat existentă. Nu numai existenţă mi-ai dat, ci mi-ai dat şi Chipul Tău cel dumnezeiesc. „Cela ce cu mâna Ta dintru nefiinţa la fiinţa m-ai zidit şi cu Chipul Tău cel dumnezeiesc m-ai cinstit. Dar pentru călcarea poruncii iarăsi m-ai întors în pământ, din care am fost luat. La cer după asemănare mă ridică, cu frumuseţea cea dintâi iarăsi împodobindu-mă". Această alcătuire ne pune deodată în faţa trecutului, a prezentului şi a viitorului.

Am învăţat cu toţii la scoală că verbul are trei timpuri principale: prezentul, trecutul şi viitorul. Prezentul este timpul nostru real, timpul în care ne pregătim pentru viitor, timpul în care ne-am trăit cele dinaintea prezentului de faţă, timpul în care, ca prezent, ne-am alcătuit trecutul. „Cela ce cu mâna Ta dintru nefiinţă m-ai zidit". Exist, pentru că m-ai creat Tu, Doamne. Mi-ai dăruit Chipul Tău, m-ai cinstit pe mine, care exist cu Chipul Tău cel dumnezeiesc. Numai că s-a-ntâmplat ceva neprevăzut de mine şi ştiut de Tine – am călcat porunca; şi pentru că am călcat porunca „iarăsi m-ai întors în pământul din care am fost luat". Destinaţia pentru partea fizică, pentru partea biologică a omului – întoarcerea în pământ.

„La cer după asemănare mă ridică" – adică, Doamne, mi-ai dat fiinţa, mi-ai dat Chipul Tău, vreau să ajung la asemănarea cu Tine prin Chipul pe care mi l-ai dat – „cu frumuseţea cea dintâi iarăsi împodobindu-mă". „Cu frumuseţea cea dintâi!" Am avut o frumuseţe neîntinată, o frumuseţe nepătată dar, prin călcarea poruncii, am ajuns să întunec Chipul cu care m-ai cinstit, Chipul Tău din mine. Dacă Tu, Doamne, priveşti la ceea ce sunt eu, vezi că nu sunt ceea ce ai vrut Tu să fiu, ci ceea ce am vrut eu să fiu; sau poate nu ceea ce am vrut eu să

fiu, ci am ajuns să fiu ceea ce pot să fiu după ce n-am ascultat de Tine, după ce am călcat porunca. Am însă o nădejde – pentru prezent şi pentru viitor. Nădejdea că mă poţi duce la frumuseţea cea dintâi.

Mai este o alcătuire prin care vorbim cu Dumnezeu, când pomenim de Chipul lui Dumnezeu în om: „Chipul măririi Tale celei negrăite sunt, măcar că port ranele păcatelor”. Mărturisind aceasta, Îi spunem lui Dumnezeu că purtăm în noi Chipul Lui, şi anume Chipul măririi lui Dumnezeu. Dumnezeu are o mărire, Dumnezeu fără mărire nu poate fi, omul fără mărire poate să fie. Poate fi întunecat, poate fi depărtat de Dumnezeu, poate să nu mai reprezinte pe Dumnezeu, şi-atunci nu mai este Chipul măririi, dar totuşi zicem noi: „Chipul măririi Tale celei negrăite sunt, măcar că port ranele păcatelor”. Am păcate pe suflet, am întinări pe chip, am pete pe Chipul pe care mi l-ai dăruit, cu care m-ai cinstit, sunt Chipul măririi Tale celei negrăite, dar nu reprezint mărirea Ta cea neexprimată şi inexprimabilă. Deci, „Chipul măririi Tale celei negrăite sunt, măcar că port ranele păcatelor. Miluieşte zidirea Ta, Stăpâne, şi o curăţeşte cu îndurarea Ta şi moştenirea cea dorită dăruieşte-i, făcându-mă pe mine iarăsi cetăţean raiului”. Prin aceste cuvinte mărturisim că nu suntem ceea ce am fost destinaţi să fim şi că, în faţa viitorului stând, ar trebui să fim preocupaţi de revenirea la chipul cel dintâi, la Chipul măririi celei negrăite a lui Dumnezeu. Dar aceasta nu se poate realiza decât dacă ajungem să fim curaţi, dacă devenim curaţi. „Miluieşte zidirea Ta, Stăpâne, şi o curăţeşte cu îndurarea Ta şi moştenirea cea dorită (de mine şi de Tine) dăruieşte-mi, făcându-mă pe mine iarăsi cetăţean raiului”. E o privire mai departe decât spre viitor, e o privire spre veşnicie.

Stimaţi ascultători, cu aşa ceva putem porni la drum în faţa viitorului. Cu conştiinţa că suntem creaţi de Dumnezeu şi că din situaţia în care ne găsim, preocuparea noastră ar trebui să fie îmbunătăţirea sufletească realizată prin înlăturarea a ceea ce este negativ în viaţa noastră şi prin realizarea a ceea ce poate fi pozitiv în faţa viitorului şi în veşnicie. Am zis că timpul nostru real, timpul în care acţionăm, timpul în care ne informăm, timpul în care ne realizăm, este timpul prezent.

Niciodată şi niciun om nu se poate detaşa din prezent ca să

trăiască în viitor sau să trăiască în trecut. Trecutul ni l-am realizat prin prezentul de altă dată, la prezent am ajuns prin prezentul de odinioară care pentru noi acum este trecutul nostru şi, *în fiecare clipă din viaţa noastră, suntem rezumatul întregii noastre vieţi*. Iar la bătrâneţe suntem ultima formă a rezumatului întregii noastre vieţi.

Am spus că deosebirea dintre tânăr şi omul în vârstă este că omul în vârstă s-a realizat, sau a putut ajunge să se realizeze, sau este cum este, după o viaţă întreagă; pe când tânărul – având în spate doar copilăria, care, în general, este considerată vârsta la care din punct de vedere moral ar trebui să rămânem în toate fazele existentei noastre, pentru că în Împărăţia lui Dumnezeu intră cei ce sunt ca şi copiii: „De nu veţi fi cum sunt copiii, nu veţi intra în Împărăţia lui Dumnezeu”(**Matei** XVIII, 3) – e preocupat realmente de viitor.

Copilul, în general, nu duce o viaţă dirijată, ci duce o viaţă spontană. În copilărie, fiecare dintre noi i-am reprezentat mai mult pe părinţii noştri decât pe noi înşine. La tinereţe începe să urmeze un fel de detaşare de antecesorii noştri, de părinţii noştri, de bunicii noştri. Începem să ne conturăm ca existenţe, ca entităţi individuale, cu specific personal, la aceasta, bineînţeles, ajutând şi educaţia pe care o primim şi pe care o folosim, educaţie dirijată prin scoală sau prin familie. Educaţie formatoare sau deformatoare, dată de societatea din jurul nostru, cu ideile care circulă, cu manifestările care sunt, cu atitudinile pe care le au cei din jurul nostru şi pe care de multe ori ni le imprimă şi nouă. Aşa încât omul, până la urmă, este un produs, un produs al înaintaşilor săi, un produs al propriei sale existente şi un produs al societăţii în care trăieşte.

Să luăm numai un caz: limba, de pildă. Vorbim limba pe care au vorbit-o părinţii noştri. Am învăţat de la ei să vorbim. Iată, deci, că suntem un produs al societăţii din jurul nostru şi nu cunoaştem altceva decât ceea ce ni se comunică, decât ceea ce ni se dă din punct de vedere al influenţei pe care o are societatea prin limba pe care o vorbim.

Mai departe, suntem produsul biologic şi psihic al celor care ne-au adus la existentă sau al celor prin care Dumnezeu ne-a adus la existentă („Cela ce cu mâna Ta dintru nefiinţă m-ai zidit”). Deci, Dumnezeu ne-a adus la existenţă prin părinţii noştri, pe care noi îi

reprezentăm. Biologic, ca figură, semănăm cu părinţii noştri, semănăm cu unul din bunicii noştri, de obicei se şi spune – seamănă cu tată-său, seamănă cu mamă-sa – acesta este un punct de vedere fizic; dar şi din punct de vedere sufletesc e acelaşi lucru. Noi aducem din străfundurile existentei (Dumnezeu ştie de unde până unde se întind rădăcinile existentei noastre), însumăm din înaintaşii noştri ceva şi devenim o fiinţă cum alta n-a mai existat, o fiinţă umană care nu ne-a precedat, dar care, precedându-ne totuşi, dintr-un anumit punct de vedere şi-a pus pecetea pe existenta noastră.

Din punct de vedere spiritual avem înclinările celor prin care am venit la fiinţa. De obicei se crede şi de fapt aşa şi este, că începutul omului este conceperea lui; însă conceperea are nişte antecedente. Cum anume? Noi nu începem de undeva, dintr-o situaţie pe care n-a anticipat-o nimeni, ci, în existenta noastră au venit cei dinaintea noastră. Cineva mi-a spus mie odată (o femeie care era cam guralivă şi care sărea mereu la hartă): „Părinte, să ştiţi că eu am inimă bună – ca tata şi gură rea – ca mama!”. Vedea în ea, fără să-i fi spus cineva, prezenta părinţilor. Aşa cum era alcătuit fiecare dintre ei, cu mutaţiile respective. Inimă bună ca tata, un om blajin, liniştit, şi o gură rea ca mama; şi ea se prezenta în această sinteză, adică era foarte bună, miloasă, binevoitoare, se implica atunci când era cazul, dar se şi certa… de toată lumea ştia că-i certăreaţă. De unde i-a venit asta? Din antecedentele existentei ei.

Există un spectru vital, aşa cum există un spectru al luminii; aşa cum aţi învăţat la scoală, ştiţi că spectrul luminii se compune din anumite culori: roşu, portocaliu, albastru, galben, verde, indigo şi violet… sunt culorile care formează lumina soarelui. Trecând printr-o prismă triunghiulară lumina soarelui vezi culorile curcubeului sau cum zic francezii arc *en ciel, ar*c pe cer. Aşa este şi omul, are un spectru vital din care se compune existenta lui şi cu existenta lui biopsihică stă în faţa viitorului.

Să ştiţi că foarte, foarte mult contează în existenta omului ereditatea lui. Şi-apoi se fac nişte mutaţii. Eu, de exemplu, spun despre mine că sunt o ediţie masculină a mamei mele. Asta-i realitatea, adică mama mea, dacă ar fi fost bărbat, era cam cum sunt eu, şi cu calităţi feminine, nu numai cu calităţi bărbăteşti. Cu o sensibilitate eventual, cu

o impresionabilitate, cu nişte lucruri pe care eu le am de la mama, bărbat fiind, iar de la tata am robusteţea fizică şi mai ales faptul că nu mă îmbolnăvesc, faptul că sunt imun la boli, am o tărie, am trecut prin viaţa aşa, cu multă cruţare din partea influentelor acestora care pe mulţi îi doboară. Cu asta stăm în faţa viitorului. Şi asta-i copilăria, de fapt. Şi, mai ales în copilărie, când omul nu este definitivat, când copilul este şi bărbat şi femeie într-un fel, în înţelesul că are voce de femeie, în înţelesul că nu există diferenţierea aceasta care există mai târziu, este un fel de prezentă conturată a ambilor părinţi.

Merge mai departe apoi, conturându-se altfel decât în copilărie, în tinereţe, şi după aceea merge cu tinereţea (tinereţea, de fapt, e definitivarea fiinţei umane), trece cu tinereţea prin viaţa de om matur şi ajunge la bătrâneţe. Acum, când oricum tânăr nu mai este, chiar dacă ar vrea el să fie tânăr, nu numai în înţelesul că nu mai are energia tânărului, dar nu mai are nici vederile tânărului, nu mai are nici entuziasmul tânărului, nu mai are nici dorinţa de a realiza ceva cum realizează un tânăr, nu mai are puterea de angajare, e mai calculat, nu-i spontan; un tânăr e mai spontan – de exemplu, se căsătoreşte, de multe ori la întâmplare. Zice odată către mine un fost coleg de liceu: „Mă, să ştii că parc-am fost nebun când m-am căsătorit!". Şi-a făcut-o şi-i făcută, până tine! Dar realitatea asta este.

Tinereţea are ceva al ei, ceva ce-ţi place, ceva ce te odihneşte. Mie dintotdeauna mi-au plăcut tinerii, şi la tinereţe şi la bătrâneţe, şi-mi plac şi-acuma. Da, să ştiţi, eu spun aşa cu toată inima! De ce? Pentru că tânărul e modelabil, bătrânu-i tapăn, nu mai ai ce face cu el, a ajuns ce-a ajuns, este ce este şi, Doamne-ajută! Stai de vorbă cu el, că tot aia ţi-o spune şi prima oară şi a zecea oară! Pe când un tânăr zice: „Domnule, dacă o avea dreptate, ia să văd eu, mă mai gândesc eu". Îi spui: „Măi frate, uite, n-are niciun rost să te duci la discotecă, numai te-ntuneci acolo, te pătezi cu tot felul de păcate, te agiţi şi te exciţi… Ce rost are să te duci acolo şi să aduci în biserică ce-ai văzut acolo", pentru că realitatea asta este, omul duce în el ce a acumulat. Aşa-i omul produsul societăţii în care trăieşte. Şi mai ales dacă-şi alege el nişte lucruri negative şi trăieşte negativ.

Zice unul către mine: „Părinte, dumneavoastră ziceţi să mă duc la biserică, dar dumneavoastră nu vă puteţi închipui ce duc eu în

biserică în mintea mea”. Şi eu am zis să se ducă; cu alea cu tot să se ducă în biserică. De ce? Pentru că prin biserică e rezolvare. Fără biserică nu există rezolvare. Fără Domnul Hristos nu există mântuirea, mântuirea nu ne-o realizăm noi, că zicem: „no, lasă, că mă silesc eu” sau „mă silesc eu mai târziu, şi-oi face-o”. Mântuirea este un lucru pe care îl realizează omul împreună cu Domnul Hristos; fără Domnul Hristos nu există mântuirea! Aşa că e de foarte mare importantă ca omul să se lase modelat. Omul la tinereţe e în aşa fel făcut încât să se lase modelat. Nu opune atâta rezistentă ca un om care e format pe nişte idei, pe nişte convingeri, pentru că ideile îl structurează pe om. Adică nu-i numai aşa, că, lasă că mi-a trecut o idee prin minte şi lasă, că vine alta – nu! Ci o idee care se statorniceşte primeşte în conştiinţa aprobare, se creează sentimente pentru ideea respectivă şi se ajunge la nişte structuri.

De multe ori nu avem de-a face, când e vorba să stăm în faţa unui om, cu nişte idei pe care le putem schimba noi cu alte idei. Câtă vreme omul s-a format prin ele, s-a structurat prin ele, a devenit ceva prin ele – nu mai poţi să-l schimbi cu o idee. La tinereţe, însă, lucrurile acestea nu se realizează foarte profund, pentru că tinereţea e de curând, adică adolescenta şi ce ţine de tinereţe este ceva ce nu datează de mult. A început odată cu copilăria, s-a conturat cum s-a conturat, a mers înainte, cu încărcătura negativă, cu partea pozitivă, cu toate câte sunt în conştiinţa omului prin care s-a structurat.

Tinereţea omului începe cu un fel de tendinţa de independentă, iar când începe să se contureze cumva altfel, se fac nişte schimbări în existenta omului; numai că schimbările acestea sunt de puţin timp, nu s-au statornicit în timp îndelungat ca în cazul bătrâneţii. De ce? Un om în vârstă nu mai poate fi schimbat şi nu se mai poate schimba nici el însuşi. De ce? Pentru că el a devenit şi devenirea aceasta s-a făcut timp îndelungat şi omul a ajuns să fie format aşa şi nu mai poţi să scoţi din el unul nou.

Părintele Arsenie Boca, un părinte cu viaţa deosebită, cu înzestrare excepţională, cu cultură bine pusă la punct, le spunea oamenilor despre copil că este *oglinda părinţilor*. Eu am ştiut de asta de multă vreme şi, ştiind lucrul acesta, m-am raportat la părinţii mei. M-am raportat la părinţii mei aşa cum i-am cunoscut eu şi mi-am dat

seama că în mine merg mai departe nişte calităţi şi nişte defecte ale părinţilor mei. Norocul meu de la Dumnezeu (unii zic că norocu-i de la dracul, dar să ştiţi că nu e aşa) a fost că am ştiut lucrurile acestea şi că m-am putut raporta şi am ştiut şi metode de schimbare, de îmbunătăţire sufletească, pe care, bineînţeles, vi le voi prezenta şi vouă, pentru că e vorba cum ne pregătim viitorul, cum stăm în faţa viitorului.

Ideea principală este aceasta: în faţa viitorului şi în faţa veşniciei noi stăm cu ceea ce suntem noi ca natură umană, cu ceea ce avem noi în noi comun cu ceilalţi oameni, pentru că suntem oameni, şi cu ceea ce avem noi în noi special ca persoana cutare. Cu asta stăm în faţa viitorului, cu asta stăm în faţa vieţii, cu asta trăim, cu asta ne sfârşim viaţa pământească, cu asta intrăm în veşnicie.

Să ştiţi că eu m-am convins că pe om nu-l poţi schimba din ceea ce este el ca înzestrare nativă. Poţi să-l ajuţi, poţi să intervii, dar e prea puţin ceea ce se adaugă, ceea ce poţi schimba intervenind faţă de ceea ce este fondul biologic şi fondul psihic pe care îl are omul.

În faţa viitorului stăm cu noi înşine. Cu noi înşine cum ne-a lăsat Dumnezeu şi cu noi înşine cum ne-am format noi. Pentru că, în timp, omul adaugă câte ceva la ceea ce este el ca entitate biopsihică lăsată de Dumnezeu, pusă de Dumnezeu în om, pentru că Dumnezeu când l-a creat pe fiecare dintre noi, l-a creat dintr-un material creat tot de Dumnezeu şi devenit ceea ce au fost părinţii noştri; eventual cu talente, în orice caz şi cu negative, şi acestea le ducem fiecare dintre noi mai departe şi pe acest fond se realizează apoi ceea ce acumulăm. Ceea ce acumulăm din ce ni se oferă în jurul nostru, de exemplu, din şcoală pe care am făcut-o – am învăţat să scriem, să citim. Sunt oameni care nu ajung să-nveţe să scrie şi să citească; eu am avut pe bunicii din partea tatălui meu, analfabeţi. Nu ştiau nici să-şi scrie numele, dar au avut o ţinută morală care îmi impune mie şi astăzi, după atâta vreme. E un cuvânt în **Pateric**: Avva Arsenie l-a întrebat pe un ţăran ceva privitor la mântuire, la viaţa morală. Cineva, fiind mirat de faptul că el, cu carte latinească şi grecească, cu cultura pe care o avea, îl întreabă pe un ţăran, Cuviosul Arsenie a răspuns: „Da, carte elinească şi latinească am, dar n-am ajuns la alfabetul acestui ţăran”.

Să ştiţi că mie mi-au impus, de când am început să pricep în

lume, acei doi bătrâni care se rugau seara, care ştiau de Legea lui Dumnezeu, care ştiau de o rânduială, care ştiau să postească, care ştiau să se supună disciplinei postului, deşi nu ştiau nimic despre rostul postului din punct de vedere moral, rostul postului din punct de vedere religios. Noi ştim despre acestea şi totuşi de multe ori nu postim, pentru că nu ştim de o lege, nu ştim de o supunere, nu ştim de o disciplină şi în cazul acesta n-am ajuns la *alfabetul analfabetului*, n-am ajuns la alfabetul acelui ţăran.

Vedeţi, stimaţi ascultători, nişte gânduri pe care e bine să le avem în vedere pentru viaţa noastră şi mai ales voi, ca tineri, pentru viaţa voastră de tineri, să le aveţi ca jaloane pentru toată existenţa voastră. Eu m-aş fi bucurat foarte mult dacă la tinereţe aş fi avut pe cineva să-mi spună ceea ce pot eu spune tinerilor şi ceea ce, de fapt, spun eu tinerilor. Sunt nişte experienţe, nişte idei pe care nu le-am învăţat din cărţi sau, dacă le-am învăţat din cărţi, le-am trecut şi prin experienţa mea şi am ajuns la nişte concluzii la care alţii nu au ajuns, sau la care alţii nu ajung, sau la care nu se gândesc mulţi, pentru că nu sunt orientaţi să se gândească.

În faţa viitorului stăm cu toate acumulările noastre, deci nu numai cu ceea ce suntem prin existenta noastră conturată de Dumnezeu din materialul pe care l-a folosit pentru existenţa noastră. E un fel de a zice „materialul lui Dumnezeu”, pentru că, gândiţi-vă, începuturile omului sunt în nişte celule care nu se văd cu ochiul liber. De aceea se poate zice că şi omul e creat din nimic, cum a creat Dumnezeu lumea, deşi nimicul acela nu-i chiar nimic, pentru că e totuşi un punct de plecare. Gândiţi-vă că în celula din care porneşte omul, în celulele acelea din care porneşte omul, două – una feminină şi una masculină – din acele celule care sunt invizibile şi care nu ştiu cât le văd cei care au instrumente de mărire, e cuprins tot omul, cu tot ce are el. E o minune, e extraordinar să te gândeşti ce poate fi în lucrarea lui Dumnezeu un început uman care, de fapt, cuprinde şi alte începuturi, din alţii pornite!

Cu cât înaintează omul în viaţa duhovnicească, cu atât îşi dă seama mai mult de măreţiile lui Dumnezeu. Nu ne gândim la măreţia lui Dumnezeu aşa, în abstract; da, da, e mare Dumnezeu, a făcut Dumnezeu lumea aceasta… Dar când te gândeşti cum a făcut

Dumnezeu lumea aceasta, cât e lumea aceasta de complicată! Gândiţi-vă la un grăunte de polen, despre care înveţi la scoală că are o structură! Un grăunte de polen are o structură! Ce înseamnă asta? Înseamnă că lumea e complicată, că nu-i ca un fir de nisip; şi chiar şi un fir de nisip are o structură a lui, din punct de vedere fizic. Sunt nişte lucruri extraordinare, suntem înconjuraţi de taine! Dacă nu trăim cu gândurile acestea în faţa viitorului, nu putem avea un viitor care să ne dea mai multă lumină.

De obicei, oamenii când se pregătesc pentru viitor, se pregătesc profesional – şi-i bine! Cineva care face o facultate se pregăteşte profesional. Poate să aibă cunoştinţe pe care noi, ceilalţi, nu le avem, suntem fără cultură din punctul acesta de vedere, suntem profani pur şi simplu, nu ştim! Nu ştim şi poate nici nu trebuie să ştim, că dacă am şti, tot degeaba am şti, că nu ne-am gândi la lucrurile acestea. Dar pregătirea intelectuală în general e ceva mai mult decât pregătirea profesională (mă gândesc la pregătirea profesională în facultate, nu la o pregătire din asta, în meserie, că eşti tâmplar sau eşti fierar, ci mă gândesc la o pregătire din asta, în care intră gândirea). Dacă din punct de vedere profesional există o pecete a profesiunii pusă pe existenta umană, pe existenta sufletului, până la urmă, ceea ce este mai important şi mai important este preocuparea de a fi *mai om!* De a ajunge la o frumuseţe, la frumuseţea aceea pe care am pomenit-o la început, când am zis: „La Cel după asemănare mă ridică, cu frumuseţea cea dintâi împodobindu-mă”.

Stimaţi ascultători, având în vedere lucrurile acestea, putem să ne gândim puţin şi la mijloacele prin care ne putem pregăti pentru viitor. Deci, pornim de la ceea ce suntem, de la capacitatea noastră psihofizică, pornim de la ceea ce a pus Dumnezeu în existenta noastră. Purtăm în noi nişte lucruri pe care nu le ştim, dar pe care le putem descoperi. De ce? Pentru că viaţa omului nu e numai în conştient, e şi în subconştient şi e şi în inconştient! Or, noi putem să cunoaştem lucrurile din noi numai dacă scormonim în noi, dacă facem o investigaţie în noi înşine. Se duceau oamenii din antichitate la Oracolul de la Delfi, ca să le spună acesta ce urmează în viaţa lor, cum va fi viitorul, dacă se vor întoarce din război şi, mă rog, alte şi alte lucruri de felul acesta. Şi acolo se întâlneau cu o îndrumare scrisă: „Cunoaşte-te

pe tine însuţi!”

Cum ajungem să ne cunoaştem pe noi înşine? Poate că alţii ar vrea şi ei să scormonească cumva în existenta noastră şi să cunoască şi lucruri pe care noi n-am vrea să fie cunoscute.

Când am venit eu pentru prima dată aici, la mănăstire, în 1942, am vorbit cu părintele Arsenie Boca. Părintele avea atunci 32 de ani. Avea terminată Teologia, avea terminată Facultatea de Bele-arte (făcuse pictură şi sculptură) şi avea cunoştinţe de medicină (în special, cunoştinţe de genetică) şi cu astea a venit la mănăstire. Am vorbit cu părintele şi mi s-a părut ceva curios atunci şi ceva de înţeles după aceea. Anume, la spovedanie, părintele m-a întrebat: „Ţi-a venit vreodată în gând să omori un om?”. Unui copil de 13 ani şi jumătate să-i pui o astfel de întrebare, bineînţeles că îl surprinde şi te reprezintă pe tine, cel care pui întrebarea. Mi s-a părut curios că a întrebat, mi-a părut bine că am putut răspunde fără să improvizez un răspuns – că nu mi-a venit niciodată în gând să omor un om!

De ce a pus părintele această întrebare? Pentru că voia să treacă dincolo de mine, să ajungă până la ai mei, la părinţii mei, la bunicii mei eventual, să ştie din ce tâlhari am venit în lumea aceasta, pentru că dacă aş fi avut astfel de porniri şi dacă aş fi avut astfel de gânduri, fără îndoială ar fi trebuit să le aduc de undeva şi le-aş fi adus de la părinţii mei, de la bunicii mei. Eu nu pot zice ca Sfânta Tereza de Lisieux: „Să ştiţi că am avut părinţi sfinţi!”. Părinţii mei au fost ca toţi oamenii. Ştiau de Dumnezeu, ştiau de biserică, ştiau de rugăciune cât ştiau, nu făceau rugăciuni multe, nu citeau; mama, săraca, când punea mâna pe carte îi şi venea somnul! Şi chiar zicea: „Bată-l somn, că nu poci pune mâna pe carte; cum pui mâna pe carte, cum îmi vine somnul!” şi bineînţeles că şi pe carte de rugăciuni dacă punea mâna, îi venea somn. De ce? Pentru că era ostenită!

A venit pe aici o femeie din Moldova şi mi-a spus câte acatiste citeşte ea pe zi, şi altele, şi i-am zis: „Să ştii că acatistele părinţilor mei au fost eu şi fraţii mei!”. Că ne-au crescut pe noi... Torcea mama. n-avea vreme de acatiste! N-avea vreme să stea în picioare sau în genunchi la acatist, că trebuia să stea jos şi să toarcă. Asta în vremea de iarnă. Apoi în vremea de vară la sapă şi la fân şi la toate câte sunt în agricultură. n-a avut ea vreme să citească acatiste şi paraclise. Şi s-a petrecut aşa. Şi

eu cred că Dumnezeu i-a primit ostenelile şi gândurile, c-a avut gândul la Dumnezeu, atât cât se ştia pe vremea aceea, că nici nu se ştia, eu abia la Teologie am aflat ce rugăciuni sunt pe care trebuie să le citească omul, şapte laude sau nu ştiu ce. Aşa a fost viaţa şi aşa este viaţa. Nu pot zice că nu s-a pregătit pentru viitor. S-a pregătit pentru viitorul pe care l-a avut şi, la sfârşitul vieţii, a murit cu cinste, cu sfârşit creştinesc şi Dumnezeu s-o odihnească!

Acum, cum putem noi să ne cunoaştem pe noi înşine? Putem face nişte teste ca să ştim cum suntem? Putem, dar nu le înţelegem sau le înţelege numai cel care ni le face. Nu aşa! Dacă vrem să ştim cine suntem trebuie să ştim ce facem. Trebuie să ştim ce gândim. Trebuie să ştim ce-am făcut. Trebuie să ştim de ce suntem capabili. Şi lucrurile acestea le putem şti şi poate că de multe ori nu le putem şti, le mai uităm, le mai trecem cu vederea, nu au în conştiinţa noastră ponderea pe care ar avea-o în alte conştiinţe şi în faţa viitorului în cazul acesta. trebuie să stăm cu altceva, şi anume: *cu străfundurile sufletului nostru*.

Dar cum ajungem acolo? Când am venit eu aici la mănăstire, voiam să mă fac călugăr. Era în 1942, iar eu călugăr m-am făcut în 1953, deci după 11 ani! Acum, dacă vin unii la mănăstire, le spun să mai stea un an de zile să se cerceteze, că eu am stat 11. La niciunul nu i-am spus să stea 11 ani! Da la mine aşa a fost cazul şi-l mulţumesc lui Dumnezeu c-a fost aşa! Şi părintele Arsenie Boca, ştiind că eu vreau să mă fac călugăr, pentru că era un om de sinteză, de intuiţie, de investigaţie şi pentru că-şi dădea seama ce este esenţial în orice chestiune, din călugărie mi-a pus la îndemână lucrul esenţial, lucrul pe care-l poate face şi cel care nu-i călugăr. Un lucru cu care sunt datori călugării şi cu care-s sfătuiţi necălugării. Era vorba, zicea părintele, de „rugăciunea cu care se mântuiesc călugării".

Ce este rugăciunea cu care se mântuiesc călugării? Este rugăciunea pe care unii o numesc Rugăciunea lui Iisus, alţii Rugăciunea minţii, alţii Rugăciunea inimii, alţii Rugăciunea de toată vremea. E vorba de rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul". Când se face cineva călugăr, primeşte un obiect care poartă numele de mătănii. Şi când i se dau candidatului la călugărie mătăniile, se spune (în cadrul slujbei solemne de călugărie): „Fratele nostru – i se spune numele – primeşte sabia

Duhului, care este Cuvântul lui Dumnezeu, spre rugăciunea din tot ceasul către Hristos". Şi apoi, vorbind cu candidatul la călugărie, i se spune: „Că eşti dator în toată vremea a avea în minte, în inimă, în cuget şi în gura ta numele Domnului Iisus, şi a zice «Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul»". Asta-i rugăciunea cu care se mântuiesc călugării.

Părintele Arsenie mi-a zis: „Uite, să zici «Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul», s-o zici cu gândul, s-o zici lipită de respiraţie; între respiraţii zici «Doamne», trăgând aer în piept, odată cu aceasta zici «Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu» şi dând aerul afară, odată cu aceasta zici «miluieşte-mă pe mine, păcătosul»". Şi-atât!

Cu gândul acesta am plecat de la Sâmbăta şi m-am dus şi mi-am văzut de treabă. Am făcut şcoala mai departe, am făcut liceul, am făcut Teologia. Părintele nu mi-a spus: „Fii atent, să nu cumva să faci aşa, de capul tău, măi, să nu cumva să nu întrebi pe cei competenţi, fii atent, caută, găseşte un duhovnic bun". Nu mi-a spus nimic! Şi eu am conştiinţa acum, după 45 de ani de viaţa mănăstirească şi după 56 de ani, aproape, de când m-am întâlnit cu părintele Arsenie, în '42, am conştiinţa că n-aş fi putut întâlni pe nimeni care să mă îndrume, că nu era de circulaţie rugăciunea (o ştiau călugării şi poate cei care făceau Teologia), deci nu am avut pe cine să întreb. Dar părintele nu mi-a spus nici asta: măcar după un an de zile să te întâlneşti cu mine să-ţi spun ce mai ai de făcut. Nu m-am mai întâlnit cu părintele Arsenie din '42 până în '65; 23 de ani nu m-am mai întâlnit cu părintele. De altfel, părintele zicea că de două ori trebuia să se întâlnească omul cu el: o dată când îi spune şi a doua oară la moarte, să-i spună dacă a făcut ce i-a spus. Foarte corect! Ce rost are să meargă cum merg unii că să-i spună unul, că să-i spună altul, că un cuvânt de folos, că nu ştiu ce. şi-apoi adună la cuvinte de folos şi nu împlineşte nimic!

Deci, părintele mi-a spus ce am de făcut, eu am plecat, mi-am văzut de treabă, mi-am văzut de scoală şi eu, să ştiţi, de câte ori am posibilitatea le spun oamenilor, mai ales celor care au preocupări intelectuale: „Faceţi-vă datoria, nu vă gândiţi că trebuie să faceţi altceva decât datoria". Întâi e datoria şi înţeleg prin datorie – datoria profesională, la care te angajează situaţia ta. Eşti student – apoi fii

student! Uite, sunteţi de la ASCOR. Să ştiţi că eu doresc ca tinerii de la ASCOR să fie cei mai buni studenţi! Mulţi îşi pierd vremea pe la ASCOR prin şedinţe, prin întâlniri. E pierdere de vreme, nu-i voie! Întâi trebuie să fii un student bun, cel mai bun dintre studenţi sau, în orice caz, printre cei mai buni, şi-apoi poţi să reprezinţi studenţia în ASCOR. Dacă nu eşti student cum trebuie, n-ai cum să reprezinţi nici creştinismul, nici ortodoxia!

Când eram elev de liceu în Timişoara, ziceam rugăciunea când îmi aduceam aminte – n-am avut niciodată un program anume de rugăciune în sensul acesta că, „no, acum zic «Doamne Iisuse.» timp de cinci ceasuri". Niciodată nu m-am gândit că „uite, zic un sfert de oră, o jumătate de oră". Dar mi-am făcut, totuşi, un fel de program, în sensul că pe drumul de la internatul unde locuiam şi până la scoală – o jumătate de oră ţinea drumul – ziceam într-una „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul" cum m-a-nvăţat părintele Arsenie. Dar mai ziceam aşa şi spontan, când mă trezeam noaptea din somn sau când mergeam undeva departe, când aşteptăm... N-am numărat niciodată, să fie o sută, să fie trei mii, să fie 12 mii, ca pelerinul rus, nici nu mi-a dat cineva în cap treburi din astea (bine a făcut că nu mi-a dat, că nici eu nu le bag în cap la alţii aşa ceva).

Când m-am dus la Teologie, au început să-mi spună colegii, când am vorbit despre asta: „Măi frate, poate fi cu primejdie treaba asta, păi trebuie să te îndrume cineva, trebuie să cunoşti, trebuie să citeşti". Eu am rămas aşa, uimit: cum poate să fie cu primejdie o rugăciune? Bineînţeles că poate să fie cu primejdie când aduce dereglări, şi dereglări poate să facă omul, dar mie nu mi-a venit niciodată în cap să exagerez. Totdeauna mi-a venit în cap să fac lucrurile cum se fac.

Dacă respiraţia e cum e respiraţia, apoi n-am făcut altfel de respiraţie decât cum a lăsat-o Dumnezeu. N-am umblat niciodată după încordări. Lucrurile să meargă natural. Dacă respiraţia a lăsat-o Dumnezeu să meargă natural, aşa să o ai şi tu! Deci, *nu trebuie să faci din respiraţie un mijloc de apropiere de Dumnezeu. Dumnezeu nu se descoperă unei tehnici. Dumnezeu se descoperă inimii curate*: „Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (**Matei** V, 8). Ce mult uităm noi lucrul acesta! Vrem să-L găsim pe Dumnezeu în cărţi, vrem să-l găsim pe Dumnezeu la oameni duhovniceşti, vrem să-L

găsim pe Dumnezeu undeva şi, când colo, uităm că Dumnezeu ni s-ar descoperi în inima curată!

Iată, stimaţi ascultători, nişte lucruri pe care e bine să le avem în vedere. Să ştiţi că eu totdeauna am fost pentru echilibru, pentru o viaţă aşa cum se desfăşoară viaţa în natură, fără zgomot, chiar dacă există şi un zgomot pe care nu-l auzim, dar noi nu ştim de zgomotul acela decât în împrejurări unice. De pildă, se spune undeva că Sfânta Ecaterina de Sienna odată, într-o vedenie, şi-a pus urechea la picioarele Domnului Hristos, unde au fost rănile de la cuie, şi a întrebat-o Domnul Hristos ce aude. Şi ea a zis: „Aud o căldare, o căldare care fierbe" şi a tras Sfânta Ecaterina concluzia că ar fi iubirea care pulsează înăuntru. Zică cineva ce va vrea să zică, în realitate, circulaţia sanguină se desfăşoară cu un fel de zgomot. Eu am auzit în două cazuri, la oameni care fac dializă, un zgomot, ca şi cum ar curge un râu. Acum, viaţa e fără zgomot, pentru că noi nu auzim aceste lucruri decât în cazuri speciale. Deci cum nu-i viaţă cu zgomot, aşa nu trebuie să fie nici rugăciunea cu zgomot, ci trebuie să fie naturală, aşa cum e şi respiraţia, naturală. Deci fără crispări şi fără altceva de felul acesta…

Dacă duci lucrul aşa şi trăieşti aşa, trebuie să te miluiască Dumnezeu. Se zice că unii au ajuns nebuni, că nu s-au orientat, nu s-au lăsat ajutaţi. Să ştiţi că ăia care au ajuns nebuni, ajungeau nebuni şi fără asta! Dacă e porneală din asta, o structură care favorizează nebunia, nebun ajungi! N-am putea zice că-i în planul lui Dumnezeu lucrul acesta, noi nu ştim, dar realităţile astea sunt. Noi cunoaştem realităţile cum sunt în jurul nostru, cum se desfăşoară în lumea în care trăim.

Rezultatul de căpetenie pe care îl urmărim prin rugăciunea isihastă e isihia. Ce e isihia? Isihia este liniştea sufletului. Să ajungem la linişte. La liniştire. Să nu fii asuprit de patimi, să nu fii chinuit de dorinţe rele neîmplinite, să fii limpezit în toate. Or, până să ajungi la limpezire, întâi te-ntâlneşti cu mizeria din sufletul tău. Nu se poate să te ocupi de tine însuţi şi să scormoneşti cu rugăciunea în conştiinţa ta fără să ajungi să te-ntâlneşti cu mizeria din tine! Acesta-i primul lucru, de aceea unii se şi sperie, şi să ştiţi că şi eu m-am speriat. Dacă era părintele Arsenie de faţă îl întrebam: „Părinte, ce se întâmplă, că zic rugăciunea şi, când colo, se răscolesc relele". Ar fi zis părintele: „Se

răscoleşte ce ai acolo, în tine, alea se scot la iveală”. Şi asta e realitatea!

Când eram copil, eram foarte rău. Şi aveam un vecin care zicea: „nănaşa (îi zicea nănaşa mamii, dar nu-i era mama nănaşa), ăsta nu e botezat bine. Ăsta să-l duci la popa să-i mai citească ceva, că la ăsta nu i le-a zis toate!”. Nu m-a mai dus la niciun părinte să mi le citească toate, mi-am mai citit eu ce-am mai putut!

Lucrurile astea s-au răscolit întâi. Şi asta se întâmplă cu orice credincios care se ocupă de el însuşi. Esenţialul este să te ocupi de tine însuţi, să scormoneşti în tine, să-ţi vezi negativele ca să le poţi limpezi, să înlături gândurile cele rele cu gânduri bune sau măcar cu gândul acesta „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul” spus cu statornicie. Să ştiţi că greşesc aceia care-şi propun ca totdeauna, neapărat totdeauna, să aibă rugăciunea aceasta. Pentru că sunt multe lucruri pe care le faci cu mintea şi nu poţi să faci două lucruri bine deodată.

S-au scris foarte multe lucruri despre rugăciunea aceasta, nici nu trebuie să le ştii. Eu, să ştiţi, n-am citit nici **Zbornicul**, nici alte cărţi ca să mă orientez, am făcut ce-a mi-a spus părintele şi am mers înainte cu asta; şi timp de 11 ani, cât am întrebat eu oameni socotiţi că ştiu de rugăciunea asta, mi-au spus ce scrie în cărţi. Ce scrie în cărţi pot să citesc şi eu! Pe mine mă interesează lucruri din experienţă. Din experienţa mea eu vă pot spune atât: am zis cât am zis şi rugăciunea aceasta pe mine m-a ajutat în înţelesul că m-am întâlnit cu mine însumi, că m-am întâlnit cu mizeria din mine, că am căutat să rezolv această mizerie, s-o înlătur, că mi-a trebuit vreme îndelungată.

Au fost şi alternante, şi anume, alternante cu bucurie. De multe ori când mă duceam la scoală spunând această rugăciune, parcă mă ridica cineva pe sus, aşa eram de bucuros, de plin de bucurie! Bineînţeles că nu m-a ridicat nimeni, şi nu zicea nimeni că „uite, acum trece unu care nu le are pe toate”, ci eram ca toţi oamenii.

Eu, să ştiţi, recomand rugăciunea aceasta din toate puterile mele şi, de-aş avea mai multe puteri, mai mult as recomanda-o, pentru efectele acestea de îmbunătăţire, de limpezire sufletească. Pentru că până la urmă, ultimul rezultat, ultimul scop al rugăciunii, dacă se numeşte rugăciunea isihastă, este acesta: să ajungi la isihie, să ajungi la linişte. Ai ajuns la linişte, nu mai trebuie să te mai gândeşti la altceva,

pentru că lucrurile merg de la sine.

Zic unii că trebuie să bagi mintea în inimă. Ca şi când mintea n-a pus-o Dumnezeu unde trebuie, trebuie s-o iei tu din cap şi s-o bagi în inimă! Nu e aşa. Ce vrea să spună asta: „să bagi mintea în inimă"? Vrea să spună că trebuie *să uneşti gândurile cu simţămintele*, rugăciunea să fie o rugăciune deplină. Important este să spui rugăciunea, că mintea se aşază ea la locul ei. Noi o simţim uneori în cap, uneori în piept, uneori şi în cap şi în piept. Nu asta este important, important este să simţi prezenta lui Dumnezeu în tine, să simţi că înviază Dumnezeu şi se risipesc vrăjmaşii Lui, să simţi că a venit la tine Lumina Mântuitorului, nu în înţeles de lumină fizică, ci de o luminare, de o conştiinţă luminată, de o limpezire sufletească şi asta-i tot, până la urmă. Asta-i isihia, ăsta-i viitorul, pentru că viitorul nu începe peste ani şi ani, viitorul începe în fiecare clipă! Numai că viitorul noi nu-l trăim ca viitor şi n-o să-l trăim niciodată ca viitor, ci totdeauna o să-l trăim ca prezent.

Şi acum aş vrea să mai adaug două lucruri. Din **Evanghelia de la Matei** – gândurile despre Judecata de Apoi, unde se spune că va despărţi Fiul Omului pe cei buni de cei răi, cum desparte păstorul oile de capre, şi le va zice celor de-a dreapta: „Veniţi, binecuvântaţii Tatălui Meu, că flămând am fost şi Mi-aţi dat să mănânc, însetat am fost şi Mi-aţi dat să beau, gol am fost şi M-aţi adăpat, străin am fost şi M-aţi primit, bolnav am fost şi M-aţi cercetat, în temniţa am fost şi aţi venit la Mine" (**Matei** XXV, 34 – 36). Ştiţi cuvintele acestea şi răspunsul oamenilor care au aflat că ei au făcut aşa ceva fără să ştie şi Domnul Hristos le-a spus că „Oricât aţi făcut unuia dintre aceştia mai mici ai Mei, Mie Mi-aţi făcut" (**Matei** XXV, 40). Şi apoi, către cei de-a stânga, către cei necredincioşi, care n-au făcut astfel de lucruri, le spune Domnul Hristos: „Duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic, că flămând am fost şi nu Mi-aţi dat să mănânc" şi celelalte (**Matei** XXV, 41 – 42). Şi ei vor întreba: „Doamne, când ai fost aşa cum zici, şi nu Ţi-am slujit Ţie?", iar Domnul Hristos le zice: „Oricât n-aţi făcut unele din acestea acestora mai mici ai Mei, Mie nu Mi-aţi făcut!". Ce vreau să spun cu asta? Că, dacă în viitor vom fi întrebaţi despre astfel de lucruri, trebuie să ne implicăm spre binele oamenilor din jurul nostru, ca să ne lucrăm viitorul fericit. Şi veşnicia fericită,

bineînţeles! Asta este una.

În al doilea rând, aş vrea să vă atrag atenţia asupra unei rugăciuni de la Cununie. De ce de la Cununie? Pentru că, în general, Cununia se face pentru tineri. Se mai face câte o Cununie şi pentru câte un bătrân, dar nu-i firesc. Doar nu-i normal să mai zicem „ca să se veselească ei la vederea fiilor şi a fiicelor lor” şi ei sunt de 70 de ani! Nu mai merge! Oamenii fac ei nişte lucruri, trăiesc o viaţă întreagă necununaţi, şi-apoi s-au socotit că le-au spus preoţii că trebuie să se cunune, şi-apoi se duc să audă: „Dă-le lor bucuria naşterii de prunci buni” şi aşa mai departe! Nu mai merge, nu se mai potriveşte! Asta este pentru tinerii care au capacitatea de a se angaja în maternitate, în paternitate.

La Cununie este ceva în legătură cu viitorul; toată Cununia, de fapt, este cu deschidere spre viitor, dar în cuprinsul ei este o rugăciune care spune: „Binevoieşte (se vorbeşte cu Domnul Hristos despre cei doi care se căsătoresc) să-şi trăiască viaţa lor fără prihană şi să ajungă bătrâneţi fericite cu inimă curată, împlinind poruncile Tale!”

Fraţilor, eu vă spun, cu cât sunt mai bătrân, cu atâta mă bucur mai tare de lucrurile acestea! De ce? Simt mai mult valoarea lor, m-am sensibilizat pentru ele. Deci: „Binevoieşte să-şi trăiască viaţa lor fără prihană”. Ce înseamnă „fără prihană”? – fără pată – în chip ireproşabil, să ducă o viaţă de care să nu le fie ruşine nici înaintea oamenilor, nici înaintea lui Dumnezeu, deci fără prihană. Şi „să ajungă bătrâneţi fericite”. Cine ajunge bătrâneţi fericite? – cine are *tinereţi cinstite*, cine stă sub oblăduirea lui Dumnezeu, cine trăieşte într-o viaţă paralelă cu viaţa lui Dumnezeu sau într-o viaţă în care intră viaţa lui Dumnezeu. Deci, să „ajungă bătrâneţi fericite” şi spune cum: „Cu inimă curată, împlinind poruncile Tale”.

Fără împlinirea poruncilor lui Dumnezeu să ştiţi că nimeni nu se pregăteşte real şi în chip fericit pentru un viitor bun. Cine tine seama de Dumnezeu, cine ştie Legea lui Dumnezeu, cine ştie poruncile lui Dumnezeu, cine se angajează la poruncile lui Dumnezeu, cine desfiinţează în el toate negativele câte le ştie şi câte le află, acela, cu ajutorul lui Dumnezeu, ajunge la isihie, la limpezime, la limpezimea din lumea aceasta. Şi cu limpezimea aceasta, pe care a realizat-o în prezent, respectiv în trecut pentru prezentul de faţă şi în prezent

pentru prezentul de mâine, care astăzi e viitor şi mâine va fi prezent, cine se angajează în felul acesta, acela trăieşte în prezentul de faţă viitorul de ieri şi de alaltăieri, şi îşi pregăteşte tot mai mult liniştea şi bucuria în viitor.

Sunt nişte sugestii; poate că voi ştiţi mai multe sau vă vin în minte alte gânduri în legătură cu aceasta. Dumnezeu să vă ajute să înmulţiţi gândurile bune şi să aveţi folos şi din ce v-am spus eu şi din ce veţi mai descoperi voi şi veţi împlini în viaţa voastră.

Să ştiţi că sunt foarte bucuros să-mi desfăşor gândurile cu prilejul întâlnirii cu voi, că dacă nu eraţi voi, nu mă aşezam eu undeva în picioare să zic o cuvântare din asta! Dar aşa, a fost un prilej prin care am scormonit în străfundurile existenţei mele, în străfundurile agoniselilor mele, în străfundurile cunoştinţelor mele, în străfundurile atitudinilor mele şi am tras nişte concluzii şi pentru mine şi pentru voi.

Se spune că cel dintâi beneficiar al faptului de a unge pe alţii cu miresme este chiar cel care-i unge. Deci eu v-am oferit aceste gânduri şi, chiar dacă voi le uitaţi, mie-mi rămân. De ce-mi rămân? (Să nu fac ca ăla care nu se mai putea opri!). Ştiţi de ce? Nu pentru că le uitaţi voi, ci pentru că ele intră în componenta mea! Nu există nimic din ce facem, nimic din ce spunem, nimic din ce gândim, ca să nu se scrie în conştiinţa noastră. Şi conştiinţa noastră, fiinţa noastră, este cartea vieţii noastre.

Se spune că se scrie în cartea veşniciei, se scrie în cartea vieţii ceea ce am făcut noi. Fiecare dintre noi suntem şi cartea vieţii noastre, pe care o putem citi noi înşine, dacă luăm aminte la noi înşine, şi, cu ajutorul lui Dumnezeu lucrurile se înscriu în noi. Şi dacă în noi se înscriu numai lucruri bune – şi de asta trebuie să avem grijă – atunci cartea vieţii noastre va fi plăcută şi pentru noi, şi pentru alţii, şi pentru Dumnezeu. Iar dacă băgăm în sufletul nostru lucruri necuviincioase, nefireşti, neconforme cu voia lui Dumnezeu, atunci sigur vom avea plata păcatelor noastre!

Unii se uită la televizor şi văd spurcăciuni şi apoi, când se roagă, în loc să se gândească la Dumnezeu, se gândesc la spurcăciunile pe care şi le-au băgat în suflet. De aceea să ştiţi că sunt foarte mult pornit împotriva celor care se uită la televizor la lucruri necuviincioase. De ce? Pentru că îşi bagă în suflet gunoaie; astea se înscriu în cartea vieţii

lor şi le duc mai departe; filmul s-a terminat, dar gândurile în legătură cu imaginile necuviincioase nu se termină, ci atunci ar mai putea face ăla care le poartă în suflet un film asemănător.

Vă doresc în continuare folos din postul care urmează şi după aceea să ajungem cu toţii la bucuria Sfintei învieri.

DESPRE TINEREŢE
— Dialog cu tineri din Arad –

Mănăstirea Brâncoveanu
2 aprilie 1995

— *Ştim că în incursiunile dumneavoastră prin tară aţi luat contacte deseori cu tineretul. Am dori, în câteva cuvinte, să caracterizaţi tineretul român al zilelor noastre.*

— Dragă, mi-e foarte greu să caracterizez tineretul, pentru că eu, de fapt, nu-i cunosc foarte bine pe tineri; îi ştiu pe cei care mă cheamă, îi ştiu pe cei cu care vin în legătură, dar nu as putea să caracterizez tineretul zilelor noastre. Ceea ce îl deosebeşte, poate, de tineretul dinainte este că are mai multe preocupări pentru viaţa spirituală, este mai deschis pentru nişte lucruri pe care în trecut cei mai mulţi tineri le neglijau, dacă nu chiar le negau. Dar asta n-aş putea să spun că este caracteristica tineretului din zilele noastre; nu ştim cum s-ar fi prezentat tinerii dinainte dacă ar fi avut condiţiile pe care le au tinerii din zilele noastre.

— *Care ar trebui să fie relaţiile dintre un tânăr şi o tânără în perioada adolescentei?*

— Între un tânăr şi o tânără se pot realiza mai multe feluri de relaţii: relaţii de colegialitate, relaţii de prietenie, relaţii de membri ai unei societăţi, relaţii obişnuite între tineri, mă rog, poate şi alte relaţii. Important este ca tinerii, mai ales când sunt în pregătire pentru viaţă, ca prieteni, să se menţină în marginile prieteniei, adică să nu cuprindă prietenia lor apropieri care nu sunt admise între prieteni; Biserica consideră prietenia ca bună, numai în măsura în care nu are implicaţii de căsătorie şi dacă se face în vederea căsătoriei. Nu se poate zice că nu există şi posibilitatea de a fi apropiaţi ca prieteni cu iubire şi respect

reciproc, chiar dacă nu au neapărat în vedere căsătoria, dar, în orice caz, să nu aibă implicaţiile căsătoriei.

— *Cum priviţi sărutul între doi adolescenţi?*

— Sărutul între doi adolescenţi e o manifestare, o revărsare de suflet, poate fi o revărsare de suflet şi se poate realiza pătimaş şi nepătimaş. În cazul când e nepătimaş – e admis; totuşi e bine să se găsească altă modalitate de apropiere, pentru că, de multe ori, manifestările acestea au şi implicaţii care nu ţin de prietenie; în componenta sărutului pot intra – şi intră adeseori – implicaţii sexuale.

— *Ştim că anul acesta a fost declarat „anul internaţional al tolerantei". Nu consideraţi că această propovăduire a unei tolerante lipsite de principiul iubirii creştine e periculoasă, deoarece indiferenta şi pasivitatea sunt şi ele tolerante, dar sunt nocive.*

— Dragă, depinde ce tolerezi! Dacă tolerezi răul nu-i bine! De exemplu, Psalmul 100 vorbeşte despre nişte măsuri radicale; adică zice că „pe cel rău nu voiesc să-l cunosc. Pe cel ce cleveteşte în ascuns pe vecinul său, pe acela îl voi pierde. Pe cel ce are ochi mândru şi inimă semeaţă, pe acela nu-l voi suferi. În dimineţi am ucis pe toţi păcătoşii pământului, ca să stârpesc din cetatea Domnului pe toţi cei ce fac fărădelegi". Răul nu trebuie tolerat! Trebuie să avem înţelegere faţă de neputinţa omenească, însă răul trebuie smuls din rădăcină. Când e vorba de tolerantă, poţi să tolerezi nişte neputinţe, să îngădui nişte situaţii care nu pot fi schimbate, dar cât priveşte răul în sine, trebuie smuls din rădăcină, nu trebuie tolerat!

— *Este creştinismul în adâncul lui, egocentric?*

— Nu e egocentric, e hristocentric! Mântuirea vine prin Hristos, mântuirea înseamnă eliberare de păcate, de patimi, de tot ce este negativ în sufletul omului. Mântuirea înseamnă realizarea unor stări pozitive care fac cu putinţă înlăturarea şi schimbarea tuturor relelor spre bine; e vorba de virtuţi care sunt potrivnice patimilor; bineînţeles că nu poate fi vorba de un egocentrism, câtă vreme apartenenta noastră este la Domnul Hristos, numai că nu se poate nega nici persoana, pentru că persoana se mântuieşte. Noi, fiecare, ca om ne

mântuim, şi atunci nu putem face abstracţie de noi înşine. Domnul Hristos a avut în vedere întotdeauna pe om în ceea ce este el. De pildă, iubirea faţă de aproapele a legat-o de iubirea faţă de tine însuţi: „Iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuţi", e porunca dată de Domnul Hristos şi Sfântul Apostol Pavel spune clar, şi are dreptate: „Nimeni nu şi-a urât vreodată trupul său" (**Efeseni** V, 29) şi zice că „Soţul să-şi iubească sotia cum se iubeşte pe sine însuşi" (**Efeseni** V, 28), să se îngrijească de ea cum se îngrijeşte de sine însuşi. Nimeni nu şi-a urât vreodată trupul său, ci-l încălzeşte şi-l hrăneşte; aşa trebuie să iubim şi pe cei din jurul nostru.

E, de fapt, cred eu, o mare greşeală să socoteşti că nu trebuie să ai în vedere urmărirea binelui personal; important este să urmăreşti binele personal, fără să stinghereşti pe cineva din apropierea ta, adică să nu cauţi mai mult binele tău decât binele altuia, dar, în orice caz, să urmezi şi binele tău. Vasile Militaru are o zicere, o vorbă cu tâlc, care are următorul cuprins: „Barba fratelui vreodată, de s-aprinde, sări şi-l scapă, / Însă mai întâi de toate, barba ta s-o uzi cu apă" – adică nu poţi să faci abstracţie de tine însuţi, chiar dacă se pune şi problema, în anumite împrejurări, a lepădării de sine ca să poţi împlini binele pentru altul sau ca să poţi împlini porunca lui Dumnezeu.

— *„Ignoranta este un mare duşman al minţii" – din cartea* ***Războiul nevăzut*** **a Sfântului Nicodim Aghioritul. De ce şi cum se manifestă ea în viaţa creştinului?**

— Ignoranta în sensul că dacă nu cunoşti – nu împlineşti. Domnul Hristos a venit şi a propovăduit. De ce a propovăduit? Ca să se ştie ce avem de făcut Ignoranta e condamnabilă în măsura în care poţi să cunoşti şi nu cunoşti, pentru că, necunoscând, nu împlineşti. Sfântul Apostol Pavel spune că trebuie să învăţăm că Domnul Hristos ne-a trimis la propovăduire şi că numai prin propovăduire poate cineva să cunoască adevărul **Evangheliei**. De aceea zice el despre sine, ca trimis al Mântuitorului la propovăduire: „Vai mie de nu voi propovădui, de nu voi binevesti" (**Epistola I-a către Corinteni,** Capitolul al IX-lea).

Sfântul Marcu Ascetul spune că înaintea tuturor păcatelor merg trei uriaşi: neştiinţă, uitarea şi nepăsarea, aşa încât ignoranta este vinovată atunci când nu vrei să cunoşti, când nu cauţi să cunoşti ceea

ce ai putea să cunoşti.

*— La Capitolul al XV-lea, versetul 13 din **Evanghelia lui Ioan**, Mântuitorul zice: „Dragoste mai mare ca aceasta nimeni nu are ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi”. Călugării, mai mult ca oricine, acced spre înălţare spirituală, adică spre cât mai multă dragoste. În acest context, cum se situează monahul faţă de porunca iubirii aproapelui? Nu în sens social, adică dacă monahul are datoria să-şi iubească fraţii de mănăstire?*

— Are datoria, cum să nu! Un călugăr trebuie să aibă virtuţile pe care le au toţi credincioşii, poate mai mult decât ceilalţi, dacă se poate, însă călugărul, fiind un om singuratic şi neavând raporturi destul de precise şi destul de reale în viaţa socială, nu totdeauna poate avea virtuţi sociale. E lipsit de virtuţi sociale. Ceilalţi, din societate, care au familie, sunt mai proprii pentru virtuţile sociale.

— Aleşii lui Dumnezeu sunt aleşi de Dumnezeu dinainte de naştere?

— Asta nu ştim! Sfântul Apostol Pavel, de exemplu, spune despre sine că a fost ales dinainte de naştere, a fost ales din pântecele maicii lui (**Galateni** I, 15). Sfântul Proroc Ieremia spune la fel, dar nu ştim dacă fiecare ar putea sau ar trebui să spună la fel. Sunt şi nişte taine ale vieţii, noi nu avem pretenţia că tot ce gândim că ar trebui să ştim, ştim de fapt şi putem şti de fapt. Pot fi diferite opinii în aceeaşi chestiune. Important este ca eu personal să ştiu că sunt ales de Dumnezeu sau că L-am ales pe Dumnezeu. Adică eu trebuie să am o încredinţare în privinţa asta, dar nu trebuie neapărat să spun că am fost ales din veşnicie, c-am fost ales dinainte de-a mă naşte, c-am fost ales din pântecele maicii mele. Acestea sunt deja lucruri, cred eu, spuse cu afirmare prea exagerată. Important este să ştiu că asta mi-e calea şi pe asta merg, că Dumnezeu aşa mă vrea, că şi eu aşa vreau. Nu trebuie neapărat să mă gândesc că aşa trebuia să fie.

*— Sfântul Apostol Pavel, la Capitolul al VII-lea, în **Epistola I către Corinteni**, pledează pentru monahism, susţinând superioritatea acestuia în faţa căsătoriei. De aici, desăvârşirea sau sfinţenia se poate*

atinge prin căsătorie?

— Se poate, se poate şi prin căsătorie foarte bine. Au fost atâţia sfinţi, mai ales martiri, care au avut viaţa de familie şi au fost în rândul sfinţilor şi proprii pentru sfinţenie. Sfântul Apostol Pavel are în vedere un fel de libertate mai mare, un fel de acţiune sau un fel de desprindere de viaţa aceasta, însă nu se poate zice că unul care are familie, are copii şi îi creşte în frică de Dumnezeu şi îi formează pentru o societate binecuvântată de Dumnezeu, nu are parte de bine şi de sfinţenie.

— *Care va fi starea de după moarte a doi soţi care s-au iubit foarte mult şi care amândoi s-au mântuit?*

— Noi nu credem că în viaţa de dincolo relaţiile sunt aceleaşi care au fost în viaţa de familie, să zicem, ci vor fi relaţii mai presus de lumea aceasta.

— *Cum comentaţi fericirea: „Fericiţi cei săraci cu duhul, că a acelora este Împărăţia cerului”?*

— Fericiţi sunt cei neîndestulaţi cu ei înşişi, cei smeriţi, cei ce doresc mai mult şi tot mai mult binele, aceia vor fi proprii pentru Împărăţia cerului.

— *Sfântul Ioan Scărarul ne vorbeşte despre darul lacrimilor ca fiind mai mare decât botezul, deoarece curăţă păcatele săvârşite după acesta. În cazul dobândirii lacrimilor, ce rol joacă Sfânta Taină a Spovedaniei?*

— Dragă, Sfântul Ioan Scărarul a putut avea o părere a lui. A avut şi el un punct de vedere, pe care noi putem să-l primim sau să nu-l primim, sau putem să gândim altceva. Spovedania are rostul de a-i da omului posibilitatea să se smerească înaintea lui Dumnezeu şi înaintea duhovnicului şi de a putea primi o îndrumare, de a putea fi verificată conştiinţa lui cu o conştiinţă superioară. Nu-i vorba numai de pocăinţă, de spălare, ci e vorba şi de îndrumare, de iertarea pe care o dă Dumnezeu prin mijlocire preoţească.

— *În* ***Evanghelia după Luca****, Capitolul al XXII-lea, versetul 36,*

Mântuitorul Iisus Hristos îşi sfătuieşte discipolii să se înarmeze cu săbii. Cum tâlcuiţi aceasta?

— Dragă, e o realitate pe care noi o ştim, chiar dacă n-o putem tâlcui. Domnul Hristos, în clipa aceea, El, care a zis „as putea să cer de la Tatăl s-aducă mai multe legiuni de îngeri în apărarea mea”, i-a îndemnat pe ucenicii Săi, nu atât ca să-i înveţe, ci într-o situaţie specială fiind, El care a zis „cel ce scoate sabia de sabie va muri”, a întrebat: „aveţi aici săbii?” şi au zis: „da, avem două”, şi Domnul Hristos a zis: „e destul”; aceasta, oamenii încearcă s-o tâlcuiască într-un fel sau altul, dar adevărul este că lucrurile se înţeleg literar, în primul rând. De ce a gândit Domnul Hristos aşa, de ce s-a pus problema aceasta sau de ce Sfântul Evanghelist Luca a avut în vedere şi latura aceasta, n-avem de unde să ştim; duhovniceşte se tâlcuieşte aşa, că zice Domnul Hristos: „Cel ce n-are sabie, să-şi vândă haina, să-şi cumpere sabie”, în înţelesul că acela care are odihnă trupească să renunţe la ea şi să se înarmeze împotriva răului.

— *Credeţi că în acest sfârşit de veac e posibilă o renaştere a monahismului românesc, care să se ridice la gradul de înduhovnicire al monahilor şi al credincioşilor, datorit isihasmului paisian care s-a practicat la noi în secolul al XVIII-lea?*

— Preocupări de isihasm sunt şi acum, însă Dumnezeu ştie în ce măsură se va putea realiza ceea ce gândesc unii sau alţii despre monahism.

Monahismul este o societate a Bisericii şi are rol şi rost de avangardă când e vorba de înaintarea în virtute, în sfinţenie, în desăvârşire. Eu constat o mare scădere a monahismului. Sunt puţini dintre aceia care se angajează în monahism care să se angajeze şi în isihasm, se lucrează cu foarte mulţi improvizaţi, se promovează oameni neverificaţi, se acceptă compromisuri. Sunt foarte mulţi dintre călugări, într-un fel, am zice chiar rataţi, pentru că nefiind verificaţi, nefiind hotărâţi destul, nu pot să ducă o viaţă de excepţie; intervine compromisul, intervine superficialitatea, nedesăvârşirea, intervin lucruri care menţin monahismul, dar nu la cotele trebuitoare şi nu la cotele dorite.

— *Trebuie creştinul să aibă conştiinţa evoluţiei sale în plan religios?*

— Sigur că da, de ce să n-o aibă?

— *Te ispiteşte la mândrie.*

— Chiar dacă-l ispiteşte la mândrie trebuie să aibă o intuiţie reală a ceea ce este. E exact aşa cum e vorba de boală şi de sănătate; dacă eşti bolnav, te simţi bolnav, nu poţi să zici că eşti sănătos. Dacă eşti sănătos, nu poţi să zici că eşti bolnav. Noi nu trebuie să uzăm de nişte artificialităţi ca să n-ajungem la mândrie. Dacă am realiza ceva, am realiza cu ajutorul lui Dumnezeu. Sfântul Apostol Pavel spune: „Am lucrat mai mult decât ei toţi (decât ceilalţi Apostoli), însă nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este în mine". Nu trebuie să ajungem la nişte artificialităţi, că numai în felul acesta dobândim smerenia.

Smerenia este o realitate care se dobândeşte la măsurile la care se găseşte omul. Dacă crezi că Dumnezeu te-a chemat să faci un lucru bun şi l-ai făcut, nu înseamnă să-l negi sau să zici că tu, de fapt, eşti cel mai rău şi eşti dedesubtul tuturor. Acestea sunt nişte artificialităţi şi eu nu cred că trebuie să facem uz de artificialităţi, ca să dobândim nişte calităţi.

— *Îi este bine creştinului să aibă încredere în sine, în capacităţile sale?*

— Da, sigur! Vai de omul care n-are încredere în capacităţile sale, că atunci nu se angajează la nimic! Dacă zici: „Eu nu pot nimic, eu sunt cel mai rău, eu n-am realizat nimic", atunci înseamnă că ajungi la un fel de nelucrare tocmai pentru că nu ai încredere în tine însuţi. Încrederea asta pe care o ai în tine trebuie verificată din anumite puncte de vedere şi cu oameni mai buni decât tine, oameni mai virtuoşi. E o calitate faptul de-a avea încredere în tine, în propriile tale forte.

— *Raiul în care vor merge cei mântuiţi în Hristos este identic cu raiul lui Adam şi al Evei?*

— Nu ştiu, n-am de unde să ştiu. Cred că e mai presus de raiul lui Adam şi al Evei, pentru că e vorba de o prezentă a lui Dumnezeu, o

prezentă simţită. Raiul în care au fost Adam şi Eva poate că a fost mai mult un loc de mulţumire, un loc de desfătare, însă în care prezenta lui Dumnezeu n-a fost aşa de reală cum gândim noi că va fi în raiul nostru, în sensul că Adam şi Eva au putut vorbi cu şarpele fără să ţină seama de prezenta lui Dumnezeu. Sau atunci când li s-a reproşat faptul că au mâncat din pomul oprit, Dumnezeu i-a chemat, a întrebat de ei, i-a strigat, ceea ce înseamnă că nu era într-o comuniune reală şi totală cu ei.

— *În faţa unor expuneri ateiste susţinute de unii profesori având ca suport texte din diferite manuale, care trebuie să fie atitudinea tinerilor creştini ortodocşi: pasivitate sau luptă pentru afirmarea dreptei credinţe a adevărului?*

— Dragă, dacă e vorba de studiu, nu se pune problema luptei pentru adevăr. Se studiază ceea ce s-a spus în lecţiile respective şi, apoi, cât priveşte ce credem noi, asta-i altceva. Dar nu se poate învăţa, de exemplu, darwinismul, fără să se ştie ce-i darwinismul. Care e părerea noastră în raport cu darwinismul, asta-i altă chestiune. De exemplu, darwinismul susţine că evoluţia a adus viaţă pe pământ, respectiv s-a dezvoltat viaţa pe pământ, s-au dezvoltat speciile. Pentru noi, asta nu-i o chestiune care ne-ar deranja, dacă s-ar accepta pe lângă susţinerea evoluţionismului şi faptul că lucrurile nu s-au petrecut de la sine, ci cu intervenţia lui Dumnezeu; adică, de fiecare dată când a apărut o nouă specie, aceasta a apărut nu datorită antecedentelor, ci datorită faptului că Dumnezeu, din ceea ce a fost, a făcut ceea ce este. Dar nu trebuie neapărat, când se susţine un lucru, să ne spunem noi punctul nostru de vedere. Îl spunem numai atunci când ni se cere sau când credem noi de cuviinţă. Însă studiul trebuie făcut după programa care este la scoală. Dacă se studiază materialismul, noi studiem materialismul şi după aceea spunem „da, dar eu nu sunt materialist, ci sunt idealist”.

DESPRE CĂSĂTORIE ŞI CĂLUGĂRIE

— *Despre cei ce se reţin de la carne: părinţii sunt lezaţi deoarece copiii refuză efortul lor de a le oferi mâncare bună. Este o necinstire a părinţilor de către copii? Să nu mai tină tinerii post dacă nu-s de acord*

părinţii?

— Dragă, nu se poate spune că îi necinsteşti pe părinţi când nu-i asculţi în chestiuni care sunt mai presus de părinţi. Cinstirea părinţilor nu înseamnă totală supunere. Domnul Hristos are cuvântul: „Cel ce iubeşte pe tatăl său şi pe mama sa mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine” (**Matei** X, 37) şi „Cel ce nu-şi ia crucea ca să-mi urmeze, nu este vrednic de Mine” (**Matei** X, 38). Sunt şi situaţii în care părinţii trebuie să înţeleagă o atitudine a copiilor lor. Ar putea şi copiii să fie mai maleabili, dar nu renunţând la post.

În ceea ce priveşte nemâncarea de carne, aceasta este o chestiune facultativă. Totuşi, dacă cineva îşi propune să aibă şi această înfrânare, poate să o aibă şi trebuie să găsească modalitatea să-i convingă şi trebuie ca şi ei (părinţii) să înţeleagă. La drept vorbind, nu copiii îi chinuiesc pe părinţi, ci părinţii se chinuiesc, pentru că nu ştiu să se raporteze la copii, care-s mai buni decât ei.

— *În acelaşi sens, părinte, în ce măsură încalcă cineva măsura cinstirii părinţilor dacă se călugăreşte fără voia acestora?*

— Călugăria, în general, nu este înţeleasă de oamenii care nu au o înclinare religioasă deosebită. Sunt puţini părinţii care-şi doresc să fie copiii lor călugări. Nu s-ar putea zice că numai atunci poţi să te faci călugăr, când părinţii sunt de acord cu asta, pentru că părinţii nu sunt de acord. Până la urmă acceptă o situaţie, dar nu o doresc şi, în cazul acesta, urmând lui Dumnezeu, ai putea zice că eşti pe o treaptă superioară, nu se mai pune problema cinstirii părinţilor, pentru că îi cinsteşti prin faptul că eşti călugăr. A fi călugăr este o cinste ce se răsfrânge şi asupra părinţilor. Şi chiar dacă nu înţeleg lucrul acesta, ei sunt cinstiţi ca părinţi ai unui călugăr. Nu se face dintr-o răzvrătire pornirea la călugărie, nu se face dintr-o oponenţă faţă de părinţi, ci se face dintr-o apropiere faţă de Dumnezeu, dintr-o râvnă pentru Dumnezeu şi, în cazul acesta, părinţii nu mai trebuie să fie implicaţi, nu mai trebuie să fie ca o piedică.

Undeva, se spune în psalm: „Ascultă, fiică, şi vezi şi uită pe poporul tău şi casa părintelui tău”. Acesta pare un cuvânt care nu s-ar potrivi cu ceea ce vrea Dumnezeu când spune: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta”, însă, când e vorba de lucruri superioare relaţiilor

părinţi-copii, în sensul că sunt relaţii Dumnezeu – om, acolo, cred că nu mai e cazul să se aibă în vedere relaţia a doua, în loc de relaţia primă. Până la urma îi va linişti Dumnezeu şi pe părinţi şi dacă nu, îşi vor duce greutatea pe care le-o dă – nu copilul care se duce la călugărie, ci lipsa lor de înţelegere pentru călugărie.

— *Părinte, cum poate fi privit regretul călugărului că nu şi-a îngrijit părinţii pe patul de moarte, de exemplu? Ce poate cauza un astfel de regret: neîmplinirea desăvârşirii, urmărită în monahism, sau cerinţa obiectivă a cinstirii părinţilor?*

— Dragă, sunt atâţia oameni care, fără să fie călugări nu sunt în situaţia de a-i îngriji pe părinţi pe patul de moarte. Sunt atâţia oameni care nu pot să-i îngrijească pe părinţi la bătrâneţe, fără să fie călugări. Aşa încât, nu se pune problema aceasta. Dumnezeu trebuie să găsească modalitatea de a fi îngrijiţi şi părinţii celor care au copii călugări şi care nu se mai pot îngriji de ei.

— *Poate fi regretul acesta asemănător cu o „vale a plângerii" de care vorbeşte basmul „Tinereţe fără bătrâneţe"?*

— Nu cred că poate să fie asemănat, dacă eşti hotărât pentru Dumnezeu. Dumnezeu nu dă nemulţumire, ci Dumnezeu găseşte totdeauna modalitatea să se împlinească toate, numai că noi nu avem destulă încredere în Dumnezeu, când ne hotărâm pentru Dumnezeu. Sunt mulţi călugări care, de fapt, sunt improvizaţii şi atunci sigur că aceia pot avea şi nemulţumiri, reproşuri, frământări, nu numai pentru părăsirea părinţilor, ci pentru părăsirea lumii, chiar şi pentru o viaţă care nu este conformă cu ceea ce se cere călugăriei. Când sigur eşti hotărât pentru Dumnezeu şi eşti copleşit de Dumnezeu, când te uimeşti de Dumnezeu, ajungi să te uimeşti şi de purtarea de grijă pe care o are Dumnezeu faţă de cei lăsaţi de tine în urmă. Pentru că la cârma vieţii nu-i omul, ci Dumnezeu, şi dacă credem în Dumnezeu, atunci credem şi în intervenţia lui Dumnezeu acolo unde trebuie să se intervină – şi moral şi material.

— *Părinte, mulţi tineri sunt chinuiţi de întrebări în legătură cu drumul pe care îl au de ales şi de multe ori consultă diferiţi duhovnici,*

care le explică faptul că importantă este apropierea de Dumnezeu, privitor la călugărie sau căsătorie. Ei le recomandă rugăciunea, zicând: lasă să se facă voia lui Dumnezeu. Deci, am putea deduce că există o voie a lui Dumnezeu ca unii, căsătorindu-se, să facă copii, iar alţii să se facă monahi?

— Da, s-ar putea să fie, pentru că Dumnezeu are nevoie și de oameni căsătoriţi, are nevoie şi de oameni dezlipiţi de lumea aceasta. Important este să-ţi găseşti tu locul, să simţi tu ce vrea Dumnezeu cu tine. În momentul în care te-ai hotărât pentru o cale, să nu mai consideri că mai există pentru tine şi o altă cale, iar calea pe care ţi-o alegi, să o alegi cu entuziasmul cuvenit, adică să nu te căsătoreşti cu probabilitate, nici să te faci călugăr cu probabilitate, ci să fii sigur că asta ţi-e calea şi atunci nu se mai discută posibilitatea unei alte căi sau că Dumnezeu ar fi avut un alt plan pentru tine. Noi nu ştim sigur ce vrea Dumnezeu cu noi, dar ştim ce putem face noi într-o condiţie sau alta.

— *Şi dacă facem invers, nu se va repercuta asta…?*

— Nu, nu se va repercuta, pentru că Dumnezeu nu e o cantitate neglijabilă, Dumnezeu nu e absent din viaţa noastră, ci e prezent, şi fiind prezent, îşi face datoria, să zicem aşa, când e vorba de un om care pentru Dumnezeu și-a ales una sau alta din căile pe care le-a avut în faţă.

— *Părinte, pentru o persoană care se hotărăște sincer să facă voia lui Dumnezeu, apare necesară cunoaşterea acestei voi. Deci, aflându-se în lume, el trebuie să discearnă între ispite de tot felul şi părelnice lucruri bune şi, în dorinţa de a cunoaşte dintre atâtea lucruri, voia mântuitoare a lui Dumnezeu, mai întâi va trebui să se debaraseze de patimi. Adică să se supună, printre altele, unei lucrări pe care Părinţii Bisericii o recomandă în special monahilor. Deci, practic, drumul ar trece prin călugărie…*

— Da, eu aşa şi zic. Cineva care vrea să devină călugăr este bine să trăiască acolo unde se găseşte, călugăria, până când ajunge să se ducă la mănăstire, adică să fie călugăr. Dacă eşti student, să fii cum ar fi un călugăr – student, dacă eşti muncitor, să fii cum ar fi un călugăr –

muncitor, adică să-ţi faci datoria în condiţiile călugăriei, iar dacă va fi să ajungi la călugărie, ţi-ai pregătit călugăria, iar dacă va fi să ajungi la căsătorie, ţi-ai pregătit şi căsătoria – prin viaţa superioară pe care ai dus-o înainte de căsătorie. Important este să ajungi tu personal să simţi care-ţi este rostul, adică până nu eşti hotărât ce ai de făcut, faci ce poţi în condiţiile tale.

— *Părinte, este verosimil ca Dumnezeu, luminând pe omul curăţit de patimi, acesta să ocrotească în inima lui dorinţă de a se căsători?*

— Da. De ce nu? Căsătoria, de fapt, este o chestiune a firii şi omul nu se leapădă de fire nici când se face călugăr, ci are posibilitatea să depăşească firea. Dar firea rămâne fire şi atunci poţi să doreşti să te căsătoreşti şi să alegi între căsătorie şi călugărie. Poţi să ai numai o direcţie, să alegi călugăria pentru că nu poţi alege căsătoria, asta depinde de om. Nu se ştie niciodată ce anume are în sine omul care se hotărăşte pentru una sau alta. Important este – când ai de ales, să alegi – şi când ai ales, să ştii de ce ai ales şi să nu mai alegi altceva.

— *Părinte, cum se poate ca Dumnezeu, fiind un Dumnezeu gelos, să vrea să împartă pe robul său cu o femeie?*

— Nu se pune problema aceasta, pentru că nu se împarte cu o femeie, ci cei doi se unesc ca să fie una în slujirea lui Dumnezeu. Nu se poate zice că cineva care se căsătoreşte împarte ceva, ci îşi alege o altă direcţie.

— *În legătură cu cuvântul pe care Domnul Hristos îl spune tânărului bogat şi pe care Sfântul Ioan Scărarul îl analizează şi deduce că fecioria este un dar adus lui Dumnezeu (Mântuitorul spune: „Dacă vrei să fii desăvârşit, vinde tot ce ai şi urmează-Mi Mie”). În ultimă instanţă, se poate spune că tot omul decide. Cum rămâne, deci, să se facă voia lui Dumnezeu atunci?*

— Dumnezeu nu desfiinţează voia omului. Dacă vrei să fii desăvârşit, îţi vinzi tot ce ai; dacă vrei să intri în viaţă, trăieşti în condiţiile în care trăiesc toţi cei care slujesc lui Dumnezeu. Mântuitorul nostru nu a venit ca să-i facă pe toţi călugări, ci a venit să-i mântuiască; or, mântuirea se realizează şi în călugărie şi în afara călugăriei.

Când am venit eu prima oară aici, la mănăstire, i-am spus părintelui Arsenie că am venit şi că vreau să mă fac călugăr; şi părintele zice: „Să ştii că nu toţi cei din lume se prăpădesc, nici toţi cei din mănăstire se mântuiesc”.

— *Dar nu putem privi alegerea căsătoriei cu bună ştiinţă că ar fi o osândire la nedesăvârşire?*

— Nu, nu este, pentru că există şi o desăvârşire în căsătorie, nu există o exclusivitate când e vorba de desăvârşire. Se desăvârşesc şi călugării şi mirenii, fiecare în calea lui, numai că unii au mai multe obstacole şi alţii au o cale mai lină în urcuşul duhovnicesc. Dar adevărat este că în viaţa călugărească există foarte mulţi improvizaţi. De ce? Pentru că mulţi nici nu ştiu ce fac atunci când se fac călugări, ci încearcă un amestec între călugărie şi mirenie. Ei cred că pot să-şi completeze lipsurile duhovniceşti – cu împliniri materiale, că pot să găsească modalitatea – fiind în mănăstire – să mai caute şi ceva din lumea asta şi, în cazul acesta, este o improvizaţie, iar improvizaţiile nu duc unde trebuie, aşa că rămân improvizaţi toată viaţa şi numai Dumnezeu ştie cum, în cele din urmă, va hotărî asupra unora ca aceştia.

În afară de asta, sunt oameni care se duc de la căsătorie la mănăstire pe motivul că nu s-au împlinit în căsătorie, că şi-au pierdut liniştea prin căsătorie, căsătorindu-se cu persoane care nu i-au odihnit, care nu i-au ridicat, ci i-au scăzut. Sunt cazuri în care elementele soţ şi sotie nu reuşesc să ajungă la un numitor comun, se ceartă, se bruschează, se bat şi atunci zice: Dă-o-ncolo de lume, mă duc la mănăstire şi vă las pe toţi. Unul ca acesta a realizat ceva pentru Dumnezeu? Nu a realizat nimic pentru Dumnezeu, a realizat ceva pentru sine. Aici, la noi la mănăstire, au fost cazuri din acestea şi sunt şi acum cazuri de oameni care s-au plictisit de lumea aceasta şi au venit la mănăstire. Ei, ce i-a dat unul ca acela lui Dumnezeu?

— *Sfântul Ioan Scărarul spune că nici nu poate avea un om căsătorit încredinţarea mântuirii, decât pe patul de moarte.*

— Bine, asta este o părere. Să ştii că şi Sfinţii pot avea păreri. Nu se poate zice că pe patul de moarte eşti mântuit şi dacă nu eşti pe patul

de moarte nu eşti mântuit. Nu se ştie niciodată. Femeia se mântuieşte prin naştere de prunci, nu prin moarte. Când este naşterea – când mori? Sunt nişte lucruri care trebuie gândite, nu înseamnă că gata, dacă a zis Sfântul Ioan Scărarul, asta-i şi fără asta nu se poate. Uite, şi un Sfânt poate avea o părere care nu-i exactă, privită obiectiv. Păi aşa şi călugărul, numai pe patul de moarte poate să fie sigur de mântuire, de aceea se spune că „moartea pentru Sfinţi este naştere la viaţa veşnică”.

În realitate, naşterea este un moment pregătit de un proces, nu se poate naşte un copil în momentul zămislirii. Toată viaţa trăieşte în vederea mântuirii, a desăvârşirii. Important este să fim pe calea cea bună, să avem conştiinţa că stăm în faţa lui Dumnezeu, că nu noi ne mântuim, ci Dumnezeu ne mântuieşte şi să căutăm o împlinire prin Dumnezeu. În cazul acesta ai încredinţarea că Dumnezeu te mântuieşte nu în clipa morţii, ci în toate clipele în care te angajezi pentru Dumnezeu.

— Părinte, în ce măsură îi scade pe soţi sau nu îi scade relaţia intimă, în scopul naşterii de copii, dacă toţi zicem „în fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea”?

— Bine, asta este o raportare la păcatul strămoşesc. Noi nu putem duce lucrurile la extrem. Aşa au făcut gnosticii, care au spus că materia trebuie distrusă, nu trebuie înmulţita, pentru că materia este rea, deci căsătoria e rea, pentru ca înmulţeşte materia. Astea nu sunt concepţii ale Bisericii. Noi zicem că la temelia existentei noastre este ceva care nu ne favorizează. Dar nu putem zice totuşi lucrul acesta, pentru că actul acesta sexual, care este până la urma un act fizic, de ce îl foloseşte Dumnezeu atunci pentru concepere dacă e scăzut ca act? Nu putem susţine lucrul acesta decât într-o anumită perspectivă, dar perspectiva asta nu este una reală. Putem spune însă altceva, şi anume, că actele sexuale care nu urmăresc şi naşterea de fii ar fi cu scădere, dar nici în acest caz nu poţi să te menţii pe poziţia aceasta mult, pentru că e într-adevăr o insuficientă a omului. Cei care au făcut rânduielile acestea cu marţea, joia şi nu la sărbători, au vrut să-l ridice pe om mai presus de sine însuşi. Ei, în realitate, ca oameni necăsătoriţi, au făcut program oamenilor căsătoriţi! Or, lucrul acesta nu se poate realiza.

Nici ei, poate, căsătoriţi fiind, nu puteau realiza lucrul acesta, pe care ei nu l-au experimentat. Poate să nu fie scădere, poate să fie o ridicare faptul acesta că te angajezi la aducerea în lume a unui copil. Lucrul acesta te face colaborator cu Dumnezeu, şi dacă te face colaborator cu Dumnezeu, îl mai poţi socoti inferior?

*— Nil Ascetul, în **Filocalia**, volumul I, citând din **Deuteronom**, Capitolul al XXV-lea, deduce că atingerea parţilor ruşinoase sau cugetarea la ele, întinează, şi completează că cele ce ajută la naştere arată creatura. Întrebarea ar fi tot în ceea ce priveşte gnosticii, dacă ar fi într-adevăr o cădere?*

— Nu este o scădere. Nu există nimic în trupul omenesc care să fie întinat, să fie prin sine scăzut; şi organul sexual şi ochiul sunt pe acelaşi plan, din punct de vedere creatural. Nu se poate spune că asta-i spurcat şi asta-i curat. În momentul în care „Câţi în Hristos v-aţi botezat, în Hristos v-aţi şi îmbrăcat", nu mai e vorba de spurcăciune. Este vorba de întinare prin gândirea pe care o poţi avea; de exemplu, se recomandă călugărilor să nu-şi privească trupul şi mai ales părţile ascunse ale trupului, ca să nu se excite, adică să aibă un mijloc de înlăturare a unor porniri care, la ei, sunt vinovate. Asta nu înseamnă însă că soţul şi soţia nu se pot bucura chiar şi de ceea ce pare a fi scăzut, pentru că nu e nimic scăzut. Citeam undeva, într-o carte de sexologie, că aceia care se ruşinează când au un act sexual, sting lumina şi aşa mai departe, greşesc. Era o părere a unui laic în chestiunea aceasta, dar omul trebuie să se reverse, în fond, în actele sexuale, nu să se jeneze şi să zică „vai, de mine, că iar am făcut păcat şi vai de mine, că n-ar mai fi trebuit...". Astea sunt lucruri care trebuie să ridice fiinţă omenească, nu trebuie să o scadă.

Animalele, de exemplu, care se împreună, nu au o jenă, o pudoare, o fac oriunde, nu? Oamenii au o jenă nu pentru că e jenă, ci pentru că este o intimitate. Dar unul care s-a făgăduit la călugărie şi trăieşte viaţa călugărească, sigur că nu trebuie să aibă relaţii intime, sau homosexualii, să se desfăteze unul de celălalt, sau cei care au porniri nefireşti...

— Problema s-ar fi pus nu în sensul că ar fi necurat, ci dacă n-ar fi

fost mai bine – în viziunea Sfântului Ioan Scărarul – să se aibă grijă de desăvârşirea proprie...

— Lasă-mă, măi, cu Sfântul Ioan Scărarul! Sfântul Ioan Scărarul a scris pentru călugări, nu a scris pentru oameni de rând. Adevărul este că **Scara** este pentru călugări, nu este pentru mireni. Este scrisă de un călugăr şi sigur că tot ce e scris în ea e valabil pentru călugări, nu şi pentru ceilalţi. Nu se poate orienta cineva după **Scara**, de exemplu, în chestiuni de sexualitate, dacă el este căsătorit.

— *Chiar spune în **Scara**, în Cuvântul 11, Capitolul 5: „Se pot privi cu nepăsare cei din lume, din mândrie, şi se pot defăima când nu sunt de faţă, pentru a scăpa de deznădejde şi a dobândi nădejdea". Cum adică?*

— Nu ştiu. Nu-mi dau seama. Mie mi se pare confuză treaba. Ia, să o mai zicem o dată.

— *Deci, „pot privi cu mândrie"...*

— Bine, să privească cu mândrie ei, unii pe alţii, sau cum? Călugării să-i privească pe mireni? Da, că ei sunt mai presus de ăia... dar nu sunt mai presus de ei, au altă cale.

— *„Şi se pot defăima pentru a scăpa de deznădejde şi a dobândi nădejdea"...*

— Adică, tu, călugăr fiind, să-i defaimi. Nu, măi, nu e o perspectivă reală. Indiferent cum ar fi, noi nu avem voie să-i defăimăm, pentru că au o altă viaţă, pe care, de fapt, Biserica o binecuvântează. Dumnezeu o binecuvântează. Dumnezeu a binecuvântat sexualitatea prin însăşi crearea omului, aşa cum este, bărbat şi femeie. După aceea, dacă-i vorba să aducem argumente, Biserica binecuvântează căsătoria cu sexualitate cu tot, nu o binecuvântează ca şi când ar fi vorba despre doi care acum se fac călugări şi care vor trăi în viaţa comună de căsătorie. Nu e aşa! O căsătorie cu tendinţe din acestea, de necăsătorie, e de fapt o caricatură de căsătorie şi de călugărie. Nu e nici călugărie, nici căsătorie. Biserica zice: „Să se veselească ei la vederea fiilor şi a fiicelor lor". Este o datorie a celor care se căsătoresc să aibă familie şi nu un singur copil şi să se uite la el ca la ştiu eu ce. Dacă poţi avea mai mulţi copiii şi ai numai unul, ai un idol, nu un copil!

— Revenind la alt subiect, părinte, spuneţi că în călugărie sunt cei mai mulţi rataţi și că în călugărie trebuie să intre oameni de excepţie. Ce înseamnă om de excepţie?

— Înseamnă un om care nu se joacă cu viaţa lui, un om care ştie ce-i călugăria, știe ce-a lăsat și ce-a găsit și care nu mai poate fi clintit din calea călugăriei. Adică, nu oameni cu lipsuri, pentru că în mănăstiri sunt foarte mulţi oameni cu lipsuri, lipsuri fizice, psihice, oameni fără cultură, oameni care nu s-ar fi descurcat în viaţa comună. Or, aceştia niciodată nu vor fi nişte călugări buni, vor fi nişte domiciliaţi şi nişte improvizaţi la mănăstire. Dacă te duci prin mănăstiri şi cercetezi, poţi constata mulţi din aceştia, care nu sunt nici de căsătorie, nici de călugărie. Aceştia nu înaintează, nu fac parte din rândul oamenilor de excepţie. Un om de excepţie este un om care ar fi putut face faţă și în căsătorie și care nu e refugiat la mănăstire.

— Poate să creadă cineva despre sine că este om de excepţie?

— Poate! Dacă este, poate. Pentru că smerenia nu înseamnă să negi nişte lucruri pe care eşti sigur că le ai. Adică, în general, omul când se duce la mănăstire, nu se gândeşte că-i de excepţie sau nu-i de excepţie. Dar numai oamenii de excepţie pot duce o viaţă mai presus de obişnuit.

— V-a cerut vreodată cineva, vreun ucenic, părerea dacă e de excepţie sau nu?

— Nu. Nu mi-a cerut-o. Poate că nici n-aş fi putut să-i spun, pentru că el trebuie să ştie mai bine decât mine dacă e sau nu e de excepţie. Dar, în orice caz, un om care poate să facă nişte lucruri care să-l recomande, care a făcut o facultate, deja e nădejde că nu e unul de rând. După aceea, faptul că poate să renunţe la anumite lucruri – poate să ţină post – arată că nu e un om oarecare, ci e un om care se evidenţiază prin ceva. Și atunci poţi să spui că e un om de excepţie. Sunt unii oameni care, de exemplu, fac nişte lucruri obişnuite, dar dacă le ceri mai mult decât fac, atunci nu mai pot face, și în călugărie trebuie să faci și nişte lucruri care-s mai presus de tine.

— *Deci, părinte, ca o concluzie, există vocaţie monahală?*

— Există, sigur că da! Aşa cum există vocaţie pentru căsătorie, pentru studiu, aşa există şi o vocaţie monahală.

— *Cum s-ar putea descoperi?*

— Mai întâi de toate o poţi descoperi în faptul că te simţi bine în preajma călugărilor, te simţi bine pe la mănăstiri, te simţi bine acolo unde se duce o viaţă superioară, ai o înclinaţie spre asta. Eu, de exemplu, din copilărie am simţit că asta mi-e calea mea, mi-am dorit totdeauna, mă bucuram de un călugăr; când mă întâlneam cu un călugăr era o chestiune excepţională pentru mine, o bucurie. Asta înseamnă că am avut o vocaţie monahală.

— *Părinte, în legătură cu motivele care l-ar duce pe om la călugărie. Poţi veni la călugărie din dorinţa de a fi desăvârşit?*

— Poţi, dacă ştii ce-i desăvârşirea. Unii zic că vin la călugărie pentru a se mântui, ca şi când mântuirea nu ar fi şi în altă parte. Unul a zis aici, la mănăstire, când a fost întrebat, „de ce-ai venit să te faci călugăr?”, că el vrea să ducă viaţa curată, iar celălalt l-a întrebat: „dar ce, eu duc viaţa spurcată?”

E adevărat, fiecare are motivele lui. Poate că unii vin la călugărie fără să ştie de ce vin, dar după aceea se validează, dacă se validează. La mănăstire e nevoie de oameni. Sunt unii care vin la mănăstire şi care-s primiţi pentru a fi oameni la mănăstire. Şi atunci, dacă-ţi vine unul la mănăstire, zici: „hai să-l încercăm, poate rămâne la noi”. Cei mai mulţi, de fapt, dacă sunt oameni simpli şi fără o inteligentă deosebită, nu ştiu ce fac – atunci când se fac călugări. As putea zice că, într-un fel, nici eu n-am ştiut ce fac atunci când m-am făcut călugăr, deşi eram absolvent de Teologie.

— *E corect să te călugăreşti din dorinţa de a urma exemplul Sfinţilor, având în vedere ce spune Sfântul Apostol Pavel, „urmaţi exemplul mai marilor voştri”?*

— Da, numai că mai marii voştri pot fi şi oameni cu familie!

— *Poate cineva să fie călugăr adevărat dacă se călugăreşte*

urmând exemplul unui prieten, sau al unei prietene? De exemplu, dacă prietena cu care urma să se căsătorească merge la mănăstire, să meargă şi el la mănăstire?

— Nu cred că e un motiv de călugărie. Un motiv real de călugărie este să-i slujeşti lui Dumnezeu pe calea călugăriei. Toate celelalte sunt improvizaţii. Poate că este motivul tău, dar nu-i corect. Corect este să te faci călugăr pentru că doreşti şi pentru că vrei să fii călugăr.

— *Părinte, dacă pentru un motiv neprevăzut întârziem seara încât nu ne putem face canonul obişnuit de rugăciune până la ora la care ne culcăm de obicei, ce trebuie să facem?*

— Să vă culcaţi!

— *Bun, dar să ne culcăm renunţând la unele rugăciuni?*

— Da, sigur că da!

— *...sau să ne prelungim rugăciunea, iar dimineaţa, la ce oră ne sculăm, în cazul acesta?*

— Dragă, nu se pune problema aşa, pentru că viaţa nu înseamnă anumite tipare. Odată eşti obosit, odată nu eşti obosit şi atunci când nu eşti obosit, poţi face mult mai mult. Eu, de exemplu, seara mă rog foarte puţin. E adevărat că mă duc la slujbă şi stau acolo trei ceasuri, dar asta nu înseamnă că mă rog trei ceasuri. Când vin aici şi sunt obosit, nu mă mai rog atât. Acestea sunt nişte lucruri cu care ne ajutăm, nu ni le numără nimeni. N-o să zică Dumnezeu „da, dar în câte seri nu te-ai rugat" sau „da, dar în câte duminici ai plecat zicând numai «Doamne miluieşte-mă» şi nu ai stat la rugăciune?". Asta e o chestiune a noastră. Nu-i oferim noi ceva lui Dumnezeu şi Dumnezeu ne reproşează că nu i-am oferit destul sau că l-am neglijat, ci este o chestiune a noastră, de sensibilizare, de îmbunătăţire a noastră.

Eu, când mă culc fără rugăciunea obişnuită, nu-l nedreptăţesc pe Dumnezeu, eventual mă nedreptăţesc pe mine. Dar poate nici pe mine nu mă nedreptăţesc până la urmă, pentru că asta e situaţia mea reală, din seara aceea. Un exemplu: vin de la înmormântare, sunt obosit şi nu mă mai duc la biserică în seara aceea. Nu-mi fac probleme de felul „dar

ce fac acum în loc de asta”. Nu mai fac nimic în loc de asta. M-am culcat, în timp ce ceilalţi s-au rugat şi nu că n-am vrut şi eu să mă rog, ci pentru că nu am fost în situaţia să mă rog şi eu.

— Părinte, dar dacă neprevăzutul se repetă?

— Şi dacă se repetă neprevăzutul, te gândeşti că nu ţi-ai împlinit o datorie, dar nu mai poţi face ceva în loc de datoria aceea. Eventual, poţi, rugăciunile de seară, pe care nu le-ai împlinit şi care se potrivesc şi dimineaţa, să le faci dimineaţa. De exemplu, ai avut în program să citeşti o Catismă din **Psaltire** şi, eventual, dimineaţa ai putea s-o citeşti, dar nu o citeşti pentru că n-ai citit-o, o citeşti pentru că o poţi citi. Dar dacă e o rugăciune cum sunt rugăciunile celor ce merg spre somn, n-are rost să-i ceri aceasta lui Dumnezeu, dimineaţa. Astea-s aşa, lucruri de oameni scrupuloşi… nu cred că-i cazul!

— Dar în călătorii lungi sau când ne aflăm în altă casă, se întâmplă la fel?

— Sigur că da! Dacă te duci în altă casă şi eşti singur, poţi să-ţi împlineşti pravila ca acasă. Dacă eşti în altă casă şi nu se poate, zici câteva rugăciuni şi te culci liniştit, ca şi când ai împlinit toată pravilă. Noi nu trebuie să ne chinuim pe noi înşine pentru nişte întrelăsări. Noi trebuie să avem cu Dumnezeu nişte relaţii de fii cu tatăl. Eu văd altfel viaţa şi nici nu cer foarte multe de la oameni. Pe mine mă interesează cel mai mult ca omul să aibă conştiinţa că depinde de Dumnezeu.

— În acelaşi sens, dacă se întâmplă să venim de la serviciu sau să mergem undeva, pe drum putem să zicem rânduiala în minte, dacă o ştim?

— Da, dar nu e necesar! Pentru că, în general, rânduiala nu o poţi zice cum se cade. Cel mai bine poţi să zici „Doamne Iisuse…”, dacă-i vorba, în loc de rânduială. Eu, de exemplu, constat că dacă merg undeva, nici lucrurile pe care le ştiu foarte bine la mănăstire şi pe care le zic, nu le mai pot zice foarte bine în altă parte. Poate şi din cauza impresiilor foarte multe pe care le acumulez în suflet şi care năvălesc după aceea.

— În Apoftegma 11, după Avva Mâţoi, acesta, după ce dă sfaturi generale, zice: „Şi de va grăi cineva ceva, pentru orice fel de lucruri, nu te certa cu el, ci de va grăi bine, zi-i «aşa cu adevărat», iar de va grăi rău «tu ştii ce vorbeşti», şi nu te prigoni cu dânsul, pentru ce a grăit”. Ce înseamnă, „tu ştii ce vorbeşti”?

— Adică, într-un fel îţi dai acordul, dar nu eşti de acord.

Tu ştii! Cum zicea părintele Serafim Popescu aici la noi: „Măi, tu ştii mai bine!”. Bine, asta este o regulă în chestiuni care nu au o foarte mare importantă, în chestiuni personale, pentru că sunt şi chestiuni care, importante fiind, nu pot fi neglijate.

*— În **Pateric** se spune despre avva Macarie că s-a făcut „Dumnezeu pământesc”, deoarece trecea cu vederea toate greşelile şi neregulile celorlalţi. Cum se împacă acest lucru cu necesitatea de a anatemiza pe incestuos, cum zice Sfântul Apostol Pavel în **Corinteni**, sau pe ereticii care sunt excluşi din Biserică?*

— Foarte bine se împacă! Sfântul Macarie avea în vedere nişte lucruri pe care le trăia el în pustie sau care nu aveau consecinţe în afară. De exemplu, ai văzut pe unul că a furat. Tu nu te gândeşti la asta, la faptul c-a furat, şi îi acoperi cumva păcatul, nu te interesează consecinţele lui. E altceva să auzi pe cineva că spune lucruri neadevărate, care pot avea consecinţe în societatea în care trăieşti. Mai nou, au fost nişte nereguli prin Dobrogea, la Mănăstirea Cocosul unde se zicea despre unul dintre călugări că-i întruparea lui Dumnezeu Tatăl, altul că-i întruparea lui Dumnezeu Fiul, altul că-i întruparea lui Dumnezeu Duhul Sfânt, că-i Sfânta Treime coborâtă acolo. Faţă de astfel de lucruri nu poţi să fii fără siguranţa de a mărturisi adevărul şi să le laşi aşa, pentru că dacă le laşi aşa, se înmulţesc relele. Şi atunci trebuie intervenit cu responsabilitatea pe care o are un conducător bisericesc sau pe care o are un stareţ de mănăstire.

Or, ce a făcut avva Macarie, putem face şi noi în chestiuni care nu lezează, în general, bunul mers al vieţii sociale. Dar în chestiuni care aduc urmări dezastruoase, nu poţi să fii ca avva Macarie, acolo trebuie să fii ca Sfântul Apostol Pavel. Chestiunea aceasta, cu avva Macarie, este foarte bine venită când e vorba de oameni răscolitori de rele. Sunt

unii oameni care-s pusi să scoată în evidentă păcatele altora, de a căuta, de a răscoli, de a scormoni, să cunoască păcatele şi după aceea să le folosească. Chiar aici la noi, la mănăstire, au fost cazuri de oameni din ăştia, care au umblat cu casetofoane după ei să prindă anumite informaţii, anumite situaţii, şi după aceea au făcut caz de ele. Asta nu seamănă cu avva Macarie şi nici cu Sfântul Apostol Pavel, ci seamănă cu dracii!

— *Părinte, noi, ca oameni obişnuiţi din lume, ca oameni neslujitori ai Bisericii, dacă observăm un păcat grav la un slujitor al Bisericii, dacă observăm un păcat chiar strigător la cer sau că a căzut într-un păcat ce ar putea avea consecinţe, şi lumea se sminteşte de lucrul acesta, putem să atenţionăm Episcopul locului în scopul anatemizării?*

— Păi, pe noi nu ne interesează ce urmează, dar putem să punem în atenţie lucruri care sunt spre sminteală.

— *Dar să nu insistăm?*

— Nu. Nicidecum.

— *În legătură cu scăderile prin ispitele desfrânării, părinte; în* ***Pateric*** *se vorbeşte de tot felul de căderi, dar se ocoleşte căderea prin homosexualitate. Să înţelegem că acesta este un păcat de care nu te poţi pocăi, cum zice Sfântul Apostol Pavel, că sunt unii care, după ce cad, nu se mai pot ridică?*

— Cred că la Sfântul Apostol Pavel nu este vorba de un păcat anume, ci de o stare de păcătuire. Nu ştiu, eu nu mi-am pus problema că homosexualitatea este trecută cu vederea, că nu e pusă în evidentă. S-ar putea întâmpla ca aceia care au scris **Patericul** să fi avut în vedere ceea ce spune Sfântul Apostol Pavel: „Sunt lucruri de care este ruşine a le şi grăi” (**Efeseni** V, 12). S-ar putea întâmpla să nu fi vrut să pună în evidentă nişte păcate reale, pentru a nu scădea prestigiul călugărilor. Gândeşte-te, dacă s-ar crea o opinie că în mănăstiri sunt homosexuali, ar fi o treabă care nu i-ar avantaja nici pe cei ce nu sunt homosexuali. Dar noi trebuie să fim realişti şi aşa trebuie să stăm şi în faţa realităţilor; cum sunt ele de fapt. Noi nu zicem că nu sunt astfel de păcate, nici nu zicem că sunt astfel de păcate, dar realitatea este că şi

de călugăr poate tine orice ţine de un om.

— *Nu există Sfânt care să se fi luptat cu astfel de ispite? Ştim despre Cuvioasa Maria Egipteanca, despre care se spune că a avut o viaţă anterioară aşa de...*

— Da, dar nu se spune că ar fi fost şi lesbiană!

— *Deci nu există aşa ceva menţionat?*

— Nu există şi noi nu ştim de ce nu există, dar Sfântul Apostol Pavel menţionează, în **Epistola către Romani**, homosexualitatea.

— *Părinte, canonul spune că dacă stareţul e eretic, călugărul poate să plece. Ce înseamnă asta? Oare câţi laici şi slujitori sfinţiţi nu s-ar afla eretici dacă ar fi luaţi la bani mărunţi?*

— Dacă stareţul este eretic, evident că este eretic pentru că învaţă o erezie.

— *...pentru că se întreabă cineva: câţi pătrund fineţea hotărârilor Sinodului al IV-lea Ecumenic, de exemplu, şi mai spune că, dacă şi unii din Sfinţii Părinţi au avut scăpări dogmatice, atunci ce înseamnă, propriu-zis, om eretic?*

— Dragă, om eretic înseamnă om care propovăduieşte o erezie. De exemplu, spune unul despre Maica Domnului că nu-i pururea Fecioară. Ăla-i eretic şi atunci ai motive să nu stai cu el!

— *Părinte, în rugăciunea a doua din Canonul de împărtăşire, zicem: „Sfinţeşte-mi sufletul şi trupul, mintea şi inima, rărunchii şi măruntaiele". Deci, rărunchii sunt măruntaiele sufletului sau ce sunt?*

— Nu. Se referă la întreaga fiinţă umană. Adică, sfinţeşte-mi toată existenţa, intră oriunde exist eu, intră în unghii, intră în păr, intră în dinţi, intră în tot ce sunt. Este o expresie a integralităţii.

— *Observa cineva: ceea ce zicem prima dată, „suflet şi trup", ar ţine de suflet şi ce zicem a doua oară, „rărunchii şi măruntaiele", ar ţine de trup.*

— Nu, astea-s speculaţii. Nu trebuie duse lucrurile la extrem.

Singurul lucru care trebuie avut în vedere în cazul acesta este integralitatea umană. Adică nimic din mine să nu fie fără Dumnezeu!

— *Cineva chiar se întreba dacă rărunchii sunt măruntaiele sufletului sau ce sunt?*
— Nu sunt. Rărunchii sunt rărunchi, adică rinichii.

— *Avva Pimen spune: „Învaţă-ţi gura să vorbească cele ale inimii". Întrebarea este, despre ce inimă este vorba, dacă ne referim la subconştient sau transconştient, cum spune Părintele Stăniloaie în* ***Ascetică şi mistică****. Cum poţi să înveţi efectiv gura să vorbească cele ale inimii?*
— Sfântul Pimen are în vedere unitatea, nu duplicitatea. Adică, să nu fii în situaţia să spui cu cuvântul ceva, iar cu gândul să gândeşti altceva. Învaţă-ţi gura să vorbească ceea ce îţi spune inima, adică să fii sincer, asta înseamnă.

— *Părinte, se spune despre mama care moare la naştere că este martir. Medicina spune că, uneori, avortul este necesar pentru a salva mama copilului. Se naşte următoarea situaţie: dacă femeia nu face avort şi moare la naştere, respectivii medici ar spune că femeia este o sinucigaşă mai degrabă, decât o martiră...*
— Dragă, depinde ce înţelegi prin actul respectiv. Doctorul poate să zică despre ea că-i o sinucigaşă, pentru că el nu ştie de Dumnezeu, pe când un credincios, care ştie de Dumnezeu, zice că-i martiră. Acum, noi n-avem de unde să ştim cum primeşte Dumnezeu o treabă din asta. Ceea ce ştim este faptul că o femeie însărcinată are dreptul să se împărtăşească, chiar dacă are păcate opritoare de la împărtăşire. Asta înseamnă că şi Biserica are în vedere posibilitatea de a muri o mamă la naştere, nu pentru că vrea ea să moară sau pentru că vor alţii să fie aşa, ci pentru că se poate întâmpla aşa. Dar sunt şi femei care fac prea multe avorturi şi după aceea se întâmplă să aibă şi un copil şi, în cazurile acestea, este periclitată naşterea. Acum nu ştiu dacă în această situaţie este martiră.

Când eram eu student la Teologie, a murit cineva din personalul şcolii, despre care se zicea că făcuse multe avorturi. Avea un băiat şi

totuşi voia şi o fetiţă. Acum, Dumnezeu ştie dacă a fost martiră. Noi trebuie să le lăsăm pe toate în seama lui Dumnezeu.

— *Bine, dar sunt şi cazuri în care medicii spun: „Sigur naşterea aceasta nu poate avea loc".*

— Bine, dacă nu poate avea loc, atunci să aibă loc sarcina şi să se evite naşterea, dar să nu se omoare copilul.

— *Deci, oricum ar fi, omorârea copilului este o crimă…*

— Da. Se consideră.

— *Şi nu se justifică prin nimic?*

— Nu se justifică prin nimic şi se justifică, totuşi, prin neputinţa omului. Sunt atâtea femei care nu au destulă credinţă încât să le facă disponibile pentru martiriu. Noi nu sfătuim păcatul, dar trebuie să tratăm păcatul. Adică, dacă cineva a făcut totuşi un avort, eu nu pot să spun că Dumnezeu nu-l iartă, dar nici nu pot să spun cuiva să facă un avort.

— *Părinte, a iubi pe vrăjmaşi, se referă şi la diavoli?*

— Nu, nu se referă la diavoli, se referă la oameni, la duşmanii propriu-zişi ai oamenilor. E vorba de oameni care îţi vor răul, care te defăimă, care te vorbesc de rău… Să-i iubeşti, adică să nu le faci rău, să le fii binevoitor când ţi-ar cere un ajutor etc.

— *Părinte, în legătură cu chestiunile cu care ne lovim noi în contemporaneitate, cu ştrandul, litoralul, baia comună, Canonul 77 Trulan mai acţionează? Li se interzice chiar soţilor să facă baie împreună. Se poate extinde să nu faci baie în mare, sau pe Litoral…?*

— Se poate extinde în sensul acesta că, dacă te-ai duce numai tu acolo, ai putea să faci baie, pentru că nu-i spurcată marea. Dar condiţia de a face baie acolo este condiţie scoborâtoare a gândirii umane. Adică, prea multă dezgolire, prea multe impresii de felul acesta; un om credincios găseşte o altă modalitate să facă baie. Bine, nu le poţi interzice să se ducă la ştrand. Dar cel mai bine este să stea acasă, să facă plajă în grădină.

— Părinte, fumatul este patimă, este păcat?

— Păi, prima dată dacă fumezi o ţigară, e păcat, iar dacă fumezi mai multe, e patimă. De ce? Pentru că e o practică nejustificată în existenta umană. Nu-i ca şi când ai mânca. Este o treabă în plus şi nu poţi fi şi cu Dumnezeu şi cu fumatul.

La mine mai vin oameni la spovedit, oameni care spun că ţin posturi, se roagă şi le spun că „da, numai că pe acestea toate ti le şi afumi”. Cel mai bine este să fii liber. Liber de orice, iar dacă eşti liber de orice, eşti liber şi de fumat. Sunt unii care au şi circumstanţe atenuante pentru fumat, de exemplu, în **Paza celor cinci simţuri** nu e foarte clară atitudinea Sfântului Nicodim Aghioritul în privinţa fumatului. Dar eu sunt împotriva fumatului, total!

— Dar cu cafeaua? Că astea merg amândouă.

— Chestiunea cu cafeaua nu e aşa de defăimătoare, în sensul că aceasta are şi un efect odihnitor, să zicem. Adică, dacă nu poţi trăi fără cafea, e rău că bei, dar dacă ţi se oferă undeva o cafea, poţi să bei, pentru că nu e ca şi când ţi-ar oferi o ţigară. Sunt mănăstiri, de exemplu, la Sfântul Munte, unde ţi se oferă un rachiu şi o cafea…

— Şi uneori se spune că-ţi pune şi-o ţigara!

— Mă rog, dacă-ţi pune şi-o ţigara, ţi-o pune numai s-o vezi!

— Părinte, în acelaşi sens, despre teatre sau spectacole, evident că monahii n-au ce căuta acolo, dar mirenii?

— Depinde despre ce-i vorba. Sunt lucruri pe care poţi să le asculţi sau să le vezi fără a avea consecinţe negative. La Timişoara, când eram, eu mergeam la teatru, dar acuma, de când sunt călugăr, nu am mai fost, pentru că *nu mi se mai şede*; dar nu sunt împotriva lucrurilor bune. Noi nu trebuie să ocolim lucrurile în sine; de exemplu, nu mă duc la teatru pentru că acolo e teatru, cum nu mă duc eu la bar.

Mi-a spus unul că-l are pe dracu’ în stomac, că-l simte cum umblă, cum nu ştiu ce… Eu i-am spus că ăla nu-i dracu’. Şi-a venit după aceea la spovedit, la mine, şi mi-a spus că s-a dus la un spectacol cu femei goale. Atunci i-am zis: „Măi, să ştii că îl ai pe dracu’ în cap, nu în

stomac”. Adică sunt lucruri care pot fi evitate din start, şi sunt lucruri care pot fi folosite fără niciun fel de îndoială.

— *Deci, doar în ceea ce priveşte consecinţele trebuie să evităm. Nu-i un păcat în sine să mergem la teatru?*

— Nu e. Poţi să te duci la toate piesele despre care ştii că sunt bune, poţi să te duci la Operă, la cinematograf, la filme cuviincioase, poţi să te uiţi la televizor la tot ce-i ziditor, la tot ce-i frumos. Noi nu suntem exclusivişti. Te poţi folosi de toate lucrurile bune şi frumoase pe care le-a dat Dumnezeu. Dacă nu vrei tu să te duci la teatru, poţi să nu te duci, nu te obligă nimeni, dar să ştii că ocoleşti o sursă de cultură şi nu numai de cultură, chiar de înnobilare.

— *Cultura poate să înnobileze sufletul?*

— Sigur că da! De aceea este cultură, pentru că te cultivă.

— *Părinte, acum un cuvânt de folos, dacă se poate.*

— „În tot locul stăpânirii Lui, binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul!”

GÂNDIŢI FRUMOS!

Mănăstirea Brâncoveanu
24 martie 1997

Îmi încep consideraţiile prilejuite de această întâlnire, cu un cuvânt pe care-l spunea un fotograf de origine germană din Sibiu, pe nume Fischer. Acest fotograf, când se ducea cineva la el ca să-i facă o fotografie, în loc să spună „zâmbiţi” sau un cuvânt care să-l îndemne pe cel care stătea în faţa obiectivului, un cuvânt obişnuit, spunea „gândiţi frumos!”. Bineînţeles că el voia să spună „gândiţi-vă la ceva frumos”, pentru ca gândul să se reflecte pe faţa noastră şi să apărem frumos în fotografie.

Eu cred că nu poate fi un îndemn mai frumos decât „gândiţi frumos!”. Ce înseamnă „gândiţi frumos!”? Înseamnă să nu te gândeşti la ceva frumos într-o *anumită* clipă, ci să gândeşti frumos în *orice* clipă, să fii atent la gânduri, să selectezi gândurile care-ţi trec prin minte, să

reţii gândurile cele bune şi, în măsura în care există posibilitatea, să le dai grai şi să le întrupezi în fapte. Temelia vieţii spirituale este gândul, de aceea în viaţa religioasă esenţialul este disciplina lăuntrică, disciplina de gând.

Ieri s-a citit din **Sfânta Evanghelie** despre o minune pe care a făcut-o Domnul Hristos când a dat sănătate, putere, unui om paralitic. Cu prilejul acesta, Domnul Hristos a spus nişte cuvinte pe care oamenii le-au interpretat în felul lor, iar din ceea ce relatează toţi cei trei Evanghelişti care prezintă minunea cu vindecarea slăbănogului din Capernaum, înţelegem că Domnul Hristos s-a referit la nişte gânduri nemărturisite, la nişte gânduri neexprimate. Luând în considerare gândurile lor, Domnul Hristos a rezolvat o chestiune de gând.

Este foarte important să ştim că gândurile noastre le mai ştie cineva: le ştie Dumnezeu, le ştie Domnul Hristos care e Dumnezeu adevărat şi om adevărat. Domnul Hristos are în vedere gândurile noastre.

De aceea, având în vedere faptul că prin mintea noastră trec tot felul de gânduri, şi bune şi rele, şi frumoase şi urâte, este important să fim cu luare-aminte la gânduri, să gândim frumos. De ce? Pentru că, dacă gândim frumos şi numai frumos, atunci trăim frumos şi numai frumos, şi dacă gândim frumos şi trăim frumos, suntem fericiţi. Şi fericirea e mai aproape de tinereţe decât de bătrâneţe.

Tinerii, prin structura lor, prin năzuinţele lor, prin felul de a se angaja în anumite acţiuni, sunt mai aproape de fericire, sunt mai aproape de realizări care să le dea mulţumire şi fericire. Şi tinerii mai sunt cumva fericiţi, în sensul că nu au un trecut lung, care să fie pătat de gânduri rele, de fapte necuviincioase, de vorbe nelalocul lor, pentru că tinereţea este mai aproape de copilărie, iar copilăria este într-un fel idealul creştinului. Nu în sensul să rămânem la copilărie ca fază de început, ci în înţelesul să ne menţinem în sfera copilăriei în ceea ce priveşte seninătatea, nerăutatea sau răutatea fără durată şi în ceea ce priveşte nevinovăţia, câtă este în copilărie.

Domnul Hristos a spus: „Cine nu primeşte Împărăţia lui Dumnezeu ca un copil, nu va intra în ea” (**Marcu** X, 15). Deschiderea noastră faţă de împărăţia lui Dumnezeu trebuie să fie deschiderea copilului care primeşte fără să judece, fără să cerceteze adevărurile pe

care i le prezintă omul mare.

Este foarte important să ştim faptul că Fericitul Augustin spune despre copil că „este tatăl omului mare”. Toată lumea ştie că omul mare-i tatăl copilului şi rămâne intrigat omul când aude „copilul este tatăl omului mare”. Cum se poate aşa ceva? Se poate, în înţelesul că omul mare contribuie la existenta copilului, deci tatăl copilului este omul mare. Dar mai are înţelesul că de copilărie nu se poate face niciodată abstracţie, niciodată nu poţi să zici că n-ai fost copil, că n-ai avut o copilărie senină sau întunecată pentru că sunt şi copii care au trăit în lacrimi.

Părintele Arsenie Boca, într-o carte a lui, **Cărarea Împărăţiei,** are un titlu „Copii născuţi în lanţuri”. Vin în lumea acesta oameni care-s legaţi de la început şi aceştia nu pot avea o copilărie foarte senină. Dar, în orice caz, copilăria are darul acesta, că nu-i statornică, e adevărat, nici în bine, dar, în orice caz, nu-i statornică în rău. Copiii se bat şi se împacă repede, nu ţin minte răul, n-au ură, trăiesc într-un prezent continuu, într-un prezent adevărat, neîntemeiat pe trecut şi neraportat la viitor. Aşa-i copilăria şi, pentru aceasta, e idealul omului mare.

Domnul Hristos, când a spus: „De nu veţi fi ca pruncii, nu veţi intra în Împărăţia cerurilor” (**Matei** XVIII, 3), a avut în vedere copilăria în ceea ce are ea bun. Sfântul Apostol Pavel în **Epistola I către Corinteni**, în Capitolul XIV, are afirmaţia: „La minte fiţi bărbaţi, fiţi copii când e vorba de răutate”. Adică să îmbini bărbăţia cu copilăria, cu copilăria în ceea ce are ea pozitiv. Pentru că Domnul Hristos nu vrea ca omul să rămână la stadiul de copil, să fie un om înapoiat. Domnul Hristos vrea să ne împodobim cu virtuţile copilăriei la tinereţe şi la bătrâneţe, în toată vremea, pentru că omul în fiecare clipă este un rezumat al propriei sale existente.

A zis Domnul Hristos „Lăsaţi copiii să vină la mine, că a acestora este Împărăţia cerurilor” (**Luca** XVIII, 16). Şi a binecuvântat pe copii. De ce? Pentru că sunt vrednici de a fi binecuvântaţi. Bineînţeles că a binecuvântat şi oameni mari. A binecuvântat mâinile Dreptului Simeon – care l-a luat în braţe pe Domnul Hristos copil – şi a devenit binecuvântat. Deci, credem că Domnul Hristos a binecuvântat toate vârstele, chiar dacă n-a trecut prin toate vârstele. De ce n-a trecut Domnul Hristos prin toate vârstele? De ce n-a ajuns Domnul Hristos şi

bătrân, ca să avem şi noi, bătrânii, conştiinţa că ne binecuvântează Dumnezeu? Şi noi, totuşi, o avem. Pentru că Domnul Hristos a trecut din lumea acesta prin moarte şi înviere şi apoi, prin înălţarea la cer, la vârsta pe care vor oamenii s-o aibă.

Ştiţi că în poveştile noastre este vorba despre „tinereţe fără bătrâneţe şi viaţa fără moarte". Nu în înţelesul că să rămână omul la tinereţe şi să n-ajungă la bătrâneţe, pentru că, totuşi, bătrâneţea e dată de la Dumnezeu şi o viaţă lungă – cu bătrâneţe cu tot – e un dar de la Dumnezeu. Şi e o vorbă foarte adevărată, că „numai cine trăieşte îmbătrâneşte". Numai că bătrâneţea n-o înţelegem ca pe o vârstă a neputinţei, o vârstă a morţii înainte de moarte. Ci înţelegem o bătrâneţe fericită!

La Cununie se spune aşa: „Dă-le lor Doamne, să-şi petreacă viaţa fără prihană şi să ajungă bătrâneţi fericite, cu inimă curată, împlinind poruncile Tale". Iată un îndreptar de viaţă, o rugăciune. Pentru că viaţa noastră trebuie să fie învăluită de rugăciune; dacă nu, nu e o viaţă creştină autentică. „Viaţa fără prihană" înseamnă fără pată, fără vină, în chip ireproşabil.

Mijlocul pentru a ajunge „bătrâneţi fericite" este, în primul rând, tinereţe cinstită. Dacă nu, înseamnă că nu ai împlinit poruncile lui Dumnezeu cu inimă curată. Aşa-i calea care duce la ceea ce-şi doresc oamenii, dar la ceea ce oamenii nu caută. Oamenii caută satisfacţii imediate, ies de sub binecuvântarea lui Dumnezeu, de multe ori prin fapte pe care Dumnezeu nu le vrea. De aceea sunt atâtea necazuri în lumea aceasta, pentru că, în general, păcatele se plătesc.

Sănătatea şi mântuirea sunt două lucruri de valoare pe care ni le dorim şi pe care le avem în vedere noi, credincioşii, şi pentru care se roagă Biserica. Sănătatea o primim de la părinţi; o aducem cu noi din plămada din care am venit în lumea aceasta, dar nu toţi părinţii pot oferi sănătate. Fiecare dintre noi ducem ceea ce ne-au dat părinţii, pozitive şi negative, şi trebuie să rezolvăm nişte lucruri în viaţă pe care o trăim. Între rugăciunile pe care le facem noi când ne împărtăşim cu Dumnezeieştile Taine, e şi o *rugăciune de mulţumire* (Rugăciunea întâia a Sfântului Vasile cel Mare) în care pomenim bunătatea lui Dumnezeu, care ne-a dat Sfintele Taine „spre curăţirea sufletului şi a trupului". Mai întâi de toate înzdrăvenirea sufletului şi a trupului! De

ce? Pentru că într-un trup bolnăvicios şi într-un suflet neputincios nu se pot realiza lucruri de valoare, odihnitoare.

Apoi cerem, în aceeaşi rugăciune, „împăcarea sufleteştilor mele puteri” pentru a nu fi anarhie în existenta noastră, ci rânduială. Mintea să fie conducătorul simţirii şi al voinţei şi, fiind o rânduială în suflet, să avem o bucurie din această rânduială.

„Spre luminarea ochilor inimii mele”. Ne trebuie lumină în suflet. Când m-am dus eu la Mitropolitul Nicolae Bălan să primesc binecuvântarea, mi-a spus să am „lumină în suflet”. A aflat că sunt fără lumină fizică şi a zis: „Să ai lumină în suflet”. Asta e ceea ce dorim noi mai ales tinerilor. Pentru că dacă ai lumină, mai ales la tinereţe, poţi avea până la sfârşit şi până în veşnicie. Şi dacă n-o ai la tinereţe, nu-i sigur că o poţi dobândi după aceea.

„Spre o credinţă neînfruntată”. Să avem o credinţă adevărată. Câte credinţe sunt acum şi câţi oameni sunt care-i cheamă pe tineri la alte credinţe, diferite de a moşilor şi strămoşilor noştri, de credinţă ortodoxă! Noi trebuie să avem o credinţă prin care să nu ajungem vreodată să ni se spună că „n-ai avut credinţă cea bună”. Sunt oameni care nu-s cinstitori ai Maicii Domnului. Noi suntem cinstitori ai Maicii Domnului. Gândiţi-vă că dacă cei care nu-s cinstitori ai Maicii Domnului se vor întâlni vreodată cu Maica Domnului, o să li se spună clar: „Credinţa voastră n-a fost o credinţă adevărată, pentru că aţi exclus pe Maica Domnului”.

„Spre dragoste nefăţarnica”. Să fie o dragoste adevărată, întemeiată pe nepătimire, nepătimirea fiind o aşezare sufletească de neclintire din bine.

„Spre plinirea înţelepciunii Tale”. Să avem înţelepciune de la Dumnezeu. Să fim gânditori de Dumnezeu. Când eram eu copil, era o vorbă pe la noi: „Mi-a dat Dumnezeu gândul ăsta”. Adică oamenii credeau că şi gândurile (cele bune) sunt de la Dumnezeu.

„Spre paza poruncilor Tale, cu inimă curată împlinind poruncile Tale”. Să ne gândim mai des la împlinirea poruncilor lui Dumnezeu.

„Spre adăugarea dumnezeiescului Tău har”. Să primim tot mai multă putere, energie, din Dumnezeu, ca să putem face faţă ispitelor şi cerinţelor pe care ni le pune înainte viaţa creştină.

„Spre trezirea sufletului”. Mitropolitul Bălan avea o vorbă faină:

„Cea mai frumoasă podoabă a unui tânăr este inima curată şi mintea trează”. Să ştiţi că inima se murdăreşte şi ea. Cu ce se murdăreşte? Cu gânduri murdare, cu imagini murdare, cu fapte murdare. Toate acestea se înscriu în noi. Suntem ce am devenit. Dacă inima-i curată, intră în ea Domnul Hristos. Când intră Domnul Hristos la noi? Când Îi facem loc, când scoatem murdăriile din noi, pentru că nu poate intra în loc spurcat.

În **Vechiul Testament** e un cuvânt care spune despre cei din tabăra lui Israel că trebuie să ţină curat locul în care se găsesc, pentru că vine Dumnezeu acolo. Şi li se poruncea să astupe murdăriile pe care le făceau oamenii în chip firesc. Aşa trebuie să fie şi inima omului; pentru că dacă nu e curată inima, nu poate intra Domnul Hristos acolo, nu poate sta.

De ce şi „minte trează”? Deoarece cu mintea lucrăm ca să ne facem curat în suflet şi, totodată, ne păzim să nu băgăm murdării în suflet. Dacă lucrezi cu mintea spre rău sau nu te mai interesează mintea, îţi faci rău ţie însuti.

„Spre iertarea păcatelor”. Să ne ierte Dumnezeu păcatele pe care le-am făcut în vremea neştiinţei, în vremea când n-am luat aminte sau n-am ştiut de Dumnezeu, în vremea când nu ne-am interesat de Dumnezeu. Ca să ne ierte păcatele, trebuie ca mai întâi noi să le părăsim. Nu se iartă niciun păcat pe care nu-l părăseşte omul. Întâi trebuie să părăseşti păcatul; fără părăsirea păcatului nu există pocăinţa.

„Spre împărtăşirea cu Sfântul Duh”. Sfântul Serafim de Sarov zice că scopul vieţii creştine este dobândirea Duhului Sfânt, pe care-L primim în primul rând la botez şi îl simţim şi L scoatem la iveală prin Împărtăşirea cu dumnezeieştile Taine.

„Spre plinirea Împărăţiei cerurilor”. Adică noi aşteptam Împărăţia lui Dumnezeu, Împărăţia cerurilor, în care intră cei care sunt ca şi copiii, cei care o primesc ca şi copiii, cu deschidere, cu neîmpotrivire. Pământul cel bun este „inima bună care primeşte cuvântul lui Dumnezeu şi face rod întru răbdare”. Cineva care are viaţa curată, inimă curată, are şi îndrăzneală către Dumnezeu, îndrăzneala cea bună. Pentru că sunt şi oameni care au îndrăzneală rea către Dumnezeu; nepăsătorii – aceia care s-ar lupta cu Dumnezeu numai

să-şi poată împlini lucrurile lor. Dar avem şi o îndrăzneală bună, de care pomeneşte Domnul Hristos când zice: „Îndrăzneşte fiule, păcatele tale îţi sunt iertate" (**Matei** IX, 2), la vindecarea slăbănogului. Să ai siguranţa binelui, să îndrăzneşti, să nu fii încurcat, împiedicat în faţa Mântuitorului. „Îndrăzneşte fiică, credinţa ta te-a mântuit, mergi în pace" (**Luca** VIII, 48) a zis Domnul Hristos către femeia care avusese curgere de sânge şi pe care Domnul Hristos a vindecat-o. E un cuvânt pe care trebuie să-l înţelegem – îndemnul de „a avea curaj".

„Iar nu spre judecată sau spre osândă". Ce trebuie să facem pentru a avea rânduială în minte? Cine ne poate spune aceasta? Fără îndoială că întâi Domnul Hristos. Şi ne-o spune! Ştiţi că Domnul Hristos a fost ispitit de diavol în pustia Carantaniei. Relatarea despre aceasta o găsim în două locuri: în Capitolul al IV-lea din **Sfânta Evanghelie de la Matei** şi în Capitolul al IV-lea din **Sfânta Evanghelie de la Luca**. I-au fost prezentate de către diavol trei ispite.

Ispita nu-i păcat, e prilej de cercetare. „Ridică ispitele şi nu este cine să se mântuiască" se spune în **Pateric**. Ispitele au darul de a ne consolida, de a ne întări în bine. Nu ispitele căutate, ci ispitele adevărate, care vin asupra noastră. De exemplu: eşti în familie, se iveşte o neînţelegere între părinţi şi copii; copiii de multe ori nu sunt luători aminte la îndrumările părinţilor, e o situaţie de ceartă. În loc să te certi, îţi aduci aminte de o poruncă a lui Dumnezeu, care zice: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta". Şi atunci ispita spre ceartă se nimiceşte prin porunca lui Dumnezeu.

„As putea să zic şi eu la fel, dar Legea lui Dumnezeu îmi închide gura" se spunea undeva, în **Pateric**, când cineva a fost batjocorit. Nu pot scoate prin gură nişte cuvinte pe care nu le vrea Domnul Hristos. Şi Domnul Hristos s-a împotrivit ispitei cu cuvinte din **Scriptură**. A apărut o carte intitulată **File de Acatist,** a Înalt Prea Sfinţitului Bartolomeu al Clujului. Aici sunt cuprinse două acatiste: Acatistul Sfântului Ioan cel Nou Valahul şi Acatistul Sfântului Calinic. În Acatistul Sfântului Ioan Valahul zice: „Bucură-te, că ispita cu virtutea o măsori". Deci, dacă tu ai sufletul virtuos, nu te poate clinti nicicum din bine, iar dacă te clinteşte, înseamnă că încă eşti slăbănog şi-ţi trebuie putere.

„Aşa cum focul nu rămâne în apă, tot aşa şi gândul păcătos în inima iubitoare de osteneală" zice Sfântul Marcu Ascetul în **Filocalie**.

Ce se întâmplă cu focul când îl arunci în apă? Se stinge. Ce se întâmplă cu gândul păcătos în inima iubitoare de osteneală, în inima statornică în bine? N-are nicio putere, dispare. Dacă rămân gânduri rele, înseamnă că avem o aderentă la ele, e ceva care ne ţine în gândurile acestea, ne apropie de gânduri de felul acesta. Sunt oameni care chiar şi în faţa sfintelor icoane au gânduri rele. Ce înseamnă asta? Că au o viaţă scăzută, că au o viaţă rea. Icoana e pusă să le ridice mintea şi mintea lor cade şi scade în faţa unei imagini sfinte. Toate acestea sunt pentru noi prilej de verificare. Noi trebuie să dăm slavă lui Dumnezeu pentru toate câte se întâmplă cu noi şi să primim darul şi dorinţa de a rezolva lucrurile acestea prin darurile lui Dumnezeu.

Un alt mijloc de a ne împotrivi gândurilor celor rele este să ne umplem mintea cu gânduri bune. Am citit cândva o prezentare a unei situaţii: un silitor în cele ale credinţei învaţă foarte multe texte din **Scriptură** pe de rost şi le purta în suflet. Cartea se numeşte **Din farmacia casei mele** şi titlul povestirii este „Abecedar de aur". Spune el că, fiind închis politic în Germania, uneori nu putea dormi noaptea. Şi când nu dormea noaptea se gândea: „Hai să văd ce cuvinte din **Scriptură** ştiu eu, care încep cu A". De exemplu: „Astăzi s-a făcut mântuirea casei acesteia" – un cuvânt din **Sfânta Evanghelie de la Luca** în legătură cu Zaheu vameşul. După aceea, care texte din Scriptură încep cu B: „Binecuvânta-voi pe Domnul în toată vremea, pururea lauda Lui în gura mea"; cu C: „Cel ce vrea să vină după Mine, să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-mi urmeze Mie". Şi aşa mai departe, până la ultima literă a alfabetului şi se bucura de toate câte le ştia. Asta era preocuparea lui.

Şi noi putem face lucrul acesta, dar numai după ce învăţăm din texte, căci dacă nu ştii texte, nu-ţi vine în minte nicio literă. Şi încă ceva: noi mai avem şi texte din sfintele slujbe, care sunt foarte frumoase şi e bine să le ştim. Dacă ştii lucruri de felul acesta, îţi împodobeşti mintea cu ele, pentru că sunt lucruri care parcă nu-s din lumea aceasta.

Eu vă îndemn să fiţi cu seriozitatea cuvenită în lucrurile spirituale, să vă ţineţi de biserică, de slujbele noastre, să duceţi o viaţă pe care s-o poată binecuvânta Dumnezeu. Vă îndemn să fiţi cât mai serioşi şi, aşa cum vă pregătiţi pentru viaţă, prin acumulările de

cunoştinţe intelectuale, tot aşa să vă ocupaţi şi de curăţia vieţii. Dacă aveţi suflete întinate, să căutaţi să le spălaţi în Sângele Domnului Hristos, dacă aveţi împotriviri de gând, cereţi dar lui Dumnezeu, ca să se risipească. Unde-i darul lui Dumnezeu şi unde-i statornicie în bine, nu poate fi rău! Nu poate vrăjmaşul să se bage în minte, dacă tu ai o minte întărită în bine.

Viaţa creştină e o viaţă bună, frumoasă, iar credinţa noastră e despătimitoare. E împovărătoare pentru omul care nu-i hotărât, e oscilant, se vrea liber în alt fel de cum îl vrea Dumnezeu. Pentru noi însă, ea e despătimitoare şi o recomandăm tuturor.

*

În 1971 au fost aici, la mănăstire, doi cetăţeni din Germania. Ei au aflat că aici trăia un părinte care a fost în Germania, la Betel – o instituţie bisericească de ajutorare a epilepticilor. Părintele fusese trimis de Mitropolitul Bălan în Germania, să lucreze acolo, ca să cunoască realităţile de acolo. A lucrat trei luni, apoi s-a întors. Şi cei doi, când au aflat asta, ne-au spus că la intrare la Betel e scris aşa:

„Pace celor ce vin!
Bucurie celor ce rămân!
Binecuvântare celor ce pleacă!”

Şi ei au scris asta în cartea de onoare a mănăstirii pentru toţi, deci şi vouă, că şi voi veniţi după ei în mănăstire.

Dumnezeu să vă ajute!

DESPRE MÂNTUIRE ŞI DESĂVÂRŞIRE

Mănăstirea Brâncoveanu
8 iulie 1995

— *Pentru a te mântui e obligatoriu să fii desăvârşit sau nu?*

— Nu, nu e obligatoriu, pentru că desăvârşirea este o etapă mai înaltă. Adică, fiecare om se angajează la o viaţă superioară, cu puteri superioare puterilor lui, cât dă Dumnezeu, iar desăvârşirea este o etapă superioară mântuirii, este perfecţiunea.

Unde e măsura perfecţiunii, în ce anume constă, nu ştim. În

învăţătura creştină, desăvârşirea se ia în considerare, în special, cu două virtuţi: în raport cu iubirea şi în raport cu smerenia.

Sfântul Isaac Sirul, la întrebarea „ce e desăvârşirea?” răspunde că este „o prăpastie de smerenie, un adânc de smerenie”, adică o lansare în smerenie până la măsurile posibile omului. În **Epistola Sfântului Apostol Pavel către Coloseni**, vorbind despre eliberarea de patimi, zice: „Înlăturaţi şi voi toate acestea: desfrâul, patima, pofta rea, lăcomia care este închinare la idoli” (III, 5) şi mai departe: „Omorâţi mădularele voastre cele de pe pământ: mânia, iuţimea, răutatea, defăimarea, cuvântul de ruşine din gura voastră” (III, 8), după care adaugă: „Îmbrăcaţi-vă ca aleşi ai lui Dumnezeu, sfinţi şi prea iubiţi, cu milostivirile îndurării, cu bunătatea, cu blândeţea, cu *smerenia*, cu milostenia, cu îndelunga răbdare. De are cineva ceva împotriva cuiva, să iertaţi, precum şi Hristos v-a iertat pe voi”. La acestea completează: „Peste toate acestea înveşmântaţi-vă cu iubirea care este legătura desăvârşirii” (III, 12 – 14).

Sfântul Apostol Pavel are în vedere lucrul acesta şi spune că „iubirea e desăvârşire” iar în **Evanghelia de la Matei** se spune „Fiţi desăvârşiţi, precum Tatăl vostru din ceruri desăvârşit este” (V, 48). Cuvintele acestea le-a spus în legătură cu iubirea, pentru că tot el a zis mai înainte: „Aţi auzit că s-a zis celor de demult «să iubeşti pe aproapele tău, să urăşti pe vrăjmaşul tău», iar eu vă zic vouă «Iubiţi pe aproapele vostru, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă vrăjmăşesc, rugaţi-vă pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc, ca să fiţi fii Tatălui din ceruri, pentru că El răsare soarele şi peste cei răi şi peste cei buni şi trimite ploaie şi peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi»” (V, 43 – 45). Se pune, deci, într-o legătură desăvârşirea cu iubirea; însă când e vorba de desăvârşire, de depăşire, fără îndoială, se au în vedere toate virtuţile posibile, toate la câte se poate gândi omul, toate la câte se poate angaja omul. Nu e o măsură când se spune că e gata, omul care a ajuns la măsurile acestea e desăvârşit!

Urmează îndumnezeirea, pentru că în măsura în care omul se aseamănă cu Dumnezeu – se şi apropie de Dumnezeu, iar Dumnezeu se apropie de om şi îi comunică omului din desăvârşirile Sale, din EL Însuşi, adică omul se îndumnezeieşte.

Nu ştim cum este lucrul acesta, pentru că noi nu cunoaştem

esenţa lui Dumnezeu, dar ştim că, cu cât omul se apropie de Dumnezeu, cu atât Dumnezeu se apropie de om, care primeşte ceva din ceea ce este dumnezeirea.

Părinţii cei duhovniceşti, vorbind despre asta, fac o comparaţie cu fierul şi cu focul sau cu fierul încălzit în foc, care primeşte însuşirile focului. Tot aşa este şi cu îndumnezeirea, fără să putem noi să o definim, întrucât nu-L cunoaştem pe Dumnezeu în esenţa Lui. Dar se consideră că etapele înaintării în viaţa duhovnicească sunt: *mântuirea*, care înseamnă, în special, eliberarea de patimi şi împlinirea virtuţilor potrivnice patimilor; *desăvârşirea*, perfecţiunea, deplinătatea, în general vorbind, perfecţiunea religios-morală şi, în sfârşit, *îndumnezeirea*, care este un dar de la Dumnezeu, o revărsare a lui Dumnezeu în fiinţa omului.

— *Aţi spus odată, la o conferinţă, despre pocăinţa cu bucurie. Aţi putea acum să ne vorbiţi mai mult? Atunci numai aţi făcut o introducere şi…*

— Am lăsat-o la o parte. Era prea înaltă – poate că n-a fost numai despre pocăinţa cu bucurie, ci a fost despre pocăinţa în general. Totuşi, am spus şi atunci că pocăinţa se face cu faţa spre viitor, se face cu bucurie, în sensul că esenţialul în pocăinţa e părăsirea păcatului, nu tânguirea pentru păcat. Dumnezeu nu doreşte ca aceia ce se pocăiesc să fie o ceată de tânguitori, ci doreşte ca omul să părăsească păcatul şi să împlinească virtuţile potrivnice păcatului. Sfântul Apostol Pavel spune: „Cel ce a furat să nu mai fure, ci mai vârtos să lucreze cu mâinile sale ca să aibă de unde da milostenie” (**Efeseni** IV, 28). Cuviosul Pimen spune că „pocăinţa e părăsirea păcatului”.

În esenţă, pocăinţa este părăsirea păcatului, deci nu tânguirea păcătosului, chiar dacă cuvântul „pocăinţă” în româneşte are în el şi cuvântul „căinţă”. În realitate, pocăinţă, în esenţa ei, este părăsirea păcatului său, cum spune Sfântul Vasile ce Mare, că acela se pocăieşte cu adevărat, care poate spune împreună cu Psalmistul, vorbind cu Dumnezeu: „Nedreptatea o urăsc şi o dispreţuiesc, iar legea Ta o iubesc”. Deci, întristarea în pocăinţă nu e o chestiune esenţială, ci esenţialul este părăsirea păcatului, iar dacă se face părăsirea păcatului, se poate face foarte bine şi cu bucurie, în sensul că omul e angajat

pentru bine şi, prin binele acela, acoperă cumva răul de odinioară.

Am spus eu atunci că doi din **Pateric** care au făcut acelaşi păcat şi au avut acelaşi regim de viaţă timp de un an de zile, stând în chilii separate, la sfârşit, când s-a terminat vremea canonului, unul a apărut având faţa întunecată, chinuită şi tristă, pe când celălalt avea faţa veselă şi era bucuros. Au fost întrebaţi fiecare cum şi-a petrecut timpul de canon; şi cel întristat spunea că tot timpul s-a gândit cum de a ajuns el să facă acelea, cum de l-a lăsat Dumnezeu, cum de l-a părăsit Dumnezeu, cum a căzut aşa de jos, iar celălalt zicea: „Slavă Ţie Doamne că n-am rămas în păcatul acela, ce bine că m-ai scos, că m-ai adus înapoi la calea cea bună, că m-ai îndreptat pe drumul sfinţeniei”. La urmă s-a pus problema: care pocăinţa a fost primită, a celui cu întristarea sau a celui cu bucuria, şi s-a constatat că amândouă, numai că angajat a fost acela care a avut pocăinţa cu bucurie – şi eu sunt pentru o pocăinţă cu bucurie.

La mine vin oameni care mărturisesc că nu ştiu dacă îi iartă Dumnezeu, şi eu totdeauna le spun să nu-L hulească pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu e bun şi milostiv şi iertător şi să se gândească la cuvântul din **Psalmi**: „Pe cât e de sus cerul deasupra pământului, pe atât de mare e bunătatea Lui spre cei ce se tem de dânsul, cât de departe e răsăritul de apus, depărtat-ai de la noi fărădelegile noastre”, „Cum miluieşte un tată pe copiii săi, aşa miluieşte Domnul pe cei ce se tem de Dânsul” (Psalmul 102, 11 – 13), să se gândească la pilda cu fiul risipitor şi la tatăl primitor şi să aibă încredere în El, pentru că Dumnezeu e bun şi milostiv şi iubitor de oameni, e Dumnezeul „milei şi al îndurării şi al iubirii de oameni” şi zicem că al Lui „este a ne milui şi a ne mântui pe noi”.

Prin urmare, nu trebuie să neglijăm nişte calităţi de felul acesta, numai că să nu ajungem cumva să facem păcate cu gândul că ne iartă Dumnezeu, pentru că, în cazul acesta, din start mergem pe o cale care nu duce la pocăinţă şi care, de fapt, înmulţeşte păcatul şi înmulţeşte depărtarea de Dumnezeu; iar dacă am făcut un păcat în vremea neştiinţei sau în vreo neputinţă, atunci să avem încredere în bunătatea şi mila lui Dumnezeu şi să fim încredinţaţi că Dumnezeu e Tatăl nostru şi să ne bucurăm de Dumnezeu cu bucuria nădejdii, dacă nu putem avea altă bucurie.

— *Părinte, unii dintre tinerii de astăzi cred că a te mântui e mai uşor în călugărie ca în familie*.

— Nu se pune problema aceasta. Bine, cine o pune o poate pune, însă, în realitate, fiecare îşi merge pe calea lui. Nu se poate spune că toată lumea, ca să se mântuiască, trebuie să se călugărească. Şi în mănăstiri sunt căderi şi în viaţa comună sunt ridicări. Martiri, în general, n-au fost dintre călugări, au fost dintre oameni obişnuiţi. Părintele Arsenie Boca, când am venit eu pentru prima oară aici, mi-a spus un cuvânt formulat aşa: „Nu toţi cei din lume se prăpădesc, şi nu toţi din mănăstire se mântuiesc”. Poţi fi improvizat şi în mănăstire, după cum poţi fi om superior şi în viaţa obişnuită. Important nu e stilul de viaţă, ci important e felul de angajare într-o viaţă după voia lui Dumnezeu.

— *Cum credeţi că ar trebui să ştim dacă ne rugăm bine?*

— Dragă, nu se pune problema cum te rogi. Te rogi cum te poţi ruga. Sigur că rugăciunea totdeauna este oglinda sufletului. În momentul în care te angajezi la rugăciune, o faci după măsura vieţii tale. În **Scara** Sfântului Ioan Scărarul se spune că rugăciunea, după calităţile ei, este „judecată şi judecătorie şi scaunul judecătorului înainte de judecata viitoare”. Ceea ce înseamnă că rugăciunea e oglinda sufletului! Cum ne e viaţa aşa ne e şi rugăciunea; nu poţi avea o altă rugăciune decât la măsura la care ai ajuns!

Sfântul Ioan Scărarul vorbeşte despre patru feluri de rugăciune: me: rugăciunea *întinată* (sau spurcată), rugăciunea *furată*, rugăciunea *pierdută* şi rugăciunea *curată*. Fiecare dintre aceste patru feluri de rugăciune arată starea celui ce se roagă. Cel care e încă întinat şi trăieşte în patimi se roagă, pentru că rugăciunea nu ţine de un anumit stadiu, ci ţine de viaţa omului, de credinţa omului. Cel care a ajuns să aibă o legătură cu Dumnezeu de asemenea se roagă. Nu se poate să crezi în Dumnezeu şi să nu te rogi, să nu-ţi găseşti vreme de rugăciune. Sigur că, rugându-te ca începător, ca om întinat, şi rugăciunea e întinată de patimile care au putere în sufletul tău. Şi aşa mai departe.

Când ai ajuns la o viaţă curată, viaţa de nepătimitor, atunci ai ajuns şi la rugăciunea curată. Şi rugăciunea curată e o rugăciune

despre care se poate spune într-adevăr că e o rugăciune bună. Dar cel care e angajat în rugăciune, în orice stare ar fi, e pe calea îmbunătăţirii rugăciunii şi pe calea îmbunătăţirii vieţii sale. Deci, cum eşti, aşa ţi-e rugăciunea, cum te porţi, aşa te rogi. Chiar există un îndemn: „Roagă-te cum poţi, ca să ajungi să te rogi cum trebuie!"

— *Uneori, totuşi, ne rugăm, dar ne rugăm dintr-un formalism.*

— Dragă, chiar şi formalismul e o dovadă că vrei să faci mai mult. Cine nu se roagă nici formal, nu se roagă deloc. Cum să ajungă acela la un alt fel de rugăciune sau măcar la rugăciunea formală? Sigur, cei mai mulţi dintre oamenii care se roagă, cel puţin cei care au ajuns în faţa mea şi am putut constata cum le e rugăciunea sau cum sunt angajaţi ei în rugăciune, nu se roagă, ci rostesc formule de rugăciune.

De exemplu, rugăciunea „Tatăl nostru". Chiar astăzi am avut la spovedit un tânăr, şi încă un tânăr cu pretenţii de intelectual, care nu ştia nici măcar rugăciunea „Tatăl nostru". Acela care zice totuşi rugăciunea „Tatăl nostru" cum o ştie, chiar dacă nu o zice bine, chiar dacă o zice numai aşa, dintr-un obicei, că aşa s-a pomenit, spunând rugăciunea seara sau la masă, acela nu se roagă, de fapt, cu rugăciunea „Tatăl nostru", ci rosteşte o rugăciune. De felul acesta sunt mulţi.

Cei mai mulţi oameni nu se roagă, ci citesc rugăciuni, rostesc rugăciuni, spun rugăciuni. Or, acesta este primul stadiu al rugăciunii, rugăciunea trebuie interiorizată. Unii ne acuză că spunem rugăciuni formulate de alţii şi care nu se potrivesc cu viaţa noastră, şi deci nu ne exprimăm pe noi în rugăciuni. Da, e adevărat, însă dacă ne-am apropia şi rugăciunile străine, care sunt mai multe decât cele ce le-am putea realiza noi cu puterea noastră, am reuşi să ne interiorizăm în măsura în care cuvintele pe care le spunem sunt şi ale noastre.

Eu v-am spus că dintre psalmi am doi preferaţi şi aceia se potrivesc cel mai bine cu starea mea sufletească. Asta nu înseamnă că nu citesc şi alţi psalmi sau că nu mă rog şi cu cuvinte din alţi psalmi. Ceea ce se potriveşte cu sufletul meu este cuprins în Psalmul 22 şi în Psalmul 102, dar şi cu celelalte rugăciuni pe care le-a spus Psalmistul încerc să mă identific, să mă verific şi să mă raportez la ele. Trebuie să le spunem şi noi ca rugăciuni de ritual, chiar dacă nu sunt total rugăciunile noastre sau nu toţi suntem identificaţi cu rugăciunile pe

care le facem.

Chiar dintre cei care se silesc în rugăciune, unii se opresc numai la citirea formală a **Psaltirii**, a acatistelor, şi nu se identifică cu ele. Dacă nu se identifică, nu au prea mare spor, că rostesc cuvinte străine de aşezarea lor sufletească. Cel mai bine este să îţi apropii cuvintele şi să găseşti resorturi sufleteşti care să te angajeze în rugăciune prin cuvintele pe care le rosteşti. Dacă am rămâne numai la cât spunem noi sau la cât putem rosti noi, din puterea noastră, nu am putea să ne ţinem angajaţi într-o rugăciune care să aibă o durată.

De exemplu, uite, la sfintele slujbe. Sfânta slujbă are o durată a ei, pe care o cunoaştem din experienţă. Dacă nu ne-am ruga cu rugăciunile de la sfintele slujbe, nu ne-am putea angaja şi nici pe alţii nu i-am putea angaja la o rugăciune, de exemplu, la o slujbă de trei ore.

— *În esenţă, trebuie să ne bazăm pe starea noastră interioară, sufletească, pe rugăciune, pe trăire sau pe Tipic: **Ceaslov**, **Psaltire**?*

— Dragă, cu astea ne ajutăm. **Ceaslovul**, **Psaltirea**, slujbele noastre sunt cuprinzătoare de texte de rugare care ne angajează ca să devenim prin ele. Ne rugăm şi cu rugăciunea de toată vremea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul” dar nu putem renunţa la celelalte rugăciuni, în care învăţăm, ne îndoctrinăm. Aşa că folosim tot ce avem.

Nu înseamnă că, dacă cineva nu citeşte dintr-o carte de rugăciuni sau dintr-o **Psaltire**, din **Ceaslov**, fie pentru că nu ştie carte, fie pentru că nu e obişnuit cu aşa ceva, pe acela nu-l primeşte Dumnezeu. Creştinismul nu a început nici cu **Psaltirea**, nici cu **Ceaslovul**, nici cu **Acatistierul**, astea s-au adăugat în timp. Şi noi astăzi ne putem folosi de unele sau de altele, dar nu cu absolută necesitate: dacă nu ai citit Acatistul Maicii Domnului, nu te primeşte Maica Domnului sau dacă nu ai citit Paraclisul nu te primeşte, că trebuia să citeşti şi n-ai citit. Nu se pune problema aşa! Toate acestea sunt lucruri care ne ajută.

Să ne gândim, de exemplu, la sutaşul din Capernaum, care se pomeneşte mâine. Sutaşul din Capernaum – câte rugăciuni a ştiut, nu ştie nimeni. Dar a avut o aşezare sufletească pe care Domnul Hristos a constatat-o ca foarte bună şi l-a recomandat şi altora, şi s-a minunat de

starea lui, dar nu ni se spune nimic despre viaţa lui în general. Sigur că a fost o viaţă îngrijită, dacă Domnul Hristos s-a putut minuna de viaţa lui şi oameni ca el intră în Împărăţia lui Dumnezeu. Şi poate fi luat drept exemplu!